

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Üçüncü birleşim

14 . VIII . 1946 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	26	vekilliğini tercih eylediğine dair önergesi (4/7)	26
2. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	26	3. — İstanbul Millet vekili Dr. Vasil Konos'un Milletvekilliğinden çekildiğine dair önergesi (4/8)	27
1. — İstanbul ve Kastamonu Milletvekilliklerine seçilen Mareşal Fevzi Çakmak'ın İstanbul Milletvekilliğini tercih eylediğine dair önergesi (4/6)	26	3. — Hükümetin programı	27
2. — İçel ve İstanbul Milletvekilliklerine seçilen Refik Koraltan'ın İçel Millet-		1. — İstanbul Milletvekili Recep Peker'in kurduğu Hükümetin programı	27:38,38: 70,71,71:74

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci oturum

Izmir Milletvekili Şükrü Saracoğlu'nun Başkanlığında Bakanlar Kurulunun çekildiğine ve İstanbul Milletvekili Recep Peker'in Başkanlığında kurulan Bakanlar Kurulu listesinin sunulduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkereleri okundu.

Açekme ile Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu seçildikten sonra,

Haklarında şikâyet ve itiraz olmayan Milletvekillerinin seçim tutanakları kabul edildi ve diğerlerinin tutanakları Komisyona verildi.

Komisyonlar için oylar toplandı ve ayrılanmasına kadar oturuma ara verildi.

İkinci oturum

Komisyonların seçim sonucu bildirildi ve Çarşamba günü toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan

Kâtip

İstanbul

Tunceli

Gl. Kâzım Karabekir Necmeddin Sahir Silan

Kâtip

Ankara

E. H. Ergun

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Gl. Kâzım Karabekir

KÂTIPLER : Emin Halim Ergun (Ankara), Hüseyin Ulusoy (Niğde).

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

And içmeyen arkadaşlar varsa buyursunlar.

2. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

2. — İçel ve İstanbul Milletvekilliklerine seçilene seçilen Mareşal Fevzi Çakmak'ın İstanbul Milletvekilliğini tercih eylediğine dair önergesi

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

12 . VIII . 1946

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

6 . VIII . 1946 tarih ve 58/10 sayılı yazıları cevabıdır:

İstanbul Milletvekilliğini tercih ettiğimi saygılarımla arz ederim.

İstanbul Milletvekili
Fevzi Çakmak

2. — İçel ve İstanbul Milletvekilliklerine seçilene Refik Koraltan'ın İçel Milletvekilliğini tercih eylediğine dair önergesi

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

5 . VIII . 1946

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Hayatımın en büyük mazhariyetlerinden bi-

ri olarak karşıladığım İstanbul'un sayın seçmenleri tarafından gösterilen sevgi ve itimat neticesi İstanbul Milletvekilliğine seçildiğim gibi iki devrede kendilerini temsil şerefini taşıdığım İçel halkı tarafından tekrar İçel Milletvekilliğine de aynı zamanda seçilmiş bulunuyorum.

Ötedenberi yakından hizmetlerinde bulunduğum İçel'in sayın halkı tarafından gösterilen ısrar ve arzuyu hürmetle karşılamak mecburiyeti beni bu ilin milletvekilliğini tercihe mecbur etmiştir

İstanbul halkının gösterdiği unutulmaz sevgi ve itimada lâyık bir milletvekili olarak hayatımı asil ve muhterem İstanbul halkının hizmetine de hasır ve tahsis edeceğimi bu vesile ile bir defa daha tekrar eder, hakkımda büyük itimatlarımı esirgemiyen İstanbul'un sayın seçmenlerini yürekten sevgi ve saygı ile selâmlarım.

İçel Milletvekili
Refik Koraltan

3. — *İstanbul Milletvekili Dr. Vasil Konos'un Milletvekilliğinden çekildiğine dair önergesi*

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Ankara : 31 Temmuz 1946

Muhterem Başkan;

İstanbul Milletvekilliğine seçilmem şahsıma tabii büyük bir şereftir. İstanbullu aziz va-

tandaşlarıma bana gösterdikleri güven ve muhabbetleri için bütün ömrümde minnettar ve borçluyum. Bununla beraber bu şerefverir yüksek vazifeme sihi ahvalım müsait olmadığım-
dan, Milletvekilliğinden istifamı kabul etmenizi rica eder ve derin hürmetlerimi sunarım.

Dr. Vasil Konos,

Dr. Vasil Konos

Beyoğlu Topçu caddesi 36.

3. — HÜKÜMETİN PROGRAMI

1. — *İstanbul Milletvekili Recep Peker'in kurduğu Hükümetin programı*

BAŞKAN — Söz Başbakanındır.

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul)

— (Soldan sürekli alkışlar).

Sayın Milletvekili arkadaşlarım,

Herkesin bildiği güç şartlar altında yurdun idaresi mesuliyetini üstüne almış bir Hükümet olarak Kamutayın Yüksek huzuruna çıkıyoruz. Yeni Meclisin başlıca iki partiden ve bağımsız Milletvekilliklerinden kurulmuş olması Devlet işlerinin daha iyi görülmesini ve daha isabetli neticelere varılmasını sağlayacaktır. Geçirdiğimiz son günlerin zorluklarını, yeni partilerin doğuşu ve bir dereceli seçim sisteminin kuruluşu devrinin kaçınılmaz neticesi olarak kabul ediyoruz. Seçim çalışmaları sırasındaki tartışmaları ve çatışmaları bu olağanüstü devrin tabii icabı sayarak, yüreklerimizde birbirimize karşı acı duyguların birikmesini önleyecek olgunluğu gösterirsek, Devlet hayatını normalleştirecek ve varılmasını beraberce istediğimiz hedeflerin mesafesini kısaltacak ilk vazifemizi yapmış oluruz.

Millî partilerin hürriyetçi, inkılâpçı ve İstiklâlcî anlayıştaki beraberliğini herbirimiz yayar-sak millet bünyesinde, kemirecek zayıf noktalar arayan en sağ ve en sol, imhacı unsurların tesirini karşılamak ancak mümkün olabilir. (Bravo sesleri).

Sayın arkadaşlar; yeni Hükümetiniz demokrasiyi memlekette en üstün siyasi akide olarak kökleştirmek azindedir. (Bravo sesleri soldan alkışlar). Milletlerarası münasebetlerin ufkunda henüz tam huzur ve emniyet verici yakın bir barışın güneşi doğmamış olmasına rağmen iç idarede bu yola girişimiz ve bu yol üzerinde kalmakta

inanarak sebatımız istikbal Türkiyesinin ancak bu idare sayesinde mesut olabileceğine iman etmiş olmamızdandır. (Bravo sesleri). Sonu parlak fakat güzergâhı sarp ve çetin olan bu yolda mesafe alırken karşımıza çıkacak sayısız güçlükleri yenmek için elimizdeki kanun vasıtalarını cesaretle kullanacağız. (Bravo sesleri).

Bütün vatandaşların hakkı olan hürriyeti, hürriyet düşmanlarından korumak lazımdır. (Bravo sesleri). Her iyi şeyin suiistimalinden zararlar doğacağı pek belli bir gerçektir. Fakat bir cemiyet için düşünülebiyecek nimetlerin en değerlisi olan hürriyetin suiistimalinden doğacak tehlikeler günümüzün şartları içinde hiç bir benzeriyle ölçülemeyecek kadar büyüktür. (Çok doğru sesleri). İdeolojik mefhumların tağşişe uğradığı bir zamanda yaşıyoruz. Yurttaşın Anayasada gösterilmiş ve kanunlarla sınırları çizilmiş olan hürriyet hakları yanında bu hürriyetlerle beraber bütün Devlet varlığının teminatını teşkil eden meşru ve kanuna dayanan otorite, ekseriya totaliter zihniyetle karıştırılarak çürütülmek isteniyor. Haklarına ve şereflerine hürmet edilen insan kümelerinin rejimi olan demokrasideki hürriyetten bahsolunurken de anarşizm ideolojisinin meşru otorite düşmanlığına varan ve bir Cemiyeti nizamlı halde yaşatmanın bütün meşru yollarını tıkayan dağıtıcı ve parçalayıcı telkinler alıp yürüyor.

Bilmek lazımdır ki hürriyet içinde yaşamak, vatandaşlar için kıymetli unsur olan huzur ve emniyeti baltalamak değildir. Bilhassa yakın tarih millî hayatında hürriyet ve otorite mefhumlarını yanyana yaşatmanın yolunu bulamayan büyük küçük bedbaht milletlerin kanlı ve dehşet verici maceraalrı ile doludur. (Doğru sesleri.) Bütün bu felâketlerin belli başlı sebibi hürriyet veya otoritenin itraf veya tefrit yolu

ile suiistimal edilmiş olmasıdır. Sade kitap yazarlarından değil, hayatın ve etrafımızdaki hâdiselerin önümüze serdiği ibret sahnelerinden gözümüzü ayırmıyarak bir taraftan vatandaşları din telâkkisinde, vicdan kanaatlarında, düşündüklerini söyleyip yazmakta, kazanıp çalışmakta, seyahatte ve toplanmalarda tam serbest bırakan ve öte yandan memleketin asayişini, Büyük Millet Meclisinin otoritesini, vatandaşların, zümrelerin ve siyasi partilerin şeref ve haysiyetlerini masun tutan zihniyet Hükümetinize esas olacaktır. (Bravo sesleri, soldan alkışlar). Biz, Milletimizin meşut yaşamasını sağlayacak demokrasi idaresini, dikkatle ve kısıkanç bir uyanıklıkla koruyarak geliştirmeyi bütün vazifelerimizin başında sayacağız. Bizim bahsettiğimiz ve mutlaka hürmet edilmesini isteyeceğimiz otorite, şahısların hâkimiyeti değil tatbiki şimdilik bizlere emanet edilen kanunların otoritesidir. (Bravo sesleri, soldan alkışlar).

Kanunun durduğu yerde evvelâ sokağın sonra da dağ başlarının, şekavetin hâkimiyeti başlar. Kanunlara aykırı gürültülü istekler ne kadar zorlayıcı gösteriler halinde görünürse görürsün gözümüzü kırpmadan vazifemizi yapacağız. (Bravo sesleri) Ve ancak mevcut kanunlar Devlet nizamını tutmağa yetmezse yeni kanun teklifi ile huzurunuzda geleceğiz. Bu noktadaki vazife duyusunda hafifliğin millî hacimde kayıplara ve telâfi edilmez zararlara sebep olacağı kanaatindeyiz. Şurasını da bir dikkat noktası olarak arz etmek isteriz ki hâdiselerin ehemmiyetini ölçmekte vehimlere kapılarak günün işini kolaylaştırır görünen fakat ilerisi için zararlı tepkilere yol açan lüzumsuz sert tedbirlere başvur-maktan dikkatle kaçınacağız. (Bravo sesleri). İç emniyet ve huzur üstünde toplanacak dikkatimizin hasilâsı, aynı zamanda Devletin dış itibarını da yüksek tutacak, millî savunmayı kolaylaştıracak ve yalnız emniyet toprağında yereşerebilecek olan millî ekonomi tohumlarının gelişmesine yardım edecektir.

Sayın arkadaşlarımız; biz Hükümetçe, millî servetlerin en değerlisi millî zekâ olduğuna inanıyoruz.

Devlet çalışmalarının verimini en üstün dereceye ulaştırmak için Devletin bütün hizmet ve vazife unsurlarında millî zekânın işlemlerini temin etmek lâzımdır.

Hükümetiniz iktidar mevkiinin mesuliyetini kabul etmekle kendisini bilfiil tenikte arzemiş olduğu kanaatindedir. Büyük Meclisten genç memura kadar Devlet organlarının itibarını, vatandaşların şerefini masun tutan kanun kayıtları altında bizlere yönetilecek her tenkidi açık yürekle kabul edeceğiz. (Bravo sesleri).

Büyük Meclisin, kanunları yaparken kullanacağı söz götürmez ve hudut kabul etmez kudreti bir yanda dururken, Hükümetin bütün çalışmalarını üzerinde yapılacak tenkitleri başarılarımızı sağlayacak bir yardım gibi alacağız ve Milletvekili arkadaşlarımızın bizi bu en tesirli yardımdan mahrum etmemeleri için teşviklerde bulunacağız. Hükümetinizin telâkkisine göre tenkitlerin müspeti, menfisi, yapıcısı, yıkıcısı yoktur. İyi niyetle yapılacak her tenkidin özünde, yanlışları düzeltecek, eksikleri tamamlayacak, kusurları uyardıracak ve nihayet Devlet hizmetlerini daha iyiye götürececek bir ruh arayacağız. (Bravo sesleri).

Yurdun ve halkın hizmetinde bulunmayı en büyük şeref sayan Hükümetiniz yararlı işler başarmak için ne kadar dikkatle çalışırsa çalışsın, Milletvekillerinin millî sahada daha geniş olan temas muhitlerinden alacakları intibalarla uyardırıcı ve yol gösterici müdahalelerini en faydalı bir yardım sayacağız. Bizleri başarıya teşvik yerine geçecek olan iyi muamelenizi daima minnetle karşılayacağız. Fakat takdir beklemeden Devletin ve halkın karşılıksız hizmetkârı kalacağız. Kamutay kürsüsünün yanında yükselen gazete sütunlarından süzeceğimiz temiz istekleri yerine getirmek için hususi bir dikkat sarfedeceğiz.

Sözle ve yazı ile karşılaşacağımız fikirlerin fikirlerimize uymayan kısımları üstündeki samimi kanaatlerimizi irkilmeden açıklamayı vazife bileceğiz; Kamutay konuşmalarında eksik veya yanlış düşündüğümüze kanaat getirdiğimiz noktalarda milletvekillerinin tekliflerine uyacağız fakat eşaslı meselelerde çoğunun inanımıza uymıyacak kararları karşısında taşıdığımız vazife emanetini sahibine teslim etmekte gecikmeyeceğiz. (Bravo sesleri).

Hükümetimiz, vazife hayatımızı saran havanın içinde Kamutayın memnun olmadığına âlâmet sayılacak belirtiler görürse tek tek Bakanlar olarak veya hep birden güven oyunuzu yoklamak için fırsat arayacaktır. Normal zamanda daha ziyade müspet işler üstündeki düşünceleri ak-

settirmesi lâzım gelen bir Hükümet beyanname-sine yukarıda arzettiğimiz fikirleri sığdırmayı lüzumsuz bir külfet saymamanızı rica ederiz. (Günümüzün karışık söz ve yazı yığınları arasında hakikî simasını ve mânasını kaybetmiş olan esaslı mefhumların müşterek anlayışına hizmet için bunları söylüyoruz. Kuvvetle tahmin ediyoruz ki, mesul arkadaşlarımızın bu fikirleri bir taraftan birlikte gelişmelerimizi kolaylaştıracak bir taraftan da sizden güven isteyenlerin iç emniyet içinde tutacakları yolun esaslarını belirtmeğe yarayacaktır.

Arkadaşlar;

İç politikanın genel güdümü üstündeki görüşlerimizi böylece arzettikten sonra idareyi kuvvetlendirecek ve bilhassa ekonomik bakımdan prensipler üzerinde unumi hayata açıklık ve rahatlık verecek tedbirleri sıralamağa geçeceğiz.

Cumhuriyet Ordusu :

Cumhuriyet Ordusu topraklarımızın masunluğunu ve emniyetini, Devletin şerefini ve haklarını korumak için en yüksek vasıfları ve en asil duygularıyla vazife başında hazır bulunmaktadır. (Umumi sürekli alkışlar).

Kara, Deniz ve Hava Ordularımızı maddî ve manevî bakımlardan bu yüksek kuvvette tutmayı ve her vasıta ve imkândan faydalanarak bu kuvveti artırmayı bütün vazifelerimizin en başında tutuyoruz. (Bravo sesleri alkışlar).

Dış politikamız :

Egemenlik ve ülke bütünlüğümüz esaslarına dayanan dış politikamız, hakkında emin, diğer milletlerin haklarına hürmetkâr ve dostluklarına vefakâr bulunan milletimizin barış hedef ve gayretlerinden mülhem olmaktadır.

İngiltere ile münasebetlerimiz bildiğimiz gibi 1939 tarihli İttifak Antlaşmasına dayanmaktadır. Bu münasebetle eihan ölçüsünde karşılıklı saygı ve sevgi duygusu üzerine kurulmuş ve barışın nimetlerinden faydalanan eşit haklı milletler manzumesi idealini besleyen her iki memleket arasında tam samimiyet, hulus ve itimat havası içinde gelişmektedir. (Umumi alkışlar).

Türkiye - İngiltere ittifakı mazide olduğu gibi istikbalde de dış politikamızın başlıca temeli olarak kalacaktır. (Umumi alkışlar).

Birleşik Amerika Devletleri ile olan münasebetlerimiz karşılıklı sevgi, saygı ve işbirliği sayesinde mütemadi bir gelişme seyri takip etmektedir. Bütün gayretlerini aynı necip idealere vakfetmiş olan her iki millet arasındaki tanışma imkânları arttığı nispette bugünkü mesut neticeleri daha müspet gelişmelerin takip etmesi de muhakkaktır. (Alkışlar).

Hükümetimiz bu yolda bütün gayretleri sarfetmektedir. (Alkışlar).

Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında her iki memlekette bir çeyrek asır evvel başarılan inkılâp günlerindenberi kurulmuş ve her iki tarafın nefine gelişmiş olan samimî dostluğun dayandığı muahedenin, bugünkü şartlara daha uygun ve hükümleri ciddi surette iyileştirilmiş yeni bir andlaşma ile değiştirilmesi maksadiyle, Sovyetler tarafından 19 Mart 1945 tarihinde, andlaşmanın yenilenmemesi arzusunun açıklanması üzerine gösterdiğimiz bütün iyi niyet ve gayretlere rağmen yeni bir vesikayı müzakere ve intaca imkân bulamadık. İkinci Dünya Harbinde Birleşmiş Milletler dâvası uğrunda katlandığı fedakârlıklar ve yaptığı kahramanlıkları takdir etmekte bütün medeniyet dünyası ile beraberiz.

Türkiye'nin Uluslararası manzumede idame ettiği özel münasebetlerden Sovyetlere herhangi bir zarar gelebileceğini katiyen kabul etmiyoruz. Türkiyenin bütün milletlerle, bilhassa komşu memleketlerle dostluk bağlarından ve kendi egemenliğine ve toprak bütünlüğüne riayetden başka hiçbir isteği yoktur. (Bravo sesleri).

Ve bu şart bütün dış münasebetlerimizin değişmez esasını teşkil eder. Sovyet Rusya ile aramızdaki zarardan başka bir netice vermeyen bugünkü muallak durumun yakın bir gelecekte karşılıklı güvene dayanan kuvvetli bir dostluğa yer vereceğinden ümidimizi kesmiş değiliz.

Bizim büyük komşumuza karşı muhafazada devam ettiğimiz iyi niyet aynı duygularla karşılaştığı ve adalet hislerinin galip geldiği gün güçlüklerin zail olacağına kani bulunuyoruz. Biz, kendi hesabımıza, Türk - Sovyet münasebetlerinin geçmişte olduğu gibi gelecekte de mütebarik dostluk ve karşılıklı güvene dayanan güzel seyrini yeniden müşahede etmekle ancak memnuniyet duyacağız.

Arkadaşlar,

Sovyetler Birliği Ankara Sefareti sekiz Ağustos günü Dışişleri Bakanlığımıza bir nota tevdi etmiş ve Sovyetler Birliği bakımından boğazlar rejiminde arzu edilen tadillerin ne gibi esaslardan ibaret olduğunu izah eylemiştir. Bu esaslar şu beş noktaya dayanmaktadır:

1. — Boğazlar bütün memleketlerin ticaret gemilerinin geçişine daima açık olmalıdır.

2. — Boğazlar Karadeniz Devletlerinin harb gemilerinin geçişine daima açık olmalıdır.

3. — Karadenizde sahili bulunmayan Devletlere ait harb gemilerinin Boğazlardan geçmesi, hususi surette derpiş edilen haller müstesna, memnudur.

4. — Karadeniz'e girmek ve Karadeniz'den çıkmak için tabii su yolu olan Boğazlara mütalâlik rejimin tesisi Türkiye'nin ve Karadeniz'de sahili bulunan diğer Devletlerin salâhiyeti dâhilinde olmalıdır.

5. — Boğazlarda ticari seyrüseferin serbestisini ve Boğazların güvenliğini temin hususunda en fazla alâkadar ve bunu icraya en kadir olmaları sıfatiyle Türkiye ve Sovyetler Birliği, işbu Boğazların Karadeniz'de sahili bulunan Devletler aleyhine diğer Devletler tarafından kullanılmasının önüne geçmek için bunların müdafaasını müşterek vasıtalarıyla temin ederler. (Asla, asla sesleri ve umumi alkışlar).

Dikkatli bir incelemeye tabi tutulmuş olan bu Sovyet notası hakkında Hükümetimiz tetkiklerini bitirdikten sonra noktai nazarını ifade edecektir.

Surasını şimdiden söyleyebilirim ki biz bu meselede Milletlerarası mukavelelerin hükümlerine de bağlıyız. Ve herşeyin üstünde olarak kendi toprak bütünlüğümüzü ve hükümlerlik haklarımızı mahfuz tutmağa mecburuz. (Sürekli ve umumi alkışlar). Bu, bizim için değişmez esastır.

Herhalde, Cumhuriyet Hükümeti Sovyet isteğini not etmiştir.

Müttefikler ile vesair ilgili devletlerle birlikte 1936 tarihli Montrö Andlaşmasının tadili meselesini müzakereye hazır bulunmaktadır.

Beş sene süren çetin bir işgal devresi geçirdikten sonra memleketlerinin kurtuluşunu kutlayan Fransızlar kendilerine has yurdsever bir gayretle millî kalkınmayı başarmaktadırlar. Asırlardanberi her iki milletin şuuruna işlemiş

bulunan Türk - Fransız dostluğu ve dünya nizamı için kuvvetli bir Fransa'nın mevcudiyeti zaruretine olan inancımız memleketimizin bu kalkınmaya karşı duyduğu yakın ve sıcak ilgiyi izah etmektedir. (Umumi alkışlar). Aralarında hiçbir ihtilâf, hiçbir güçlük kaydedilmeyen iki memleket münasebetleri bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da en sağlam bir dostluğa dayanmakta devam edecektir. (Umumi alkışlar).

Komşu ve dost Yunanistan'la münasebetlerimiz karşılıklı sevgi ve saygı duyguları ve müşterek menfaatlerden mülhem dostluk çerçevesi içinde gelişmektedir. Değerli Yunan Milletinin İkinci Cihan Harbi neticesinde mâruz kaldığı büyük zarar ve sarsıntılardan yakın zamanda kendisini sıyrıp lâyük olduğu kalkınmayı gerçekleştirmesi bize derin bir sevinç verecektir. (Bravo sesleri). Türk - Yunan dostluk bağlarını yakın Şark'ın istikrarını sağlayacak şekilde kuvvetlendirmek emelindeyiz. (Bravo sesleri, alkışlar).

Arap komşularımıza karşı sevgimiz ve dostluğumuz mutlaktır. Dünyanın en zengin medeniyetlerinden birinin vârisleri olan Arap Birliği Devletlerinin herbiri ile her sahada münasebetlerimizi hergün daha ziyade samimileştirmek büyük emelimizdir. (Soldan alkışlar).

Komşumuz İran'ın bağımsızlık ve huzur içinde gelişmesi samimi arzumuzdur. (Bravo sesleri).

Büğün cereyan etmekte olan sulh müzakereleri içinde bulunan komşularımızın ve diğer bütün Devletlerin adaletli bir sulha kavuşmalarını dileriz. (Bravo sesleri).

Tam bir hulûs ve yürekle katıldığımız Birleşmiş Milletlere aynı duygularla bağlılığımızı daima muhafaza etmek, onun barışı koruyucu gayretlerini bütün varlığımızla paylaşmak başlıca amacımızdır. (Bravo sesleri). Bu hedefimize, Birleşmiş Milletler teşkilâtını çalışmalarına iştirak etmek, barışa matuf hamlelerini en yakın bir ilgi ile takip etmek ve desteklemek ve Birleşmiş Milletler çalışmalarında Türkiye'nin barışsever sesini işittirmek suretiyle erişmek istiyoruz. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar;

İkinci Cihan Harbinden doğan binbir girift gailenin halli için uğraşıldığı şu anlarda biz, kü-

çük büyük bütün Milletlerin hürriyet, istiklâl ve şerefle yaşamalarına imkân ve zaruret olduğuna inanıyoruz. Yeni Dünya nizamının, Milletlerin hürriyet ve istiklâli esasına dayanan bir işbirliği, adalet ve medeniyet nizamı olmasını temenni ediyoruz. (Bravo sesleri).

Müstakil, kararlarına hâkim, kuvvetli Türkiye bu nizam içinde bir barış ve dayanışma mihrakı halinde medeniyet için kıymetli ve faydalı bir unsur olmaktan hiçbir zaman fariğ olmayacaktır. (Umumi alkışlar).

Değerli arkadaşlarım;

Şimdi, Ticaret, Ekonomi, Tarm, Ulaştırma ve Tekel Bakanlıklarının çalışına sınırları içinde bulunan inkişafını ve Ekonomik anaçizgilerini gösteren düşüncelerimize geçiyorum.

Ticaret :

Hükümetimizin ilk hedefi, memleket ticaretinde harbin bozduğu düzeni iade etmektir. Bu maksatla :

Harb şartlarının zaruri kılmış olduğu tahdit tedbirlerinden arta kalanlarını, lüzumlu şartları süratle hazırlayarak, ortadan kaldıracğız. Döviz tâkatımızın müsait olduğu ölçü içinde, ihtiyaç derecesine ve ehemmiyetine göre ithalâtı kolaylaştıracğız.

İthalât birlikleriyle Ticaret Ofisi kaldırılacaktır.

Akar yakıt satışlarıyla hububat satışlarında ve nakillerinde mevcut olan kayıtlara kısa zaman içinde son vereceğiz.

Hububat fiyatlarını korumakta devam edeceğiz ve Toprak Ofisinin alım merkezlerini artıracğız. (Bravo sesleri).

Dış ticaret politikamızın hedefi, çok taraflı ve geniş sahalı mal mübadelelerini mümkün kılan serbest dövizle ticaret sistemine katılmaktır. Bu yoldaki çalışmalarımızı verimli kılacak tedbirleri alacağız.

Tütün mahsulünün istihsalinde, iç ve dış ticaretinde serbets teşebbüslerde endişe yaratacak bir karakter arzmemek kaydı altında sermayesine, Tekel İdaresinin ve müstahsil ile ticari müesseselerin iştirak edecekleri bir tütüncüler bankasının kurulmasını sağlamak çok önemli saydığımız bir konudur.

Sanayi ve madenler :

Kalkınmamızı sağlamak amacıyla Halk Par-

tisi hükümetleri tarafından girişilmiş olan sanayileşme hareketine yeni şart ve imkânlardan faydalanarak, etraflı incelemelere müstenit, birbirini tamamlayıcı program, ve plânlar dairesinde, hızla devam edeceğiz. Yeraltı servetimizi ve su mahsullerimizi değerlendirme konusundaki çalışmaları artıracğız. Memleketin türlü bölgelerindeki kömür kaynaklarımızı işleterek mahrukat ihtiyacını karşılamaya, büyük enerji santralleri inşa programımızı biran evvel tahakkuk ettirmeğe hususi bir dikkatle çalışacağız. Geniş halk tabakalarının ihtiyacına tekabül eden konuları ve bu arada kadın ve erkek için hazır elbise ve çamaşır fabrikaları kurma ve teşvik etme işini önemle ele alacağız.

İktisadi faaliyetimizi de hususi teşebbüs ve sermayeden faydalanmak, hususi teşebbüslerle Devlet işletmeleri arasında farklı bir muameleye meydan vermemek, onların emniyetle çalışmalarına ve gelişmelerine yardım etmek. Devlet teşebbüsleriyle hususi sermaye arasında işbirliği sağlamak, Devlet işletmelerinin hususi teşebbüslerle başarılabilir sahalara yayılmalarını önlemek ve buna aykırı durumları gidermek kararındayız. (Bravo sesleri). Yerlimallar Pazarları, Devlet fabrikalarında imal olunan ve kütle ihtiyacını karşılamaya yarayan malların toptancı kârı alınmaksızın toptancı ve perakendecilere mal veren depolar haline getirilecektir. (Bravo sesleri). Bu depolar mal miktarının azlığından doğacak dağıtma zaruretlerini karşılamak için gerekli zaman ve yerlerde dağıtma görevini de yapacaklardır. İşletmelerimizin verimini artırıcı, kalitelerini düzeltici bütün tedbirlere başvurarak ve maliyete tesir eden faktörler üzerinde durarak sınavi mamullerimizin maliyetini düşürmek, dış piyasa rekabetlerine karşı himaye işini, müstehliki de koruyucu mutedil gümrük tarifeleriyle sağlamak hedefimizdir. Kâr hadlerini de revizyona tâbi tutmak suretiyle mamullerimizin bilhassa giyim eşyasının satış fiyatlarında indirmeler yapacağız.

İstihsal ve ithal imkânlarının mahdut oluşu dolayısıyla yeter miktarda elde edemediğimiz iplik hariç olmak üzere ince yünlü kumaşlar, bsama, kaputbezi gibi mamullerimiz üzerindeki takyitleri de kaldıracağız.

Fabrikalarımızın ham madde ihtiyaçlarını

sağlamada elkoyma tedbirlerine başvurmayacağız.

Devlet iktisadi teşebbüslerinin ticari ve iktisadi esaslar dairesinde tam muhtariyetle idaresi, dikkat edeceğimiz işlerdendir. Bunların Devlet teşebbüsü olmalarından doğan ve arzettiğimiz esaslara aykırı olmıyan murakabe zaruretlerini de ihmal etmiyeceğiz.

Balıkçılık işiyle meşgul olacağız.

Tarım :

Tarım işlerinde çalışma metodumuzun, diğer ekonomik işlerde olduğu gibi hesaplı ve programlı şekilde her konuyu nizamlayıp en uygun hizmet şekillerine ulaşmak olduğunu belirttikten sonra kısaca birkaç önemli nokta üzerinde duracağız :

Prensip itibariyle ihtiyaçları, dertleri vaktinden evvel görüp tam zamanında tedbirlerimizi almağa ve hizmete koşmağa çalışacağız. Bilhassa tohumluk, damızlık hayvan, ilâç ve hastalıklarla ilgili işlerimiz bu prensip dâhilinde ayarlanacaktır.

Toprak Kanununun adaletli ve vukuflu şekilde tatbik edilmesine itina edeceğiz.

Müstahsili, en elverişli fiyat ve şartlarla sağlanan tarım araçlarıyla donatmak, ihtiyacı olan istihşal ile ilgili ilâç ve vasıtaları vaktinde, yeter miktarda ve vasıfta sağlamak, aydınlatmak ve istihşal kudretini artırmak yolundaki tertipleri, verimini kuvvetlendirecek tedbirler alacağız.

Hâlen beş ilimizde kurulu bulunan teknik ziraat teşkilâtını, teknik yardım ve bilgiyi daha iyi temin edecek şekil ve istikametlerde geliştirecek ve peyderpey diğer illerimize de yayacağız.

Orman Kanunu ruhuna ve gayesine tamamen sadık kalmakla beraber tatbik şekil ve usullerinden doğan güçlüğü giderecek, Devlet İşletmeciliği sınırlarını tâyin edecek tomruk ve diğer orman mamulleri maliyet ve fiyatlarında ucuzluğu sağlayacak tedbirleri alacağız.

Bu kısım içine giren aşağıdaki düşüncelerimizi şimdiden belirtebiliriz.

Köylünün yakacak, yapı araçlık... ihtiyaçlarını daha ucuza sağlayacağız. Halkın odun kömür işiyle uğraşacağız.

Orman İşletmesi bakımından Devlet İşletmeleri faaliyeti sadece tomruk hazırlama ve satışına kadar olan kısmı ihtiva edecek, geri kalan

işler, olağanüstü durumlar dışında hususi teşebbüslere bırakılacak. (Bravo sesleri) .

Orman sahalarındaki köylülere ve onların nakil vasıtalarına Devlet Orman İşletmesi işlerinde çalışma ve çalıştırma faydası sağlanacak.

Keçi meselesine, her mıntakada orman olamıyacak fundalık sahaların pratik metodlarla hudutlandırılması suretiyle çare aranacak ve buna imkân bulunamıyan ve ormana zarar veren yerlerdeki durumun tanzimî işi üstünde ayrıca çalışılacak.

Yemiş ağaçlarıyla, şahıslara ait orman hükümündeki ağaçlıklarda ayıklama, kesim, denetim usulleriyle ek kanunlarla orman mefhumuna sokulmuş köy koruları ve benzerleri üstünde umumî ihtiyaca cevap veren teklifler hazırlanacaktır.

Ulaştırma :

Ulaştırma işlerini; Millî Savunma, Emniyet ve ekonomi kudreti üzerinde en tesirli bir unsur sayan Hükümetimiz, Devlet Demir, Denizyolları ve Havayolları nakliyatında ve P. T. T. hizmetlerinde güven, düzen ve sürati ve tam verimi sağlamayı prensip olarak daima gözönünde tutacaktır. İdarelerin Halkla münasebetinde kolaylık zihniyetini bir itiyat halinde kurmak ve işletme şartlarını memleketin iktisadî ihtiyaçlarına uygun bir hale getirmek hedefimizdir.

Bu maksada varmak için :

Devlet Demiryollarında :

Yıpranarak eksilen taşıtları tamamlayacağız. Ve Ulaştırma hacmine uygun olarak sayıların artıracacağız. Bakımı ve onarımı emniyetle sağlayabilmek için fabrika ve atelyeleri genişletip çoğaltacağız. Vagondan lokomotif kadar ulaştırma vasıtalarını yurt içinde yapmak imkânını elde etmek için gayretlerimizi artıracacağız. En önemli hatlardan başlayarak, bütün şebekeyi, artan ulaştırmıya uygun olarak ıslah edeceğiz.

Denizyollarında :

Çok yıpranmış olan Devlet ve armatör tonajını tedrici olarak yenileyip artıracacağız. Liman ve iskeleleri modern ulaştırma gereklerine göre en elverişli şekilde cihazlandıracağız. Deniz endüstrisini süratle gemi yapabilecek duruma getirmek imkânlarını araştıracağız. Harp zaruretleri dolayısıyla şahıslara ait deniz taşıtlarının

seyrüsefer serbestliği ve navlunları üzerine konulmuş olan kayıtları, ilk önce iç nakliyatımızdan başlayarak, kaldıracacağız. Ve durum fırsat verirse bunu dış seferlere de teşmil edeceğiz.

Serbest şilepçiliği teşvik edeceğiz. Ve bunun temini için bir kredi maritim bankasının kurulmasını etüd etmek kararındayız. Kanuni hükümlerde, bu maksada yarayacak değişiklikler yapılması için tekliflerde bulunacağız.

Devlet Havayollarında :

Uçaklarımızı çoğaltmak ve mükemmelleştirmek, alanlarımızı Milletlerarası şartlara uygun bir seviyeye çıkarmak, hava hatlarına önemli istikametlerde, her mevsimde işliyebilir bir kabiliyet vermek hedefimizdir.

P. T. T. alanında :

Telgraf ve telefon hatlarını genişletip kuvvetlendireceğiz. Kuranportör ve otomatik cihazlarla donatacağız. Şehirlerin telefon tesislerini halkın ihtiyacını karşılayabilecek duruma getirmeğe çalışacağız. Dış muhaberede sürat ve emniyeti sağlamak için en uzak memleketlerle muhabere takatını taşıyacak kuvvetli birer telsiz telgraf ve telefon istasyonu kurmak programımızın ilk işlerinden biridir.

Posta işlerinde sürati artırmak için gerekli vasıtaları temin edeceğiz.

Kara ve deniz taşıtlarımızın tarifelerini genel ekonomik politikamızın icaplarına uygun olarak; kâr ve zarar mülâhazalarının üstünde bir memleket anlayışıyla ayarlayacağız. Ulaştırma işletmeler arasında beraberliği, mesleğe bağlılık ve disiplin zihniyetinin yerleşmesini üstün tutacağız.

Tekel ve Gümrük :

İhracat imkânlarından faydalanmayı temin için yeni tesislerle bira imalâtımızı ilk hamlede iki misline, şarap imalâtımızı üç sene içinde üç misline çıkaracağız.

Kibrit imalâtımızı vasıf bakımından iyileştirip, miktar bakımından çoğaltacağız.

Türlü av malzemesi ve bu arada kapsül imali ve mümkün olan ucuz fiyatla piyasamız ihtiyacının temini için yeni bir fabrika kuracağız.

Çeşitli bakımlardan büyük önemi malûm olan tütünlerimizin gerekli şartlar içinde saklanması, işlenmesini temin için tütün istihsal sahalarımızda yeter sayıda işletme ve bakım evleri

yapılacaktır.

Tütün bölgelerinde yetiştiricilere tohum ve fide vermek, hastalıklarla savaşmak için teşkilât çoğaltılacak.

Sigara imalâtımızı miktar ve vasıf bakımından daah ziyade yükseltmek için yeni bir fabrika kurulacaktır. Tütün mevzuatını yeniden gözden geçireceğiz, memleket haricine mamul sigara satmak için hususi şahıs ve teşekküllere fabrika kurma izni verilecektir. (Bravo sesleri).

1947 yılı başından itibaren Tekelin, Tekel mevzuu olmıyan gazoz, soda... gibi şeyleri de yapmasına ve satmasına ve diğer kendi mamullerini perakende olarak yine kendisinin satışa arzemesine son verilerek bu işler şahsi ve hususi teşebbüslere bırakılacaktır.

Kahveyi eldeki stoklar bitince ve çayı kâfi ithalât mümkün olunca Tekel mevzuları arasından çıkarılarak serbest ticarete terk için gerekli kanun tasarısı Yüksek Meclise sunulacak.

Değişen dünya şartları da nazara alınarak yeni bir Gümrük Tarifesi Kanunu tasarısı hazırlanacaktır.

Gümrük koruma teşkilâtımız kuvvetlendirilecektir.

İşleri üstündeki görüş ve düşüncelerimiz :

Emniyet polis teşkilâtıyla jandarma ve hudut kitalarının tek teşkilât halinde birleştirilmesi kararındayız. (Bravo sesleri) Önümüzdeki yıl içinde bu konu üzerinde çalışmalara başlayacağız. Zabıta teşkilâtının kuvvetlendirilmesi ve zabıtanın doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığı emrinde olması da bu aradadır.

Vatandaşları bir taraftan diğer tarafa nakle ait kanunların Hükümete verdiği yetkiyi kullanmıyacağız. (Bravo sesleri). Haklarında bu kanun hükümleri tatbik edilen vatandaşlardan yurtlarına dönmeleri mümkün görüleceklerin peyderpey ihtiyari olarak memleketlerine gitmeleri konusu üzerinde incelemeler yapılacaktır.

İller genel ve özel idare kuruluş ve işleyişlerini yeni kanunlarla tespit etmek ve bilhassa valilerin yetkilerini Anayasanın yetki genişliği ve görev ayrılığı ruhuna göre artırmak işi önemle ele alınacaktır. (Bravo sesleri).

Üstün vazifede bulunan her idare âmirinin emri altındaki kademeler üzerinde, Devlet işleri ve halk ihtiyaçları bakımından sık sık teftiş-

ler yapmalarına önem verilecektir.

Hükümet memurları ve idare âmirleri tarafından güzelleştirme veya herhangi bir maksatla şehir, kasaba ve köylerde iane toplatılması kesin olarak yasaklanacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar).

Belediyelerimizin gelişmesini sağlayacak usul ve gelir esasları üzerinde gereken kanun değişiklikleri teklif olunacaktır

Belediye ve özel idareler gelirlerini artırma konusunu müspet bir neticeye bağlamağa çalışacağız.

Kasaba ve şehirlerimizin plân, su ve kanalizasyon ihtiyaçlarını gidermek ve bu maksatla İller Bankası ile hususi müteşebbisler arasında ortaklıklar kurmak tedbirleri üstünde çalışacağız.

Yeni Nüfus Kanunu tasarısını Meclise sunacağız. Yakın yıllarda genel nüfus yazımını yaparak yeni nüfus kütükleri kuracağız.

Memurlar Kanununun yenilenmesini teklif edeceğiz.

İdare âmirleriyle mülkiye müfettişleri arasında icra ve teftiş hizmetlerinde münavebe yapılarak mülkiye teftiş cihazını icra ve mesuliyet hayatının tecrübeleriyle olgunlaşmış unsurlarla beslemek idare teftiş sistemimizin esaslarından birisi olacaktır.

Adalet işlerimizde:

Mahkemelerin bağımsızlığı, yargıçlarımızın hüküm ve kararlarında hiç bir tesire tâbi olmamaları değişmeyen bir esas olarak kalacaktır.

Cumhuriyet savcılarının memleketin nizamını ve Cumhuriyet esaslarını korumak hususundaki dikkatlerini uyanık tutacağız. Yargıçlarımızın ve savcılarımızın terfihi ilk işler arasında ele alacağız.

Adalet mevzuunda vatandaşlara her türlü teminatın sağlanmasını gerektiren tedbirler arasında istinaf mahkemelerinin kurulmasını zaruri görmekteyiz. Bu suretle Yargıtayın da yalnız kuruluş gayesine uygun olarak çalışabilmesi temin edilmiş olacaktır. Çocuk mahkemeleri konusunu ele alacağız.

Adli tabipliği özel bir bilgi ve ihtisas işi olarak nizamlanacak. Adalet dairelerinin ve bilhassa mahkeme salonlarının, hâkimlerimizin yüksek görevleriyle mütenasip bir hale getirilmesi düşüncesindeyiz.

Suçlunun ıslahını sağlayan infaz sistemimizin inkişafına ve hazırlamakta olduğumuz plân gereğince iş esası üzerinde kurulmuş cezaevleriyle çocuk infaz müesseselerinin teşviine çalışacağız.

Cezaevi binalarının ıslahını temin için bir program yapacağız.

Bu sırada Sinop Cezaevi İşyurduunun küçük sanatlar esası üzerine kurulmuş bir infaz müessesesi haline getirilmesi kararındayız.

Gayrimenkul tasarrufundan doğan ihtilâfları önleyecek ve bu hakkın şümül ve emniyetle kullanılmasını sağlayacak olan kadastro işlerine hız verilecek ve bu işe devam ederken bir taraftan da tapusuz olan gayrimenkullerin tapuya bağlanmasına ait kanunlar teklif edip tatbika geçeceğiz.

Millî Eğitim:

— Öğretimin her kademe ve nevindeki Türk gençliğinde millî duygunun kuvvetlenmesi ve gençlerimize Türk inkilâbının ana fikirlerinin benimsetilmesi, Türk tarihi mefahirinin öğretilmesi öğretim ve eğitim çalışmalarımızın esası olacaktır. (Bravo sesleri alkışlar).

— Köy okullarını yapmak işinde köylüyü bizzat çalıştırma sistemine devam edilecektir. Ancak bu okulların kereste, kiremit, cam, çivi gibi para ile satın alınması gereken malzemesini Devlet temin edecektir. (Bravo sesleri). Köylülerle, vasıtaları ekip biçme, nadas zamanlarında serbest kalacaktır. Bütün okulsuz köyleri okula kavuşturma işi, öğretmen yetiştirme faaliyetine muvazi ve bununla ahenkli bir şekilde ve ortalama 10 yıllık bir süre içinde tamamlanacak surette Bakanlar Kurulunca teferruatlı bir uygulama plânına bağlanacaktır. (Bravo sesleri).

— Şehir ve kasabalardaki ilkokul yapımı da köylerdeki esaslara benzer usullere bağlanacaktır.

— İlkokulları bitiren köy çocuklarını, köyde işe yarar bir meslek sahibi yapmak üzere bölge okullarının teşkiline devam edilecektir.

— Köy enstitülerinden çıkan gençlerin kendilerinden beklenen hizmeti başaracak surette bilgi ve tam bir millî duygu için yetişmelerine dikkat edilecektir. (Bravo sesleri, alkışlar).

— Enstitülerde yetiştirilmekte bulunan köy sağlık memurlarının sayısı arttırılacaktır.

— Okulu bulunmayan yerlerden gelecek öğrencilerin tahsilini kolaylaştırmak için okullu

merkezlerde öğrenci yurtlarının çoğaltılmasına çalışılacaktır. Her nevi ve derecedeki okulların öğretim araçlarını ve laboratuvarlarını tamamlama gayretleri artırılacaktır.

-- Öğretimin her derecesi için ihtiyaç karşılayacak sayıda ve ehliyetinde öğretmen yetiştirme işini dikkatle gözönünde bulunduracağız. Bu maksatla öğretmen okullarımızın teşkilât ve programlarında ihtiyacın bugünkü şekline uygun düzeltmeler yapılacaktır.

— Kasaba ve şehirlerimizin ortaokul ihtiyacını gidermek için gereken öğretmen kadrolarının yetiştirilmesine önem verilecektir.

— Liseleri bitirip olgunluk imtihanlarını vermiş olan gençlerin, burslu veya yatılı olanlara ait müsabaka dışında üniversite fakültelerine ve yüksek okullara girebilmelerini önleyen kayıtlar ve imtihanlar kaldırılacaktır. (Bravo sesleri).

Tıp ve kimya gibi laboratuvar ve klinik durumları öğrenci kabulünde bir sınırlamayı zaruri kılmış olan kollarda eksikler giderilerek, yakın yıllarda bu kollara da olgunluk imtihanını vermiş her öğrencinin kabulü sağlanacaktır.

Üniversitelerimize verilmiş olan özerlik içinde gelişmelerine dikkat edeceğiz.

Yüksek Ziraat Enstitüleri de Üniversiteler Kanununun şumülü içine alınacaktır.

Teknik öğretim kurumlarımızın mevcut plâna göre geliştirilmelerine devam olunacaktır.

Ankara'da büyük bir millî kütüphanenin kurulması için gereken çalışmalara hemen başlanacak ve memlekette artan okuma alâkasını karşılayıcı kitaplıklar açılması ve mevcutların geliştirilmesi plânlanacaktır.

Devlet Opera ve Tiyatrosu, kanun tasarısı hazırlanacak, Ankara Devlet Tiyatrosu binası yapılacak; güzel sanatların türlü dallarında yeni kurumlar vücutte getirilecektir.

Her türlü spor faaliyetleri, okullar ve kulüpler için öğretici kadroyu yetiştirecek olan Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsünün açılmasına çalışacağız.

Kapalı ve açık beden terbiyesi ve spor sahaları kurulması işinde teşebbüs alacağız.

Sağlık ve Sosyal Yardım:
Milletçe varlığımızın temellerinden olan sağlık ve Sosyal Yardım işlerine gelince :

Bulaşıcı hastalıklarla, trahom, sıtma, verem, frengi gibi sosyal fertlere karşı koruyucu savaş vasıtalarımızı ve teşekküllerimizi kuvvetlendirecek ve tekemmül ettireceğiz.

Sağlık müesseselerimizi mahallî ihtiyaçlara uygun ve teşkiâtta çalışanların görevlerini daha verimli kılacak tarzlarda tertipleyeceğiz.

Bu yoldaki çalışmalarımızı hekim ve vasıtalarımızın yettiği kadar kasabalara ve köy gruplarına kadar götüreceğiz.

Sağlık kurullarına lüzumlu uzman hekim, eczacı, hastabakıcı, ebe ve hemşire gibi elemanların yetiştirilmesini devamlı olarak takip edeceğiz.

Kimsesiz çocukları koruma işini lâayık olduğu önemle ele acağız.

Nüfus politikamızın kıymetli ve zaruri bir yardımcı olan sosyal yardım işlerimizi günün-gereğine uygun şekilde düzenliyeceğiz.

Bayındırlık:

Bayındırlık bakımından aşağıda arzettiğimiz işler yurdun kalkınma hareketinde alacağı yeni simayı belirtmektedir.

Ankara'da ve doğu bölgelerimizde bir taraftan memurlarımızın ihtiyaçları, diğer taraftan bu bölgelerdeki halkımıza iyi örnekler vermek ve şehir ve kasabalarını yeni mahallelerle güzelleştirmek için başlanmış bulunan memur evleri yapımına sürekli olarak devam edeceğiz (Bravo sesleri).

Susurluk, Bergama, Gediz, Büyük ve Küçük Menderes, Çukurova, Malatya, Niğde, Samsun, Sakarya, Konya, Antalya, Isparta, Kocaeli, Havza ve bölgelerinde, kurutma, taşkınlardan korunma ve sulama işleri olarak şimdiye kadar başlanmış bulunan büyük su işlerine de devam edilecektir. Bunlar tamamlandıkça devamlı işletme ve bakımlarının teşkilâta bağlanması işi de programa alınmıştır.

Büyük su işleri dışında, ufak masraf ve yardımlarla büyük faydalar temin eden kurutma, sulama ufak tesislerle köy veya kasabaları tehdit eden suların zararsız hale konması konularını içine alan küçük su işleriyle de ayrıca ve devamlı surette meşgul olunacaktır.

Yurdumuzda yol meselesini esaslı bir iş olarak ele alacağız. Bu işi başarmak için demiryolu yapımında olduğu gibi ciddi ve programlı bir çalışma yapacağız. İlk onbeş yıl içinde 20 bin ki-

lometrelik iyi, kuvvetli, fennî bir şose şebekesi kurulması mümkün olduğunu hesapladık. Yeni yollar yapılırken şimdi mevcut iyi, kötü güzergâhlardan da faydalanmak tabiidir. Yeni yolların bakımı için fenni esas tutuyoruz.

Başlanmış bulunan Elâzığ - Van, Erzurum temdidi, Maraş ve Gaziantep hatlarının yapılmasına, programına göre devam edilecektir. Bunlardan başka yeniden plânlanan demiryollarından iki bin kilometreyi aşkın bir kısım, onbeş yılda başarılmak üzere iş programına alınmıştır.

Trabzon - Erzurum hattı bu programın ön işlerindedir. Böylece Cumhuriyet devrinin yüzakır olan demiryolları inşası bütün hızı ile devam edecektir.

Karayolları ile, demir ve denizyollarımızdan tam verim alabilmemiz için liman işleri de aynı ehemiyetle ele alınmıştır:

Başlanmış bulunan Ereğli, Amasra, İnebolu, Trabzon limanlarıyla Antalya Küçüktaşt Limanı ve diğer bazı önemli iskelelerin inşaatına devam edilecektir. Bu işlere 1947 den itibaren başlanarak 1951 yılı sonunda tamalanmış olacaktır. Samsun Limanı projesinin hazırlanması, Mudanya, Çanakkale iskeleleri, Alanya Küçüktaşt Limanı da bu aradadır.

Samsun, İzmir, Mersin, Antalya, İstanbul büyük limanlarıyla Ereğli Limanının genişletilmesi, Giresun, Kefken, Bartın, ara limanları ve Karadeniz, Marmara ve Akdenizdeki önemli kıyı kasabalarımızın bindirme ve indirme, yükleme ve boşaltma bakımından muhtaç oldukları iskele ve mendirekler de on yıl gibi bir zamanda bitirilmek imkânına doğru programa alınmıştır.

Bu suretle yurdun bütün sahillerinin esaslı limanları yapılmış olacaktır.

Çalışma :

İşçi hayatının iyileştirilmesi ve bunların risklere karşı teminata kavuşmalarını sağlayacak teceeddütlere daha büyük ölçüde devam edeceğiz.

1. — Bu yıl uygulanmasına başlanmış olan ve şimdilik meslek hastalığı, kaza ve analık hallerini ihtiva eden sosyal sigortalara bir de işçilerimizin ihtiyarlığını teminat altına alacak emeklilik sigortası ekliyeceğiz.

2. — İş hukukumuzu değiştireceğiz. Henüz

İş Kanunumuzdan faydalanamıyan küçük iş yerlerindeki işçilerle deniz ve tarım işçileri için tasarılar sunacağız.

3. — İş ve işçi bulmayı bir Devlet vazifesi haline getiren kanunla meydana gelen Devlet kurumunun çalışmasını genişleteceğiz. Kalifiye işçi yetiştirmeğe önem vereceğiz.

4. — Memleketimizin muhtelif bölgelerinden iş sahalarına doğru vukubulan işçi hareketini kontrol altına alarak gerekli tesislerin kurulmasıyla meşgul olacağız.

5. — İş merkezlerinde sıhhi ve sosyal tesisleri tamamlamağa ve işçilerimizi sıhhi meskenlere yerleştirmeğe üzerinde zaman ve emek sarfiyle çalışacağız.

6. — İş Kanununun işçi lehine olarak işverenlere yüklettiği mükellefiyetleri tam olarak gerçekleştirmeği takip edeceğiz.

Maliye :

Bütün bu programların ameli bir tatbik yoluna girmesi için realist bir bakışla malî imkânları gözönünde tutmanın ilk şart olduğunu unutmamak.

Bütçede denklik esas tutulmakla beraber iktisadi işlere sarfedilmek üzere uzun vâdeli ve mutedil faizli iç ve dış istikrazlardan faydalanmak, istihlâke karşı olan giderlerde mümkün olan tasarrufları yapmak, vergilerde adalet ve verimlilik sağlamak, dış tediye muvazenesini devam ettirmek malî politikamızın esaslarını teşkil etmektedir.

Devletten aylık alanların ve müstahdemlerin aylıklarının mümkün ve munasip nispetlerde artırmak, çocuk zamlarını çoğaltmak ve uzak bölgelere tâyin edilen yerli olıyan memurlara ayrıca bir zam yapmak kararındayız. Fiilen vazife başında bulunmak kaydı altında yüksek idare ve komuta makamında bulunanlara temsil ödeneği vereceğiz.

Yolluk kanununun yeni baştan gözden geçirilerek eksikliklerinin tamamlanması memurların durumunu hafifletmiş olacaktır. Eski emekliler de dâhil olmak üzere emekli aylıklarının artırılmasına ve bunlara çocuk zamı verilmesini lüzumlu görüyoruz. (Bravo sesleri).

Bütün dairelerimizin gördükleri hizmetlerle kadrolarının esaslı bir incelemeden geçirilmesini ve mümkün olan tasarrufların yapılmasını ve fazla görülen elemanların da başka iş saha-

larında görevlendirilmelerini ve Teadül Kanununun başka memleketlerdeki benzerleri de gözönünde tutularak, bugünün icaplarına uygun bir hale getirilmesini zaruri bir iş telâkki ediyoruz. (Bravo sesleri).

Bazı ahvalde bir gıda maddesi olarak kullanılan çayın inhisar resminin ağırlığı gözönünde tutularak yüzde elli nispetinde bir indirme yapılacak, çok esaslı ve umumi diğer bir gıda madesi olan şeker de serbest satış ile dar ve sabit gelirlilere dağıtma fiyatı arasındaki fark kaldırılacak ve resimlerde esaslı indirmeler yapılarak bilhassa toz şeker fiyatının bugünkü en ucuz satış fiyatı seviyesine indirilmesi sağlanacaktır. (Bravo sesleri).. Bu indirmeler 1947 bütçesiyle yıl başından itibaren yapılacaktır.

Yurttaş ev sahibi kılmak üzere uzun vâdeli ve ucuz faizli kredi açacak olan Emlâk Kredi Bankasının çalışmalarına hız verilecektir.

Eski bir mesele olan yol vergisinin vergi prensiplerine daha uygun olarak ıslah edilmesi konusu üzerinde çalışacağız. Özel İdareler muhasebe işlerinin Maliyeye görülmesi esaslı bir tasarruf sağlanması bakımından faydalı görülmektedir.

Başkanlığa bağlı daireler işlerinden arza değerli bulunduğumuz birkaç noktayı sözlerimize eklemek istiyorum.

Bütün Devletin teftiş teşkilâtı üstünde tanzim ve takip edici bir merkez olmak üzere Başkanlığa bağlı bir umumi müfettişlik kurmak fikri üstünde incelemeler yapacağız. (Güzel sesleri.) Evkaf tesisleri yapma bakımından halkın ruhunu besliyecek telkinler ve teşvikler yapmağı mühim bir içtimai mesele gibi alarak, dairesini bununla meşgul edeceğiz. (Bravo sesleri).

İleri bir Devlet için bütün esaslı tedbir ve kararlarda istatistiğe dayanmanın muvaffakiyet unsuru olaacağı inaniyle Umum Müdürlüğün bu yoldaki çalışmalarını ilertmek vazifemiz olacaktır.

Yeni radyo merkezleri kurma yolundaki çalışmaya devam ederek muhtelif bölgelerde kurulacak istasyonları birbirine bağlama yolu ile radyo yayımlarımızı yurdumuzun her köşesine ve uzak memleketlere kadar genişletmek imkânına kavuşacağız.

Muhterem arkadaşlarım;

Yeni Hükümetin programı olarak arzettiği-

miz şeyler, bütün vaziyeti ve beliren ihtiyaçları önümüze serdikten ve inceledikten sonra vardığımız neticeler en derin samimilikle aksettirmektedir. Bütün bu sözleri iş haline sokmak için metodlu, programlı ve prensiplerle tatbikler arasında ahenk güden ciddi çalışmalar yapacağız. Hükümetin Bakanlıklar ve bütün çalışma kolları arasında iş ve anlayış birliğini başarı için en tesirli unsur sayacağız.

Yurdun bugünkü esaslı ihtiyaçlarını gerçevesi içine alan programımızda derhal tatbika konacak radikal fikirler olduğu gibi nizamlanıp istikâmet verilecek az veya çok uzun vâdeli işler de vardır.

Güç veya kolay, az veya çok zamanlı bütün bu işleri, yurdun mesut olmasına ve vatandaş haklarının yerine getirilmesine büyük ehemmiyet veren bir zihniyetle başaracağımıza içten inanıyoruz. (Bravo sesleri). Geçici tesir yapmak için avutucu sözlerle Meclisin yüksek huzuruna çıkmayı büyük kusur sayan bir zihniyetle hazırladığımız programı arz ederken kendimizi bir söz verme halinde görüyoruz. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar).

Görüş ve gidışlerimizde eksiklik gördüğünüz takdirde kıyasıyla tenkitlerinizi esirgememenizi rica ederiz. (Bravo sesleri).

Sözlerimi bitirirken bu zorlu şartlar içinde Devletin idaresi mesuliyetini taşıyan Saraçoğlu Hükümetinin hizmetlerini takdirle anmayı vazife sayarım. (Sürekli alkışlar).

Eğer tutacağımız hizmet yolunu tasvip ederek bizi güvenimize lâyük bulursanız ve daha sonraki çalışma devrinde de Hükümeti yardımınızdan mahrum bırakmazsanız bütün kuvvet ve iradenizi kullanarak birbiri ardından başarılı hedeflere varacağımıza inanıyoruz. Millî viedanın asil timsali olan viedanlarımızın kanaatini açık oylarımızla belirtmenizi rica ederim. (Sürekli ve şiddetli alkışlar).

BAŞKAN — Yedi arkadaş söz almıştır. Adlarını okuyorum:

Cavit Oral, Behçet Kemal Çağlar, Dr. Fahri Ecevit, Kasım Gülek, Yavuz Abadan, Rasih Kaplan, Sinan Tekelioğlu.

FUAT KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Bendeniz usule ait söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

FUAT KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; yeni kabinenin programını dinle-

dık. 75 dakika süren bu program Devletin iç ve dış siyasetine ait ana prensiplerden başlayarak kibritlerin ıslahına kadar; memleketin umumi hayatını alâkadar eden binbir meseleden bahsediyor. Demokrat Parti, Hükümetin programı hakkında kendi mütalâa ve tenkitlerini arzetmeyi kendisi için bir borç bilir. Aneak şimdi dinlediğimiz ve yeni elimize aldığımız bu program hakkında Partimizin tenkitte ve mütalâada bulunması için müzakerenin Cumaya talikını rica ediyorum.

ŞEFİK TUGAY (Malatya) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Balıkesir) — Reispaşa! Ben de usul hakkında söz istemişim. Hakkı takaddümüm vardır.

ŞEFİK TUGAY (İçel) — Ben söz hakkımı Süreyya Örgeevren arkadaşına bırakıyorum.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER — Reispaşa, Hükümetin beyannamesini dinledik. Söz istiyenlere söz verilmesinden evvel dinlenmek imkânı vermek için celseyi 5 - 10 dakika tatil etmenizi rica ederim.

BAŞKAN — Oturuma 20 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 16,15

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 16,40

BAŞKAN — Gl. Kâzım Karabekir

KÂTIPLER : Emin Halim Ergun (Ankara), Hüseyin Ulusoy (Niğde) .

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

SİRRI İÇÖZ (Yozgad) — Usul hakkında söz istiyorum.

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Balıkesir) — Sayın arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun yapan ve yaptığı kanunların hükümlerine herkesten önce, herkesten ziyade dikkat eden, hürmet eden yüce bir müessesedir. Bilhassa bu hüküm Anayasanın; Meclis tarafından yapılacak bütün kanunların hududunu ve hükümlerinin mahiyetini tâyin ve tesbit eden, çerçeveyen kayıtları ihtiva eden bir hükmü olursa ona elbette diğer kanun hükümlerinden fazla dikkat ve hürmet etmeğe kendisinde herkesten fazla derin ve büyük bir mecburiyet hisseder. Bu açık ve herkesçe mâlûm olan hakikati söylemek zorunda kalışından duyduğum teessürü ifade etmekte mâzurum.

Anayasanın 44 ncü maddesinin son fıkrası şöyle yazar: « Hükümet tutacağı yolu ve siyasi görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan güven ister ». Recep Peker Hükümeti bu maddenin önde gelen fıkraları hükümlerine uyararak teşekkül etmiş ve bir haf-

ta evvel teşekkülü tamamlanmış ve üç gün evvel de teşekkülü Meclise bildirmiş, yani teşekkülü anında Meclis toplu bulunmadığı için, ilk toplandığı günde Meclise bildirilmiş ve bu suretle teşekkülü mükememl, kanuni şekli tamamen haiz olan bir Hükümettir. O Hükümetin başı Başbakan Peker, kanunun tarifine, ve sarıh hükmüne uyararak Büyük Millet Meclisine beyannamesini okuyarak arzetmiştir. Şimdi, Hükümetin hakkı ve Meclisin borçu, beyannamesi okunan iç ve dış politikasındaki düşünceleri ve takip edeceği siyaset ve idare yolunun esaslarını gösteren bu Hükümete, bundan sonra kendisine güven oyunun verilmesi meselesi kalır.

Beyanname okunur, güven oyu alınmaz, şu veya bu mülâhaza ile; şu veya bu hususi, şahsi, indi düşünce ve arzularla hattâ benim şahsi kanaatime göre, ihtiyaç duyulmaması lâzımgelen, ihtiyat telâkkileri hissiyatı içinde güven oyunun verilmesini tehir edecek bir talep, Anayasanın hükmüne tamamen aykırıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa hükmüne aykırı bir karar almayı kabul edemez. Arkadaşlar, bunda mahzur büyüktür. Hükümet teşekkül

eder, beyannamesini okur, güven oyu almaz, iki üç gün tehir edilir ve güven oyu alınmamıştır. Fakat beyannamesi millete, dünyaca mâlûm olmuştur. Hükümet muallakta duramaz. Meclisin bu yeni Hükümet hakkında güven kanaatını bildirmesi lâzımdır. Aksi takdirde güvensiz geçecek günler içinde biz Hükümetin Devlet ve Millet idaresinde duçar olacağı vaziyetin vasfı zaaf veya tereddüt olabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi böyle bir Hükümeti vücut vermiyecektir. Onun için beyannamesi okunup dinlendikten sonra isteyenler tarafından not alınır, okunan beyannamenin sarıh ifadelerinin eksik görülen tarafları varsa ilâve edilir veyahut fazla tarafları varsa tayyeditir ve ifade edilmiş fikirler, kanaatlar üzerinde munzam mütalâalar varsa onların derhal ifade olunması daima kabildir. Her halde güven oyu verilecektir.

Bundan sonra Hükümetin burada okuduğu ve millete vâdettiği ve Meclisi âlinize arzettiği İşler hakkında mütâakıp günlerde bile bol bol tenkitler, bol bol itiraz etmek hakkı her birimiz ve hepimiz için vardır ve mahfuzdur.

Bu hakikat böyle tebellüğ ettikten sonra vâki görüşmeyi geri bırakma talebinin kanuna aykırı olduğu ve maslahata uygun bulunmadığı meydandadır. Binaenaleyh, vâkı talebin reddini istiyorum. (Bravo sesleri).

HASAN FEHMİ ATAÇ (Gümüşane) — Sayın arkadaşlar; Anayasanın 44 ncü maddesinin son fıkrasını, benden evvel söz söyleyen arkadaşım izah buyurdular. Hüküm katidir: Bir hafta zarfında, Hükümet beyannamesini okur, Meclisten itimat ister.

Başka güne bırakılmasını teklif eden, siyasi bir Parti namına sözcü olarak söyleyen arkadaşımın esbabı mucibesi; bugün muttali olduk, binaenaleyh mütalâa yürütmek için zaman kazanalım. Arkadaşlar bizim bildiğimiz siyasi Partiler memleketin iç ve dış siyasetini esasen bilmeleri lâzım ve elbetteki bilirler. Bilhassa intihap yenisidir, Hükümet yenisidir. İntihap mücadelesinde Hükümetin iç ve dış siyaseti etrafında en geniş mânada sözler söylenmiş, neşriyat yapılmış, halk tenvir edilmeğe çalışılmıştır.

Bunun kapalı hiç bir tarafı kalmamıştır.

Bu müşkil zamanlarda, ağır mesuliyet deruhte eden Hükümete itimat reyinin tehiri memleket için zararlı olabilir. Bu, alelâde bir kanun

müzakeresi değildir. Mesuliyeti üzerinde taşıyan Hükümetin emniyetle çalışması ve derhal işe başlayıp, bilhassa harici meseleler üzerinde lâzım gelen cevapları hazırlamaya yeltenmesi için bir an evvel Meclisle olan vaziyetinin tâyini lâzım gelir. (Soldan biravo sesleri, alkışlar).

Bir dakika fevt edilemez. Meclis müzakeresi uzayabilir, gece de devam edebiliriz. Dahada çok zaman devam edebiliriz, fakat müzakereyi kesmeyiz. Müzakereyi kesmemiz memleket için zararlı olur kanaatındayım. Bunun için karşımızda bulunan arkadaşlar da müsaade etsinler, müzakereye başlayalım. Usul hakkında bendeniz başka bir şey söyleyecek değilim, arzu buyurursanız kararınızı izhar edersiniz; arzu buyurursanız daha başka mütalâalar dinleriz.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Arkadaşlar; Muhterem Başbakan, Hükümetin Beyannamesini okudu. Bir saatten fazla bir zaman geçti. Fıkra fıkra not aldrk. Binaenaleyh bizim Muhterem Köprülü de tabii not almışlardır. Bu tam 8 nci Devredir. Şimdiye kadar hiçbir devrede Hükümet beyannamesinin tasdikinin tehiri mevzu bahis olmamıştır.

FUAT KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Ozaman Meclis tek partiliydi.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Sonra İçtüzükde de böyle bir hüküm olmadığı gibi doğrudan doğruya Anayasa da, bir hafta içinde okunmasını emrettiği için tehiri Anayasaya muhaliftir. Binaenaleyh isteğin reddini teklif ederim.

BAŞKAN — Şefik Tuğay. (Kâfi, reye reye sesleri).

Söz alan arkadaşlardan yalnız ikisi, Şefik Tuğay ve Refik Koraltan kalmışlardır, müsaade ederseniz onları da dinleyelim. (Dinleyelim sesleri).

ŞEFİK TUĞAY (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; müzakerenin tehirine dair olan talep hakkında bendenizden evvel söz söyleyen Sayın arkadaşlarımızın mevzuun Anayasa yönünden kabul edilmeyeceğine dair olan iddiaları tamamiyle varit olduğundan, onlara iştirak ederim. Benim asıl söz almaktan maksadım şudur: Sayın Başbakan Hükümete ait beyannameyi okurken memleketin bütün iç ve dış dâvaları hakkında gayet açık, kesin ve vüzhlu fikirleri ortaya koydu. Bir siyasi partinin memleket dâvaları üzerinde gayet esaslı ve her konuda kesin fikirleri olması lâzımgelir ve Büyük Millet

Meclisinde bu büyük memleket dâvası müzakere edilirken, bu siyasi partiye mensup arkadaşların kendi fikirlerini, memleket dâvasına ait düşüncelerini burada vazih ve katî olarak beyan etmeleri lâzımgelir. Bir memleket konusu mevzuu bahsölürken bunun kendileri tarafından düşünülmesi ve buna cevap hazırlamak için talepte bulunmak keyfiyeti, müsaade buyururlarsa, hiçbir vakit kabule şayan bir fikir değildir. Onun için ben de arkadaşlarım gibi müzakere-nin katiyen kesilmesine bir sebep olmadığına kaniim ve bu talebin reddini rica ederim.

REFİK KORALTAN (İçel) — Efendim; Fuat Köprülü arkadaşımızın Sayın Başbakanın okuduğu ve hakikaten 75 dakika süren uzun ve geniş ölçüdeki beyannamesinden sonra Demokrat Partinin noktai nazarını bildirmesi için konuşulmanın Cuma gününe tehirini istemesi üzerine karşı taraftan arkadaşlar bu talikin Anayasamızın 44 ncu maddesine uymadığı üzerinde hemen hemen birbirini tamamlıyor söz söylediler. Filvaki arkadaşlar ilk nazarda bu sözlerin Anayasamızın 44 ncu maddesinin son fıkrası..... (49 ncu maddesi sözleri). Ben hükümden bahsediyorum. Zaten şimdi maddeyi de aynen okuyacağım. Kaldı ki 44 ncu maddesidir.

44 ncu maddenin son fıkrasını şimdi okuyacağım ve açık mânasını açıklayacağım şekilde bu mecburiyeti doğrudan doğruya yeni kurulan Bakanlar Kuruluna tahmil etmiştir.

Şimdi okuyayım: 44 ncu maddenin son fıkrası «Hükümet tutacağı yolu ve siyasi görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan güven ister.»

Şimdi, biraz evvel arzettiğim şekilde anayasamızın tahmil ettiği bu mecburiyet doğrudan doğruya Hükümet mâtuftur ve sarih olarak kanun ifadesi de bunu âmirdir.

Arkadaşlar, bu noktai nazarı hemen cevap vermek şeklinde tevcih eden arkadaşlarımızın görüşleri, düşünüşleri, herhalde bir itiyadın ifadesidir. Yani uzun zamandanberi düne kadar Mecliste böyle kurulmuş, karşılıklı partiler olmadığı ve kurulan partilerin, kurulan hükümetlerinin tek parti tarafından desteklendiği ve doğrudan doğruya tek parti bütün mesuliyeti de beraber yüklendiği için daha evvel kendi âralarının kurdukları hükümetlerin beyannamelerini dinlemişler; dinlediler, inandılar, getirdiler ve gördüler, görüldü. Şimdi demokratik esaslara

uygun olarak memleketimizin hayatında ileri bir anlayışı, ileri bir demokrasiyi hâkim kılmak zihniyetiyle bir fırkanın vücudu Muhterem Heyetiniz içinde bulunan Demokrat Partiyi teşkil eden milletvekilleriyle meydandadır. Bu itibarla Devlet teşkilâtının en ufak memurundan başlayarak en büyük teşkilât cihazına kadar bir hafta işletilmek suretiyle hazırlanmış olan ve burada ancak okunması 75 dakikada sona eren ve umumi mânada bütün memleket işlerini mukadderatını kucaklayan bir mevzu üzerinde sadece okunması 75 dakika süren bir beyannameye milletin beklediği, istediği, istirablarının ifadesini burada tercüman olmak okunan ve memleketin bütün işlerini istiap eden bir mevzu etrafında derhal cevap vermek imkânı var mıdır? (Soldan olur sesleri). Millet sabırsızlıkla ıstıraplarına çare bulunmasını bekliyor. İşte gerek memleket dertlerinin zaruri icabı, gerek milletin ihtiyaçlarının hakikî ifadesini burada mutlak mânada hürriyetini sağlayacak ve onun timsali olan, bu kürsüden behemehal ifade etmenin tek yolu, okunan beyannamenin iki gün ara verilerek, karşı partinin, yani Demokrat Parti tarafından tetkik edilmesi zarureti meydandadır.

Arkadaşlar; burada bu arzuyu karşılayan arkadaşlarımızın dayandıkları sebebe cevap arz etmek için kısaca şunu söyleyeyim: Anayasamızın bu hükmü, tekrar edeyim ki, Hükümeti mecburiyet altına almıştır, Büyük Millet Meclisini değil Farzediniz ki tek parti devam ediyor. O tek parti içinden Hükümetin getirdiği beyannameyi tenkit etmek zaruretini duyan 100 arkadaş vardır. Konuşmalar, uzun konuşmalar, kürsü hürriyetinden faydalanılarak millet dertlerinin açıkça söylenmesine başlanmıştır. Hesap ediniz 100 arkadaşın konuşması için hiç değilse iki üç gün lâzımdır. (Gürültüler) Hal böyle iken tek parti olduğuna göre arz ediyorum, insaf ediniz günlerden beri size dayanarak kurulan ve sizin itimadımızla yürüyeceği anlaşılın bir Hükümetin, getireceği beyanname üzerinde; hususi, umumi toplu görüşmeler yaptınız. Siz memleket mesuliyetini üzerine alan Hükümet ve onun dayandığı iktidar partisinin insafla millet dertlerinin şuradan konuşulmasını karşılayacağımı sanmıyorum. Eğer daha ilk günde böylece kurulmuş olan Hükümetin yapacağı işler üzerinde millet düşüncesine millet arzusuna ve nihayet karşımızdaki tarafın görüşlerine uygun

olarak bu kürsüden tenkit yürütülmezse, Hükümetlerinin şuradan konuşulmasını iyi karşılayacağını iddia etmek kolay değildir.

Arkadaşlar, bu iddia yani ilk defa teessüs eden bu durum böylece karşılıklı görüşme esasları ve düşünce üzerine karşılama Hükümetin de beyannamesinde işaret ettiği gibi süratle inkişafını arzu ettiği ileri demokrasi hayatınız için güzel bir başlangıç olur. Bundan başka tarzda hareket şu manayı istemiyerek meydana kor. O da; tek parti iktidar partisi, ekseriyet partisi kürsü hürriyetine konuşma hürriyetine imkân vermiyor, (Sol taraftan, asla asla sesleri, Sağdan alkışlar).

Müzakerenin kesilmesinin zararlı olur dediler. Arkadaşlar, hepinizin ve hiç değilse bir çoğumuzun siyasi teerübelerine müracaat ediyorum. Hükümet kurulmuştur. Konuşma başlanmıştır. Leyh ve aleyhte konuşma devam edecektir. Ve bir hafta sürecektir. Ve dünya parlamentolarında değişmiyen ve behemehal riayetinde fayda olan bu usulü biz ilk tertipte reddedersek bu zihniyetin başlangıçta gerek içeride, gerek milletimizin umumi hayatında iyi karşılanmıyacağına eminiz. (Sağ taraftan alkışlar).

SEDAT PEK (Kocaeli) — Sayın arkadaşlarım; karşımdaki partiye mensup iki arkadaş, elbet dikkat ettiniz, programın 75 dakika sürmesinden bahsettiler. Memlekette yapılacak işler belki o kadar çoktur ki, bunun daha uzun sürmesi temenniye şayan bir şey olurdu. Bunda şikâyet edilecek birşey göremedim. (Sağdan şikâyet yok sesleri). Noktai nazarıma göre talepleri iki bakımdan şayanı kabul değildir.

Bir kere, arkadaşların çok güzel izah ettikleri, Anayasa vazıhtır. Orada vazı kanun, programın okunmasından sonra güven istemeyi vavri âtife ile bağlamış ve (Hükümet güven ister) demiştir. Bu kendi noktai nazarlarına muvafık değilse Anayasanın metni bu tarzda kaldıkça birşey söylemeye hakları yoktur. Beğenmiyorlarsa tadil teklif etsinler. Onu da ayrıca görüşürüz. Fakat elimizdeki Anayasanın sarıh emri, Hükümetin programını okumasını ve ondan sonra güven istemesini âmirdir.

Sayın arkadaşlarım; program hepimizin elindedir. Faraza Hükümet tarım işleri demiş, tarım işleri nihayet 8 - 10 satırla hülâsa edilmiştir. Biz zannediyoruz ki, ümit etmek isteriz ki, hatta ümit etmeliyiz ki karşıma gelen siyasi parti-

nin, siyasi teşekkülün katileşmiş tarım hakkındaki fikirleri mevcut olması lâzımdır. (Sol taraftan vardır sesleri). Binaenaleyh eğer o fikirlerle bu programda uymıyan yerler; noksan noktalar ilâvesi iktiza eden noktai nazarlar mevcutsa onları burada derhal açıklamakda hiçbir müşkülât mevzuubahis değildir.

Arkadaşların, Sayın arkadaşımız Refik Koralan fikirlerini beyan ederken bir aralık itiyat kelimesini kullandı. Bu itiyat kelimesi çok uzun bir münakaşa mevzuu olacağı için müsaa-denizle onun üzerinde durmuyorum. Yalnız kendisinden rica edelim buradaki arkadaşlar yalnız itiyada bağlı insanlar değildir, Milletvekilleri ne yaptıklarını bilen insanlardır. İtiyatla hareket etmek herkesin istiyeceği birşey değildir.

Yine telmih yapmak istediler; dünya meclisleri haftalara konuşmuş. Bu millet ve hürriyet kürsüsü kapanmıyor. Yarın da konuşabilirler, öbürün de konuşulur, ve gece de konuşuruz, sabaha kadar da konuşuruz. Bütün bunlar Hükümete güven oyu vermemize mâni değildir. Benden evvel konuşan Sayın arkadaşlarım çok iyi işaret ettiler, haricî vaziyetin ehemmiyetini bilhassa tebarüz ettirdiler. Haricî meseleler önünde bir dakika tehhür, veya Hükümetin bir saniye güvensiz kalmasının bu memleketin mukadderatına yapacağı tesiri benim kadar onlar da bilmek kudretini haiz arkadaşlardır.

Arkadaşlar sabrınızı suiistimal etmek istemem, arzettiğim şekilde Teşkilâtı Esasiye noktasından ve her bakımdan hiçbir mülâhazaya uymıyan bu talebin reddi ile Hükümete derhal güven oyunun verilmesini Yüksek Meclisinizden rica ederim. (Alkışlar).

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Balıkesir) — Sayın Milletvekilleri; eski arkadaşım Refik Koralan bu kürsüden, benim ve benim fikrimde olan diğer arkadaşların mütalâatına karşı serdettikleri fikirlerin hepsini cevaplandırmağa lâyık görmüyorum. Ancak bu fikirlerin içerisinde sathî bir nazarla bakılınca karşı mütalâat ve fikrin kendisine tevcih edilmesinde fayda mülâhaza ettiğim bir tek fikir ve bir tek cümle vardır ki o da şudur:

Diyorlar ki; Anayasanın 44 ncu maddesinin son fıkrası Hükümete mecburiyet tahmil eden bir hükmü ihtiva etmektedir. Hayır arkadaşlar, o fıkrada Hükümete mecburiyet tahmil eden

bir hüküm olduğu gibi kendileri de çok iyi bilirler, çünkü çok iyi bildiklerine kanaatim vardır, ve itiraf etmeğe mecburdurlar ki Hükümetin güvenlik oyu istemesi Hükümetin mecburiyeti değil, Meclise karşı daima taşıdığı haklıdır. Hattâ yalnız munhasıran bizde değil hakikî demokrasinin yerleştiği bütün dünya memleketinde, hükümetlerinde her hükümet herhangi bir mesele için derhal kendisi hakkındaki kanaatının müspet veya menfi olduğunu Meclisten talep edebilir ve bu talep kabili tehir değildir. Hakikî demokrasinin yaşadığı memleketlerde böyle bir tehir talep edildiğini siyasi tarihler de yazmaz. (Soldan doğru sesleri).

Nerede kaldı ki, şu veya bu Devletin, siyasi hayatında ve parlâmentosunda böyle bir şey vâki olmuş olsa bile Türk Cumhuriyetinin, Türk rejiminin 26 yıllık siyasi hayatının gelenekleri içerisinde böyle bir şey olmamış ve bu Meclisi âliinin müteaddit kararlarıyla, Hükümet kendisinin Meclisin itimatına mazhar olup olmadığını anlamak istediği zaman Meclisin tehhürsüz kanaatını ifade etmenin lâzım geldiği kararını almıştır ve bu bir zarurettir. Böyle olmasında lâzımdır. Madem ki Hükümet beyannamesini okumuştur ve Anayasanın, behsi geçen 44 nci maddesinin son fıkrasında, oy istemek hakkını okunan beyannamesinin sonunda açıkça kullanmıştır ve bu hakkını istemiştir. Bu vazife ile mükellef ve muvazaf olan Türkiye B. M. Meclisi kendisine okunup dinlediği Hükümet beyannamesinden sonra, itimat edip etmediğini bildirmek mecburiyetindedir. Bu Hükümetin vazifesi değil hakkıdır ve Meclisin vazifesidir. Binacaleyh o konuşmayı tehir talebi; bizi, kanuni vazifemizi ifadan men'ü tehir eden mahiyette bulunduğu için merdut olmak gerektir.

Arkadaşlar akliselimin ve şaşırmasız mantık hükmünün icabatı da bu mâruzatımı teyit eder. Eğer bu kürsüden söylenen sözler, okunan beyanname, serdedilen mütalâalar ve metalibat uzun sürmüştür, muhtelif konulara temas etmiştir; daha iyi anlaşılması, iyi işlenmesi belki de şu veya bu maksadı mahsusun ikmal ve itmamını temin için tehir talepleri makbul olsaydı ve bu böyle talepler kabul edilmesi caiz görülebilseydi Hükümetin de kendi beyannamesini müdafaa için 3 gün veya 5 gün tehir talebinde bulunmak hakkına malik olması lâzımgelirdi. İş böyle olunca bir daireifaside, tükenmez bir vaziyet ilânihaye sür-

rüp gidebilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisini kararlar almaktan kanun hükümlerini yerine getirmekten menedici bir anane teessüs eder.

Türkiye B. M. Meclisinin mesaisini vazifesini filhal ifa etmeğe mani olacak bu teklif bu bakımdan da merduttur. Reddini istiyorum. (Soldan bravo sesleri, alkışlar). r

MUHİTTİN BAHA PARS (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımmın okuduğu bu 44 nci maddeyi müsaadeleriyle Muhterem Başbakanımızın hesabına bir defada ben okuyorum, ve sizden cevap istiyorum.

« Hükümet tutacağı yolu ve siyasi görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan sonra güven ister ».

Hükümet gideceği yolu bildirdi. Şimdi de sizden güven istiyor. Güven verecek misiniz, vermeyecek misiniz? Vermeyecekler çıkar, biz şu, şu sebeplerden dolayı güven vermeyeceğiz der. Güven verecekler çıkar, biz şu, şu sebeplerden güven vereceğiz der. Bu maddenin cevabı bugün, şu anda beklenmektedir. Eğer vakit istiyorlarsa, Refik Koraltan arkadaşımızın dediği gibi, biz de dört gün evvel, hattâ yirmi dört saat evvel Hükümetin beyannamesine vâkîf bulunmuyorduk. Onlar şimdi nasıl dinledilerse biz de dün öylece dinledik ve bu programa onların vâkîf oldukları gibi vâkîf olduk. İçimizden çıkıp bir saat mütalâa beyan edenler oldu. Öyle zannedirim ki, muhterem arkadaşlarımız arasında, çok güvenle söyledikleri gibi, bizim içimizde bulunanlar kadar, belki daha yüksek mütehassıslar vardır. O halde bizim âciz arkadaşlarımızın cevap verdikleri gibi bu muhterem ve bilgili arkadaşlar da cevap verebilirler.

Sonra şu anda öyle zannediyorum ki, mücazelemiz bir saati buluyor. Bu arkadaşlar arasındaki mütehassıslar şu beyannamedeki kendilerine ait olan fikirleri pekâlâ bir köşeye çekilip okuyabilirler ve yüksek mütalâalarından hem bizi, hem de milleti istifade ettirirler. Bunu da yapmadılar. Refik Koraltan bir şey söyledi. Onun üzerinde duracağım ve sözüme nihayet vereceğim.

Arkadaşlar, siyasi parti mücadelesi ilk Millet Meclisindeberi bugün ilk defa başlamış ve bu başlangıçta Refik Koraltan gûya bizim kendilerine karşı ekseriyet partisi sıfatıyla vazifemizi yapmadığımızı, milletin kendilerine tev-

di ettiği kelâm hak ve vazifesini ifa etmelerine mâni olmak istediğimizi işaret etti. Refk Koraltan arkadaşımız insaf buyurur ve düşünürse kendilerinden çok kalabalık olan ve içlerinde elbette yakından tanıdığı birçok mütehasıs bulunan arkadaşlar buradaki mücadeleden ve münakaşadan çekinecek arkadaşlar değildirler (Alkışlar). O itibarla bugün de, yarı da münakaşaya hazırız, fakat Asnaysanın katî emrine karşı bir hareketi bizden bekleyemezsiniz Binbir siyasi imalar dahi göstermiş olsanız.

REFİK KORALTAN (İçel) — Senet ittihaz ederiz.

MUHİTTİN BAHA PARS (Devamla) — Tabii.

Arkadaşlar, biz ekseriyetimize değil, hakkımıza, bilgimize ve tuttuğumuz yolun doğruluğuna güvenerek hareket ediyoruz (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Biz sırası gelince yine bu ekseriyete güvenerek kimsenin sözünü kesmek niyetinde değiliz. (Soldan bravo sesleri).

Fakat şu suali tekrar ediyorum: Hükümet beyannamesini okudu, Sayın Başbakanımız çıkıp size programını okudum ve sizden güven istiyorum dese: (Dedi sesleri). Bunun hilâfına uzatmak olmaz. Bu muhalefetin bir siyasi hareketidir ki, bizim buna mutavaat etmemizi ve bizim buna bakarak hareketimizi değiştireceğimizi beklememelidirler. (Soldan alkışlar).

BAŞKAN — Yeterlik hakkında bir önerge vardır. Fuad Köprülü de söz almış idi. Müsaade ederseniz onu dinliyelim.

F. KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; ilk defa iki partiden tereküp eden bu Mecliste yeni bir ananenin ve bütün dünya parlamentolarında mevcut ananelere uygun ve ahenkli bir ananenin icaplarına uyulması için, demin arkadaşlarımız namına heyeti muhteremimizden bir ricada bulundum.

N. POROY (Tokad) — Öyle bir ananenin mevcudiyetine muhakkak kâni misiniz?

F. KÖPRÜLÜ (Devamla) — Sözümün kesilmemesini rica ediyorum.

N. POROY (Tokad) — Öyle bir şey yoktur.

F. KÖPRÜLÜ (Devamla) — Beyefendi susunlar da ben ondan sonra devam edeyim. Bağıracaksa bağırınlar.

Yaptığım rica pek sarih. Fakat söz alan

arkadaşlar mütalâalarını iki ayrı noktada yaptılar.

Birincisi, Anayasa meselesi olarak ortaya kondu. Halbuki Anayasanın maddesi gayet sarihtir ve bunun aksini müdafaa eden arkadaşların bu müdafaayı nasıl yaptıklarına ve kendilerinin buna kâni olup olmadıklarında hâlâ mütehayyirim. (Soldan gürültüler) Halbuki mesele, madde gayet sarihtir.

K. TURAN (İsparta) — Herkes kanaatini söyler, niçin kanaatı olmasın? Yani arkadaşlarımızı böyle itham etmeğe hakkımız yoktur.

BAŞKAN — Rica ederim sözünü kesmeyin, hatip devam etsin.

F. KÖPRÜLÜ (Devamla) — İcabederse onlarla da hususi görüşür, kendilerine cevap veriririm.

Müsaadenizle bendeniz sözüme devam ediyim. Bu madde Hükümeti takyit eden bir maddedir. Teşekkül eden bir Hükümet nihayet âzami bir hafta içinde Meclisi Âli karşısına gelecek, programını okuyacak ve ondan güven istiyecektir. Bu, Hükümeti takyit eder, Meclis bununla mukayyet değildir. Anayasanın hiçbir yerinde, Hükümet gelirmez, güven ister istemez, bugün güven verilecektir, başka güne tâlik edilmez (Soldan gürültüler) diye bir hüküm mevcut değildir. Eğer böyle bir hüküm, böyle bir sarahat mevcut ise, iddia eden arkadaşlar lütfen madde tasrih ederek gösterinler. Onun için evvelce bendeniz bu teklifi yaparken, bu maddeyi nazarı itibare almamış değilim; fakat bu maddenin teklifimi redçin hukukî bir sebep teşkil edeceğini bir türlü kabul edemedim ve kabulüne de aklen mantrkan, hukukan imkân göremedim. Merak eden arkadaşlar, bütün hukuku esasiye mütehasıslarından sorsunlar. Aksine bir hüküm olduğunu lütfen söylesinler. Yani akademik bir mesele olarak tetkik ettirsinler, o zaman hakikati anlarlar. Birinci mesele bu. Şimdi ikinci mesele gelelim: Bazı arkadaşlar, Hükümet beyannamesinin uzunluğundan şikâyet ettiğimizi söylediler. Halbuki biz böyle bir şey söylemedik. Hükümetin beyannemesi uzundur, kısadır demedik, şikâyet veya tenkit mahiyetinde bir şey söylemedik.

Dedi ki, Hükümetin beyannamesi iç ve dış siyasetin ana hatlarından başlayarak birçok hurda noktalara kadar memleketin bütün hayatı

meselelerinden bahseden, birbir meseleden bahseden, bir kül teşkil eden bir programdır. Peki, bütün Devlet makinasının, Devlet cihazının çalışarak bir haftada hazırladığı bir program hakkında - bir müstakil mebus tek başına çıkar âni olarak bir saat, iki saat tenkidini yapar - amma bir partinin parti olarak o program hakkında tenkidini yapması için onun üzerinde müzakere etmesi, âzası arasında mutabakatı efkâra vararak sözünü söylemesi icabeder.

Buna karşı yine maalesef karşılıklı saygı esasına hiç uymayan ve maalesef galiba ekseriyete dayanılarak ileri sürülen bir nevi istiffaf hissiyle mütalâalarda bulunuldu. (Gürültüler. Aslâ sesleri). Lütfen dikkatli ve müteyakkız bulunun, mânasını anlarsınız. Biz akalliyette olduğumuz için bu noktada daha hassasız. Bize dediler ki, sizin aklınız, izanınız yok mu, programınız yok mu, bilginiz yok mu? Bu bahsedilen meseleler hakkında kanaatiniz yok mu? çıkıp, çıkıp söyleyin. Evet, bizim de aklımız, izanımız ve programımız vardır. Bütün millet bunu biliyor. Bunu bilmeyen arkadaşlar varsa lütfen tashih etsinler. Çünkü biz kendileri hakkında böyle düşünmüyoruz. Böyle düşünmek istemiyoruz. Yeni Meclis hayatının daha ilk safhasında zehirli bir hava yaratmak isteyen insanların iyi niyetlerinden şüphe etmek lâzımdır. Ekseriyet partisinin dahi içinde böyle unsurlar varsa ondan şüphe etmesi icabeder.

Müsaadenizle sadede geliyorum. Arkadaşlar, rica ederim, Hükümeti teşkil eden arkadaşların, tecrübesi, aklı, izanı, bilgisi yok mu? Neden bu programı hazırlamak için günlerce ve gecelerce bir hafta uğraşıp çalıştılar. Sorarım size, elbette çalışacaklardı, elbette uğraşacaklardı. Sümmedarık ele kalemi alıp veya kürsüye çıkıp ağza gelen sözü söylemekle bir Hükümet veyahut bir parti programı tertib edilmez, tenkit edilmez. Tabîdir ki bir ekalliyet partisi sözcüsü de partisi namına böyle bir mesuliyeti üzerine alamaz. (Sağdan alkışlar ve bravo sesleri) Onun Hükümetin programı hakkında yapacağı tenkit elbette tetkika, mütalâası vesikalara ve etraflı düşüncelere müstenit olmak icabeder ve bütün parti arkadaşlarının o nokta üzerinde münakaşa ederek bir fikre varmaları lâzım gelir ki, gelip burada söz söylemesi imkânı hâsıl olsun. Onun için bizi, Parti namına mütalâada bulunmak için bir gün mühlet istememizden dolayı cehaletle, izansızlık-

la ve bir arkadaşın maalesef söz arasında söylediği gibi, kötü niyetle itham etmesinler. Eğer biz Hükümeti tenkit için herhangi bir kötü niyet beşlemiş olsa idik, bu mütalâaları gözönüne almadan, çıkar, aklımıza gelen sözleri ve tenkitleri en ağır şekilde kürsü hürriyetinden istifade ederek söyledik. Amma biz, Türkiyede demokrasi hayatının murakabe hayatının bu şekilde başlamasını arzu etmiyoruz ve etmiyoruz. (Sağ taraftan bravo sesleri alkışlar). Onun için arkadaşlar, ekseriyet sizindir, karar vermek size aittir. Eğer Hükümet, kendi programı hakkında ekalliyet partisinin noktai nazarını öğrenmek isterse, eğer bundan müstağni değilse, bunu öğrenmek istiyorsa, ve bunu öğrenmede memleket için ve memlekette yerleşmesini istediğiniz demokratik anane için bir fayda görüyorsa, bize bir gün mühlet veriniz, bunun için ortada hiç bir mâni kanunî, hiç bir Anayasa muhalefeti yoktur. Mâruzatın bundan ibarettir. (Sağ taraftan alkışlar).

BAŞKAN — Müsaade buyurursanız, önergeyi okuyalım.

Yüksek Başkanlığa

Geri bırakma talebinin oya sunulmasını teklif ederiz.

Gümüşane **Kocaeli**
Hasan Fehmi Ataç **Sedat Pek**

(Anlamadık sesleri).

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutuyorum.

Hasan Fehmi Ataç (Gümüşane) ve **Sedat Pek** (Kocaeli) in önergesi tekrar okundu.

HASAN FEHİMİ ATAÇ (Gümüşane) — Yani reyyle halledelim demek istiyoruz. Maksat müzakerenin kifayetidir.

Müsaadenizle bu takriri izah için birkaç kelime arzedeğim:

Bu reyyle halledelim mânasındadır. Takrirdaki oya koyma, kifayeti müzakere maksadına mâtuftur.

Burada iki partili Meclis, iki partili konuşma yeni başladı, yeni başlıyor diye mütemadiyen birtakım sözler söylendi.

Arkadaşlar, her iki partiden de, birinci devreden itibaren mebusluk etmiş arkadaşlarımız vardır. Birinci Büyük Millet Meclisinde Birinci Grup, İkinci Grup diye ne kadar geniş, ne kadar hür, ne kadar esaslı müzakereler, yapıldığını ve o zamanki ekseriyet partisinin

nelere tahammül ettiğine zabıtlar şahittir. On-
dan sonra Serbest Parti teşekkül etti, yine ay-
nı oldu. Sonra demokrasi ile bu arkadaşlar bu
Meclise geldiler. (Gülüşmeler). Arkadaşlar, rica
ederim, eğer Cumhuriyet Halk Partisinden da-
ha liberal, daha esaslı halkçı bir parti teşekkül
etmiş ise biz memnun oluruz. Fakat demokrasi-
yi Meclise biz soktuk dâvasını müsaadeleriyle
bir tarafa bıraksınlar. (Sağdan öyle dâva yok
sesleri ve soldan alkışlar).

Anayasamızın 44 ncu maddesinin son fıkrası-
nın mânası şudur, budur diye tefsirinin yeri bu-
rası değildir. Eğer tefsir isteniliyorsa, teklif
yapılır ait olduğu komisyon neticesini bildirir.
Madde gayet sarıhtır. « Hükümet ister » deni-
yor. Burada bendeniz arzederken dedim ki,
dahilî ve hariçî müşkül şartlar içinde mesuliyet
deruhde eden Hükümet bize « güveninizi bil-
dirin » diyor, Bize düşen derhal esasa ait mü-
zakereyi açıp bir saat mı devam eder, bir gün
devam eder. (Soldan üç gün mü devam eder
sesleri). Meclisin ruznamesine ne Hükümet, ne
Demokrat Parti, ne Cumhuriyet Halk Partisi,
aneak Meclisin ekseriyeti hâkimdir. Ne vakit-bi-
terse o zaman neticeyi tâyin eder. Fakat müzake-
reyi tehir etmekte büyük zarar vardır, Mahzur
vardır dedik. Bunların hiçbirisine cevap vermedi-
ler. Hattâ en mühim vatani bir mesele için elimi-
ze gelen ve bugünkü gazetlerde metni yayımlanan
Sovyet Notasına cevap hazırlamak mecburiyeti-
nde olan bir Hükümet, yeni teşekkül etmiş
bir Hükümet ne vaziyet alacağını bilmeden na-
sıl sağ ile, solu ile muhabere etsin?. (Soldan
şiddetli alkışlar). Ve nasıl sağ ile soluna
emniyet telkin ederek, alacağı neticeye gö-
re, (Şiddetli alkışlar). Müttelikleriyle görüşe-
rek alacağı netayice göre nasıl cevap hazırla-
sın? Bendenizce, vatanperverliğiniz bunun he-
men müzakeresine geçilmesini âmidir. (Reye
müracaat sesleri). Bu arkadaşlarımızın bizim ka-
dar bu meseleler üzerinde bilgi ve zekâları
olduğuna ve esası hakkında malûmatları bulun-
duğuna kailim. Hattâ bu arkadaşların bir kıs-
mı 25 - 26 senedenberi iç ve dış siyasetin bütün
teferrüatına vâkıftır. Niçin şimdi herşeye ya-
banç oluyorlar. Müzakerelerde sükûneti elbette
göstereceğiz. Demin daha söze başlamadan söz
hürriyetimizi boğacak ve bizi susturacak mısı-
nız? dediler. Çok rica ederim; bizim tahammül-
lerimiz çok tecrübe edilmiştir. Onun için siz

de evvelâ konuşunuz, tecrübe ediniz. Aksi zu-
hur ederse bunları söyleyiniz. Şimdi bu sözle-
rin söylenmesi ekseriyete, enaz hürmetsizlik
olur. Binaenaleyh; takririmiz, kifayeti müza-
kereyi tazmmun eder, bunun, reye vazı ile me-
selenin hallini arzederim (Soldan bravo sesle-
ri, alkışlar, reye sesleri).

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

(Hasan Fehmi Ataçla Sedat Pek'in takririni
tekrar Okundu).

HASAN FEHMI ATAÇ (Gümüşane) — Ki-
fayeti müzakere mahiyetindedir.

EMİNİTTİN ÇELİKÖZ (Balıkesir) — Mü-
saade buyursanız maddede yerini gösterece-
ğim (Soldan reye sesleri).

BAŞKAN — Şimdi Hükümetimizin istediği
güven oyunu vermek veyahut bazı arkadaşların
istediği gibi müzakereyi 2 gün sonraya bırak-
mak hususlarında yana ve karşıya ileri sürülen
fikirlere dinlediniz. Bu iki fikri oyununuza suna-
cağım.

Görüşmeye devam edelim ve arkasından
Hükümetin istediği güven oyunu açıklıyalım
düşüncesini oyununuza sunuyorum.

Kabul edenler ... Etmeyenler ... Çoklukla ka-
bul edilmiştir. (Soldan alkışlar).

O halde müzakereye başlıyoruz.

Arkadaşlardan bir ricam var, Kâtiplerimiz
henüz adları tamamıyla bilmedikleri için bazı
yanlışlıklar oluyor. Lütfen bir müddet için isim-
lerinizi yazdırmanız...

Demin isimlerini okuduğum arkadaşlardan
başka; Fazıl Ahmet Aykaç ve Adnan Menderes
söz almışlardır.

Şimdi söz alan bu arkadaşlar; yana, karşı ve
üzerinde mi konuşacaklarını lütfetsinler.

CAVİT ORAL (Seyhan) — Üzerinde konu-
şacağım.

Muhterem arkadaşlar;

Demokrasiyi gerçekleştirmek azmiyle girişmiş
olduğumuz dâvanın başarılması hususunda Sa-
yın Peker Hükümetinin güzel, enerjik ve kararlı
vaatleri içimize ferah ve güvenlik verici bir mâ-
na ve mahiyet ifade etmektedir. Bir tarafta ka-
nunların otoritesi, diğer tarafta söz dil ve vicdan
hürriyeti. Bu eser tahakkuk ettiği takdirde
Türkiye dünya Demokrasilerinin en mesut örnek-
leri arasında yer almış olacaktır.

Hükümet programı yeni bir ruh ve yeni bir

zihniyet taşımaktadır. İçinde bulunduğumuz atmosferle ve gerçekleştirmeğe karar verdiğimiz büyük demokrasi dâvasıyla tam bir anlaşına göstermektedir. Çünkü bu suretle herkes görecektir ve anlayacaktır ki, demokrasinin bütün icablarıyla teessüsüne karşı olan niyetlerimiz samimidir, halistir, ve dâvayı bütün mâna ve şumulüyle benimsemiş bulunmaktayız. Çünkü Türk milletinin gerçek olan menfaati da budur.

Dış politika; Arkadaşların, dış politikamızın dün olduğu gibi bugün de, yurttan sulh, eihanda sulh esaslı bir kaidemiz olarak kalmakta ve yaşamaktadır. Fakat şu eiheti bütün dost ve komşularımızın iyi bilmeleri ve millî tarihimize örnek olarak takdir etmeleri lâzımdır ki, bu kaide o demek değildir ki, her ne pahasına olursa olsun bir sulh olsun.

Evet biz sulh taraftarıyız ve bunu ispat etmiş bir milletiz. Fakat bizim sulh siyasetimizin esasını ve ruhunu istiklâlimiz ve toprak bütünlüğümüz teşkil etmektedir. Şu halde Sovyet komşumuzun iyi bilmesi lâzımdır ki, kıymet verdiğimiz komşuluğu için ne istiklâlimizden en ufak bir fedakârlık ve ne de topraklarımızdan bir karış yer bağışlamak hiç bir Türk çocuğunun hiç bir zaman vatanperverliğinin ve istiklâl aşkının tahammül edemeyeceği ve nefretle reddedeceği bir teklif olacaktır. (Alkışlar).

Hiç bir Hükümet istiklâlimiz ve toprak bütünlüğümüzden müsamaha göstermek pazarlığına asla girişmeyecektir. Onun için bir Türk çocuğu ruhu ve karakteriyle bütün millet adına diyebilirim ki, sayın Peker Hükümeti istiklâlimizin ve topraklarımızın korunması hususunda bütün Türk milletini bir tek insan fikri ve kanaati gibi kendi etrafında göreceğinden emin olmalıdır ve siyasetine bu kuvvet ve bu inanca ile müsterih olarak devam edebilir.

Program :

Program, genel esasları ihtiva etmektedir. Fakat belki de vakit darlığından noksan kalan tarafları da yok değildir.

Millî zekâ ve barem işi :

Programda millî zekânın ve millî kabiliyetlerin inkişafının destekleneceği söylenmektedir. Ve bunun için de fikir emeğini köstekliyen bir unsur olan baremin tekrar ele alınacağı vâdolanmaktadır. Bu, gerçekten yerinde bir iştir. Çünkü barem mevzuunun bilhassa iş hayatımızda ne kry-

metli elemanları kaybetmemize sebep olduğu tecrübe ile sabittir.

Koordinasyon meselesi :

Bir kabinede ve Bakanlıklar arassında koordinasyon normal ve zaruri bir iş sayılabilir. Bununla beraber Hükümetin bu mevzua ciddi bir ehemmiyet vereceğini ümidetmek yerinde bir şey olur.

Ticaret işleri :

Hükümet programında da bildirildiği gibi, Millî Korunma Kanununun bazı maddeleri kaldırılmıştır ve bazı maddeleri de yeni Hükümet tarafından kaldırılacaktır. Bendenizin fikir ve kanaatime göre muvaffak olmuş sayılmıyacak olan bu kanunu toptan kaldırmakta hiçbir zarar mevcut değildir.

Ticaret hayatımızdaki düzensizlikler :

Bir taraftan harbin tesiri altında dünya iktisadiyatının bozulması yüzünden diğer taraftan tecrübesizliklerimizin de neticesi olarak ticaret hayatımız bir türlü düzenli bir duruma girememiştir. Bilhassa bazı tahditler ve birlikler bu hayatı büsbütün felce uğratmıştır. Hükümetin bütün bu tahditleri ve birlikleri kaldırmak kararının iş hayatımızda bir ferahlık yaratacağına hiç şüphe yoktur. Dış ticarete serbest döviz esasına gitmekte de tabii bir ihtiyaç ve zaruret vardır. Ancak bu hususta bilhassa Ticaret ve Ziraat Bakanlıklarının çok ahenkli çalışmaları şarttır ve Hükümetin yalnız hububatta değil diğer bazı maddelerimizde de, nazım rolü oynaması lâzımdır.

İktisadi işler :

İktisadi politikamızın, yarıncı dünya piyasalarında rekabet edebilme kudretini esas şart olarak gözetmek suretiyle memleketin yetiştirildiği ham maddeleri işliyecek fabrikaların kurulmasında fayda vardır. Yalnız Hükümetten öğrenmek istediğim bir nokta da şudur: Gerek kurulmuş olan ve Millî Müdafaayı alâkadar etmeyen mensucat gibi fabrikaların büyük sermayelere kaptırmamak şartıyla anonim şirket haline sokmadan ve gerekse yeni yapacağı bu kabîl fabrikalara vatandaşları da yüzde bir nispetle hissedar etmekte bir fayda görmez mi? Bu suretle Hükümet de kolaylıkla sermaye temin etmiş olmaz mı? Hususi teşebbüslere fırsat ve imkân vermek ve onları teşvik etmek kararı çok yerindedir. Sümerbankın parekendeciliğe bir

nihayet vermesi de esnafımızı gerçekten sevin-
direcek bir müjde teşkil eder.

Ziraat işleri :

Arkadaşlarım; Hükümet programında bazı bakanlıkların kabarcık ve tahakkuk ettiği takdirde memlekete refah verecek vaatlerine karşılık bize en çok eiddi ve esaslı vaatlerin bulunması icabeden Tarım Bakanlığının mesaisini teşkil eden fasıl da iğimize ümit ve ferahlık verecek birşey bulamadığımızı söylersem mübalağa etmediğimi ve bir gerçeği ifade ettiğimi sanırım. Halbuki ziraat meseleleri Türkiyenin hayatiyetini teşkil eden bir mevzudur. Ve bütün bakanlıkların muvaffakiyetini temin edecek, bu bakanlığın mesai ve faaliyeti olacaktır. Çünkü nüfusunun yüzde sekseni çiftçi olan, millî gelirinin esas kaynakları toprağa dayanan bir memlekette elbetteki Devlet varidatının ve bütçesinin en esaslı kaynağı da toprak mahsulleri olacaktır.

Vaziyeti bu kadar açıkken Ziraat Bakanlığına ait kısımda vadedilen şeyler yerinde olmakla beraber kegilere otlakiye temin etmek ve orman işlerine şahsî teşebbüsleri katmak vadinden ibarettir.

Halbuki Tarım Bakanlığının daha yeni, ziraatimize daha verimli bir istikamet verecek, memlekette fazla ve ucuz maliyeti bir istihsalî sağlayacak donatım işlerini, kombina işlerini, Devlet işletmelerinin vaziyetini ıslâh edecek bir görüş ve kanaati belirtecek bir siyasetle ortaya çıkması lâzımgelirdi. Yine Türk müstahsilinin ebedî bir gailisini teşkil eden kredi meselesini halledecek, henüz memleket çiftçisinin yüzde ellisinin kurtulamadığı karasapandan kurtaracak vaatlerle ortaya çıkması lâzımgelirdi. Ve yine er veya geç dünya pazarlarında rekabet etmeğe mecbur olacak olan Türk ham maddelerinin bu mesut durumu sağlayacak problemler ve tedbirlerle ortaya çıkması lâzımgelirdi.

Arkadaşlarım; anlayamadığım noktalardan birisi de iktisadi ve smai işlerle ferdi teşebbüse yer verilirken en çok teşvik edilmesi ve desteklenmesi lâzımgelen ve işinde tam bir istikrar ve emniyet isteyen ziraat işlerinde bu cihetin ehemmiyetle nazarı dikkate alınmamış olmasıdır.

Arkadaşlarım; biliyorsunuz ki Cumhuriyet Halk Partisinin ele aldığı şerefli dâvalardan birisi de Toprak Kanunudur ve Türk köylüsünün

topraklandırılmasıdır. Bu dâvanın kudsiyetine inanmayan hiçbir kimse mutasavveri değildir. Fakat takdir buyurursunuz ki kanunların kıymeti tatbikat sahasındaki ölçüleriyle anlaşılır. Toprak Kanunu ana prensipi bakımından da çok takdire değer olmakla beraber teferrüatta ziraatımızı köstekleyen bazı maddeleri de ihtiva etmektedir. İktisadi temeli toprağa dayanan Türkiye'nin bol istihsal yapmak mecburiyetini gözönüne aldığımız zaman ziraat hayatınızın inkişafına daimi bir engel teşkil edecek olan ve haddizatında müstahsile emniyetsizlikler veren bu teferrüat kabilinden maddelerin tadili ve memleket realitesine istihsal dâvamıza uyar bir şekilde ıslahı bir zaruret olarak duyulmaktadır. Bu bakımdan Hükümetin Toprak Kanununu adalet hisleri içinde ve vukufu tatbik edeceği sözünden muntakaların özelliğini ve düzenli ziraatı koruyacağını anlamak mümkün müdür?

B) Orman işlerimiz de çok sızıltıyı mucip olmaktadır. Bu mevzuu da radikal bir surette ele almak lâzımdır.

Hayat pahalılığı :

Hükümet programında hayat pahalılığını sarıh olarak ele alan bir fasıl yoksa da tekel maddülerinde, millî fabrikaların istihsallerinde ve şekerde yapılacak tenzillerle bu maksadın karşılanmak istendiği anlaşılmaktadır.

Arkadaşlarım, samimi kanaatim şudur ki, bu bahiste Hükümeti tezada düşmüş görmekteyim. Bir kere bu memlekette hayat standardını normalleştirmek için evvelâ fiyat politikasını ele almak lâzımdır. Fiyat politikasını ele alıncaya yapılacak işler toprak mahsullerimizin indirilmelerinden işe başlamak olur. Halbuki böyle bir teşebbüse maddeten imkân mevcut değildir. Çünkü maliyet fiyatlarını indirmeden ham maddenin fiyatını indirmek Türk müstahsilini korkunç bir buhranla karşılaştırır. Şu halde işe evvelâ istihsal ettiğimiz ham maddelerin maliyetini düşürmeyle çalışmakla başlamalıyız. Aksi takdirde alınacak tedbirler palyatif bir mahiyette kalacaktır.

Ulaştırma :

Ulaştırma Bakanlığında enerji ve sürat istemek ve tarifelerden tenzilât beklemek hakkımızdır. Yalnız Deniz Ticaret Filosuna çok ehemmiyet vermelidir.

Konuşunuz Yunanista'nın en büyük gelir

kaynağı ticareti bahriye filosu olduğu gözönünde tutulursa bir Akdeniz Devleti olan Türkiye gerek Millî Müdafaa ve gerekse Millî servet bakımından bu mevzua ne kadar ehemmiyet vermesi icabedeceği kolaylıkla anlaşılabilir.

İçişleri :

Programda görüldüğü üzere memurlarımızı terfih etmek Hükümetin başlıca gayelerinden birini teşkil etmektedir. Âme hizmetinde bulunan insanlara huzurlu bir mesai temin etmekte gerçekten üzerinde önemle durulacak bir mevzudur. Hükümetin bu hususta girişeceği fedakârlıkları takdirle karşılamak icabeder ve yalnız memurların terfihini düşünürken Devlet mekanizmasını daha randımanlı bir duruma koymak için memurlarımızda bir tensikat yapmağı da ihmal etmemek gerektir.

Buhran başlamıştır :

Arkadaşlarım, harb felâketinin tabîi neticesi olarak iktisadi bir buhran bütün dünya memleketlerini kötü tesiri altına almış götürmektedir. Türkiye'nin de tabiatıyla bu sirayetin tesiri altına girmiş olduğu bir realitedir. Şehirlerimizin iş ve ticaret hayatında acı olarak hissedilen buhran köylerimize de sirayete başlamıştır. Hükümetin bu açık vaziyet karşısında çok ciddi tedbirler alması icabetmektedir.

Su politikası :

Su politikası memleket ziraatinin inkişafını temin edecek en mühim bir unsurdur. Su dâvamızın mümkün olan süratle halledilmesi gönümüzün en büyük bir arzusudur. Yalnız su politikasının süratle gerçekleşebilmesi için mesaiyi ve sermayeyi muayyen noktalarda teksif etmek mecburiyetinde olduğumuzu bilmemiz lâzımdır ve buna da fikrimce lüzumu kalmamış olan umumî müfettişliklerden başlamak lâzımdır.

Bundan başka bir taraftan memurlarımızın durumunu, ıslaha çalışırken diğer taraftan da suistimale karşı en şiddetli tedbirleri almakta tereddüt etmemelidir. Keza brokrasi ile de mücadele başlı başına bir mevzu teşkil eder.

Gümrük muhafaza teşkilâtı ile, Emniyet teşkilâtını birleştirmekte büyük fayda olduğu muhakkaktır. Yalnız benim Hükümetten bir ricam da şu jandarma isminin zaptiye gibi ortadan kaldırılarak tarihe intikal ettirilmesidir.

Bunda psikolojik büyük bir fayda memuldür.

Cumhuriyetin şerefi ile mütenasip bir surette bilahssa kazalarımızın Hükümet konaklarını süratle inşa ettirmek te unutulmamalıdır.

İhtisas işi :

Harp ileri memleketlerle olan temasımızı kesmiş bulunmaktadır. Harp esnasında gerek smai, gerek zirai, ve gerekse sair sahalarda büyük inkişaf ve ilerlemeler olmuştur. Hükümet programını tatbik ederken bizden tecrübeli memleketlerden mütehasşıs getirtmek suretiyle istifade yollarını arayacağımızı umarız.

Peker Kabinesi :

Sayın Peker Kabinesi, memleketimizin iç ve dış politika bakımından müşkül ve çetin bir devresinde iş başına gelmiştir. Şu halde vazifesi ağır ve çetindir. Çünkü memleketin iktisadi bir sıkıntı içinde bulunduğu gayrigabili inkârdır. Fakat Peker'in kuvvetli şahsiyeti ve Devlet adamı vasıfları ve arkadaşlarının şahsiyetleri bize ümit verecek bir garanti teşkil etmektedir.

Arkadaşlarım Cumhuriyet Hükümetleri, bu memlekete yarı asırlık bir devrede yapılamıyacak işler başarmıştır. Bununla beraber ortada görülecek ve halledilecek daha birçok memleket dâvalarımız mevcuttur. Peker Hükümeti bu dâvaların büyük bir kısmının tahakkuku vazifesini üzerine almıştır. Ona yardım etmek bize düşen en tabîi bir vicdan borcu ve memleket vazifesidir. Çünkü bu programda bildirilen şeyler gerçekleştiği takdirde Türkiye'nin iktisadi ve sosyal manzarası bambaşka olacak ve Türk milleti refaha kavuşacaktır.

Arkadaşlarım, büyük Türk milletinin refaha ve saadete kavuşması için onun hizmetinde vazife almak şerefine muvaffak olmuş bizler için Hükümet memleket realitesinin emrettiği bir şekilde tenkit etmek, murakabe etmek ve ona icabında fikir vermek suretiyle yardımda bulunmaktan bizler için daha zevkli ve daha mesut ne olabilir? Hükümete başarılar dilerim. (Soldan alkışlar).

BEHCET KEMAL ÇAĞLAR (Erzincan)

—Arkadaşlarım; şimdiye kadar üzerine aldığı her işi hakkile başarmış bir müstesna devlet adamının, kıymet ve meziyetlerini yakından bildiği ve hepimizin bildiğimiz değerli arkadaşlarıyla kurmuş olduğu kabinenin muvaffak ol-

masını mukadder görüyorum. Programları, milletin dertleri ve meseleleri üzerine iyice eyilmiştir. Hem gündelik dertlere gün içinde ilk çareleri sıralamıştır, hem de zaman içinde milletin geleceğini sağlayacak tedbirler bu programda yer almıştır. Onun için programın takdir ve güvene hak kazanmış olduğu kanaatindeyim. Ve gene düşünüyorum ki, bu programda günün ehemmiyetle birinci plâna getirdiği meseleler daha çok bahse mevzu alınmıştır. Beyannameye yer almayan meseleler ele alınmıyacak demek değildir.

Her çare ve tedbir öne sürüldükçe tenkitlerimizi etraflıca kıyasıyla bildirmek fırsatını bulacağız. Bu cihetleri ozamanlara bırakarak beyannameye belirtilen haricî siyasetimiz üzerinde daha doğrusu Rusyanın notası üzerinde duracağız.

Siyasî notaların nezaketli dili konuşadursun millete cevapımız şimdiden hazır: Biz ya istiklâl, ya ölüm demiş milletiz.

Türkiye, toprağı pazarlık edilemez. Türk için toprak, alınır verilir mal değil korunulacak namustur. Nezaketli notaların kadife eldiveni içinden uzanan el, yurd bütünlüğümüze millet bağımsızlığımıza kastediyorsa, biz o eli sıkmayız.

Notayı verenlere bir bakıma teşekkür ederiz: Gerçek Türk partilerini ve zihniyetlerini bir safta birleştirmiş oldular. Hükümet cevabını hazırlıya dursun. İşte, şimdiden notanın üst istiyen beşinci maddesine cevap olarak 19 milyon haçereden bir haçer keskinliğile tek ses yükseliyor: Hayır! Türkten canı istenir; toprağı istenmez. (Umumi alkışlar).

KASIM GÜLEK (Seyhan) — Sayın arkadaşlar; Recep Peker Hükümeti Büyük Meclisin huzuruna programını yine ve müşkül şartlar içinde sunmaktadır. Meclisten iki parti ve memleket içinde ve dışında halli icabeden mühim ve müşkül meseleler vardır.

Programda demokrasiyi yerleştirme ve kökleştirme prensibine ehemmiyet verilmektedir. Bunu, memleketin siyasî ilerisi için bir uğur telâkki ederim.

Burada bizlere düşen düşündüklerimizi, programda iyi veya eksik gördüklerimizi millet huzurunda açıkça söylemektir. Biz Recep Peker Hükümetine tenkitlerimizle yardım edeceğiz.

Zaten bunu kendileri de beyannamelerinde ifade etmiş bulunuyorlar. Yalnız tenkit demek daima işin kötü taraflarını işin yıkıcı taraflarını bulmak değildir. İşin iyi taraflarını da huzurunuzda ve millet huzurunda tebarüz ettirmek lâzımdır. İşte bu yapıcı tenkit faydalı tenkittir.

Arkadalar, Hükümetin yüksek heyetinize getirdiği program çok şümullüdür. Bir taraftan halkı ve memleketi sikan günlük meseleleri ele almış, diğer taraftan uzak görüşlü programa, plâna istinat etmesi lâzım gelen meseleler üzerinde durulmuştur.

Ben burada evvelâ iktisadi konuda bazı noktalara dokunmak istiyorum. Programda ticaret, ekonomi, tarım, Ulaştırma ve tekel işleri bir grup olarak, bir kül olarak ele alınmıştır. Bunu çok hayırlı ve uğurlu bir âlâmet sayarım. Bu, ekonomi işlerinin bir kül olarak görüldüğünü ifade eden yeni ve esash bir görüştür. Filhakika Devlet mekanizması günlük işler için muhtelif Bakanlıklara ayrılmıştır. Fakat iktisadi işler haddizatında bir küldür. Bu anlayışı ben iktisadi işlerin en başında görmek isterim. Programda bu havayı gördüğüm için son derece memnuniyet duymaktayım.

Programın ekonomi işlerine taallük eden kısmının da harp ekonomisinden, sulh ekonomisine geçiş, ve uzun devreli bir programa hazırlayış havası sezilmektedir. Bunu da memnuniyetle görmek lâzım gelir.

İktisadi konuda ehemmiyetinin büyük olduğuna kani olduğum bir noktaya, programda yer verildiğini memnulukla görüyorum. Bu nokta, hususi teşebbüs ile Devlet teşebbüsünün, hususi sermaye ile Devlet sermayesinin birbiri ile işbirliği etmesini, birbirinden istifade etmesini sağlama görüşüdür. Bu da memleketin iktisadi istikbali için hayırlı görülecek bir âlâmettir.

Ekonomi Bakanlığı işlerinden, programda ehemmiyetle bahsedilmektedir. Kanaatıma göre evvelâ bu Bakanlığın adı doğru değildir. Bu, Ekonomi Bakanlığı değil, Sanayi ve Madenler Bakanlığıdır.

Ekonomi Bakanlığı işleri sırasında üzerinde ehemmiyetle durulması icabeden ve fakat programda kâfi derecede tebarüz ettirilmemiş bulunan bir noktayı müsaadenizle belirtmek isterim. Bu, memlekette kurulacak sanayi işlerinin esash bir programa bağlanması meselesidir. Böyle bir program üzerinde elbet çalışacaktır. Bakanlık uz-

manları böyle bir program hazırlayacaktır. Bence bu kâfi değildir. Benim istediğim bu program üzerinde, memleketin bu sahada çalışan bütün kafalarının bir araya gelerek çalışmasıdır. Sanayi işinden anlıyan herkesin düşüncesi ve fikri bir araya getirilmeli bu kounda anlıyan herkes dinlenmelidir. Bu suretle, memleketin bütün zekâlarından, bütün kabiliyetlerinden istifade edilmiş olur ve ilerisi için bir garanti teşkil eder. Bu nokta, sadece sanayi işleri için değil ticaret işleri için de gayet mühimdir. Yalnız Devlet dairelerinde bu işleri idare edenlerden değil pratik hayatta sanayi ve ticaretle uğraşanlardan istifade etmek bunlarla zaman zaman istişareler etmek memleket iktisadi işlerinin iyi mecralarda gitmesi için bir garanti açacaktır. Buna ehemmiyet verilmesini bilhassa rica ederim.

Sanayi işlerimizde üzerinde ehemmiyetle durulması lâzımgelen bir noktaya daha temas edeceğim. O da hususi müesseseler baremidir. Bunun sanayi ve ticaret hayatımızda bazı kötü neticeleri olduğunu bilen arkadaşlarımızdan bazıları muhtelif vesilelerle bunu ifade ettiler. Bu meseleyi esaslı surette tetkik etmek ve icabeden değişikliği yapmak, ekonomi işlerimizi eline almış olan Bakanlıklarımızın ve Başbakanımızın mühim vazifelerinden birisi olmalıdır.

Ticaret işlerimizde dünya harbi birçok düzensizlikler birçok kargaşalıklar vucuda getirmişlerdir. Bir takım tahditler koymak mecburiyeti hâsul olmuştu. Girdiğimiz yeni devrede bu tahditlerin kaldırılması ve normal zamanlara avdete çalışılması bir lâzimedir. Programda buna dokunulmakta ve bunun için bazı esaslar bulunmaktadır. Konan bu esaslara ihracatımızı teşvik edecek bir takım yeni tedbirlerin ilâvesinde fayda olacağını yüksek huzurunuzda işaret etmek isterim.

Ihracatımız, memlekte lâzım olan mühim malzemenin ve teçhizatın dışardan getirilmesini ödiyecek vasıta olduğu için, üzerinde bilhassa durmak lâzımdır. Normal ihracat yolları artırılmalı ve kolaylaştırılmalı, ve buna ilâveten turizm gibi memlekte döviz temin edecek konuların da üzerinde durulmalıdır.

Arkadaşlarım, Hükümet programı gerek günlük işler ve gerekse ilerisi için birçok işler yapmak vadinde bulunmaktadır. Bütün bunların tatbik mevkiine, fiiliyat sahasına kona-

bilmesi, bittabi mali imkânlarla bağlıdır. Onun için Maliye işleri bütün bu ekonomi konular arasında ehemmiyetle, belki hepsinin üstünde ehemmiyetle ele alınmak lâzımgelir.

Türkiye Cumhuriyetinin 25 senedenberi kordduğu ve tatbik ettiği denk bütçe prensipine programda da ehemmiyet verildiğini görmekteyiz. Bunun memleketimiz için büyük bir ehemmiyeti vardır ve üzerinde durulması lâzımgelen bir noktadır. Biz günlük işlerimizi vergilerle karşılamak, fakat ileri için pilânladığımız ve bilhassa gelecek nesillerin istifade edeceği esaslı tesislerimizi istikraz yoluyla yapmalıyız. Bunlar hem iç istikrazlarla, hemde dış borçlanmalarla temin edilmelidir. Memleketin iktisadi kalkınması için, verimli konular için istikraz bir lâzimedir.

Arkadaşlarım; Maliye konusunda, vergi sistemlerimizde yapılması lâzımgelen esaslı değişiklik ve ıslâh üzerinde durmama müsaadenizi rica ederim. Memleketimizde şimdiye kadar konulmuş birçok vergiler muhtelif tadillerle içinden çıkılması müşkül bir hale gelmiştir. Bunların basitleştirilmesi lâzımdır. Verig sistemimizin cıbayeti kolay ve vatandaşa mümkün olduğu kadar az yük tahmil eder ve en büyük gelir membalarından en fazla az gelir membalarından az vergi alır bir sistem haline getirmek icabeder.

Bir de memlekette faiz politikası üzerinde durmak lâzımdır. Memleketin umumî hayat seviyesi üzerinde, hayat pahalılığını indirilmesinde, iktisadi hamlelerde, faiz haddinin büyük ehemmiyeti vardır bu hususta Hükümetin esaslı tedkikler yapmasını ve tedbirler almasını faydalı görürüm.

Arkadaşlarım; şimdi huzurunuzda ehemmiyetli bir kaç konuya dokunmak isterim ki, Bunlar hiç bir bakanlığın çalışma sahasına girmez.

Bunların başında iktisadi işlerimizin koordinasyonu gelir. Memleketin günlük iktisadi işlerini çevirmek için muhtelif bakanlıklar kurulmuştur. Fakat bunlar üzerinde bu bakanlıkların birbirleriyle olan münasebetlerini ayarlayacak bir makam bulunması mutlaka lâzımdır. Şimdiye kadar geçirdiğimiz tecrübeler bize göstermiştir ki, bakanlıklar arasında bir koordinasyon temin edilirse memleket iktisadiyatı çok fayda görecektir. Bu koordinasyon iyi işlemezse sıkıntı çekeriz. Yakında bir Başbakan

yardımcısı kurulacağı tahmin olunmaktadır. Bu Başbakan yardımcısının bilhassa iktisadi koordinasyon işleriyle vazifelendirilmesinin faydalı olacağını zannediyorum. Bakanlardan hiçbiri herhangi bir işin diğer bir bakanlığa başkasına dikte edemez. Bakanlıklar üstünde işleri ayarlıyacak bir makam mutlaka lâzımdır. Ve bu da Başbakan yardımcısı makamı olmalıdır.

Başbakan yardımcısına bugün Başbakanlığa bağlı müteferrik işleri vermek doğru olmaz kanaatindeyim. Bu müteferrik işleri, hacimleri büyük ise ayrı bir bakanlık haline getirmeliyiz. Yok bu işler ufak ise başka bakanlığa bağlamalıyız, ve Başbakanı bu işlerden kurtarmalıyız.

Arkadaşlar, üzerinde yine ehemmiyetle durulması lâzımgelen bir mesele de, bu memleketin memur meselesidir. Memlekette adedi az müreffeh, iyi iş görür memur sistemine doğru gitmek mecburiyetindeyiz. Bunu esaslı bir konu olarak ele almak ve halli yoluna gitmek Hükümetin başlıca vazifelerinden biri olmalıdır. Bununla birlikte memleketin umumi Devlet teşkilâtında bir tensik yapmak yeni bir organizasyon kurmak lâzımdır. Kırtasiyeciliği ortadan kaldırmak Devlet dairelerini bankalar gibi muntazam işler hale getirmek ve bu iş üzerinde tetkikat yapmak Hükümete düşen başlıca vazifelerden biridir.

Arkadaşlar; son olarak birkaç kelime ile, dış politikamızı ilgilendiren çok mühim bir konuya dokunmak istiyorum. Memleketimizin egemenlik ve ülke bütünlüğü esasına dayanan dış politikamızda devam edeceğimiz gayet tabiidir. Bunda hiç birimizin şüphesi yoktur. Bugün yüksek huzurunuzda Hükümet programının okunması dolayısıyla arzedilen son Rus notası üzerinde duracak değilim. Bunun cevabını Dışişleri Bakanlığının salâhiyetli uzmanları verecektir. Yalnız burada hepinizin düşüncesine tercüman olacağıma kani bulunarak arz etmek istiyorum ki, bizim evvelden beri takip ettiğimiz dış politika başkalarının ülke bütünlüğüne ve egemenliğine hürmet ederken kendimizin de bu egemenliğimize ve toprak bütünlüğümüze riayeti de talep etmek hakkımız olduğudur. Bunun üzerinde daima hassasiyetle duracağız.

Peker Hükümeti iç ve dış bakımdan müşkil bir zamanda iktidar mevkiine geldi. Burada huzurunuzda okuduğu program çok ümit vericidir.

Bunların tatbikına muvaffak olmalarını temenni eder, başarılar dilerim. (Soldan alkışlar, bravo sesleri).

YAVUZ ABADAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar; Sayın Receb Pekerin değerli arkadaşlarıyla kurmuş olduğu Hükümetin beyanamesi bir takım esas meselelerle alınması gerekli âcil tedbirleri ihtiva etmektedir. Bunlardan bu vakte kadar söz almış olan arkadaşlarımızın üzerinde durdukları esaslara temas etmeden sadece kendi görüş ve kanaatime göre lüzumlu gördüğüm bir iki noktaya işaret etmekle iktifa edeceğim.

Herşeyden önce Hükümet beyannamesinde belirtilen yüksek hürriyet ve demokrasi anlayışını övmekle sözüme başlamak isterim.

Bu demokrasi ve hürriyet anlayışı bugün içine girmiş olduğumuz yeni gelişmede hakikaten Hükümetin ne kadar müsamahalı bir görüşle işe girişmiş olduğunu belirten bir tanık sayılmalıdır. Çünkü Hükümet kendi telâkkisine göre tenkidin müspeti menfisi, yapıcı ve yıkıcı olmadığını söyleyecek kadar ileriye gidiyor ve sadece aradığının iyi niyet olduğunu belirtiyor, Hakikatte yapıcı ve yıkıcı tenkit arasındaki fark, niyetin iyilik ve kötülüğünden ileri gelir. Buna göre kötü niyete istinat edecek tenkidin yıkıcı olduğu meydanda iken bu şekilde ifade edilmesindeki maksat, Hükümetin aşağı yukarı bütün tenkitleri yapıcı ve iyi niyetli olarak telâkki etme kararını ve yüksek müsamaha zihniyetini belirten bir noktadır. Bunu övüngele kaydetmek isterim.

Hükümetin dış politika üzerindeki görüşü ve ifade tarzı Türk milletinin dış politikası olarak bütün partilerin birleştiği bir noktadır. Hakikatte bu dış politika, yani kendi haklarımızı kıskançlıkla tutmak ve korumak ve başkalarının haklarına da riayet etmek şartıyla barış politikası Millî mücadelemizin ruhundan doğan bir politikadır. Demokrat parti saflarında arkadaşlarımızın bilhassa ordumuz ve dış politikamız hakkında Hükümet beyanamesini tasvip eder hareketleri bugün gazetelerde çıkan demeg esaslı bir şekilde bu hususu belirtmiş. Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetinin dış siyasetinin Millî siyasetimizle mutabık olduğunu göstermiştir.

Şimdi iç politika hakkındaki mülâhazalarımı kısaca izah edeyim: Ekonomi, Ticaret ve Ma-

liye alanlarında vazife almış arkadaşlarımız Hükümet beyannamesinde, Yüksek Meclis içerisinde bu hususlarda bu vakte kadar esasen temsil ve müdafaa ettikleri kanaatleri toplu bir halde ifade etmiş bulunuyorlar. Bu itibarla kendilerine bu sahada bu vakte kadar aralarında câri olan fikir birliğini bundan sonra işbirliği halinde temadi ettirmek suretiyle bu gerekliliklerin mümkün olduğu kadar çabuk ve feyizli bir şekilde kısa bir zamanda gerçekleştirilmelerini temenni etmekten başka söylenecek söz yoktur.

Toprak Kanununun tatbiki hakkında sayın arkadaşım Cavid Oral'ın mütalâasına iştirak etmekle iktifa edeceğim.

Hükümet beyannamesinde benim bilhassa en önemli gördüğüm bir nokta da adaletin gerçekleştirilmesi bakımından esaslı olan iki prensipten biri olan emniyet esası üzerindeki durulmasıdır. Çünkü hakikaten demokratik ve ileri bir devletin temeli ancak adalete dayanacağına ve adaletin gerçekleşmesinde emniyet ve sür'atin sağlanmasına bağlı olduğuna göre, beyannamede bu prensiplerin tahakkuku bakımından alınmış olan kararların büyük önemi aşikârdır. Beyannamede bilhassa adaletin gerçekleştirilmesine emniyet esasının büyük ölçüde nazarı dikkate alındığı göze çarpıyor. Bilhassa yargıçlarımızın ve savcılarımızın hayatlarını emin şartlar içinde hissetmelerini sağlamak üzere terfipleri esası yanında bu kürsüden birkaç vesile ile şahsen de müdafaa etmiş bulunduğum istinaf mahkemeleri teşkilâtının kurulması kararı Hükümet beyannamesinde yer almış bulunuyor. Ancak adaleti süratle tatbik bakımından beyannamede yer alan kararların hayli kesin olduğunu ifade etmek gerekir. Bu nokta, herhalde ihmal edildiği mânasını taşımamakla beraber, beyannamede herhalde meskût seçilmiştir.

Millî Eğitim konusuna taallük eden bir noktayı da yine Hükümet beyannamesinde şahsen sevinç duyduğum bir prensipin yerleşmesi itibarıyla burada zikredeceğim. Geçen devredeki Meclisin son zamanlarında çıkartmış olduğu Üniversiteler Kanununun ruhuna uygun olmak üzere Üniversiteye girecek talebenin tahdidini ve takyidi keyfiyetinin artık bundan sonra mevzu bahis olmayacağı keyfiyeti beyannamede sarih olarak yer almıştır, bu, şüphesiz ki, Üniversite dediğimiz müessesenin varlığına, mahiyetine ve

görevine en uygun bir telâkkidir. yalnız sayın Millî Eğitim Bakanı değerli arkadaşımızın bu prensipi beyannameye koyarken bu işin ciddiden maddi imkân ve eleman meselesi olduğunu da düşünmüş bulunduğunu ümit ederim. Çünkü bugünkü kayıt ve tahdit daha ziyade, binasızlıktan, parasızlıktan ve kâfi derecede profesör bulunmamasından doğmuş şeylerdir. Bunlar için ciddi tedbirler almayı derpiş ederek hakikaten Üniversitenin hürriyetine yakışır olan bu prensipi bize getirmiş olduklarını ümit etmek isterim.

Burada belki programın esasına taallük etmiyen ve fakat benim şahsen Millî Eğitim görevleri arasında memleket ölçüsünde önemi dolayısıyla yer almasını temenni ettiğim bir noktaya işaret etmek istiyorum. O da eski eserlerin korunması meselesidir. Bu bizim için tarihi ve millî mefahirimizin korunması bakımından olduğu gibi diğer bakımlardan da çok önemli olan bir mevzudur. Yüksek Meclisin bundan evvelki devrelerinde ısrarla üzerinde durduğu bir konudur. Bu itibarla bir satırla olsun beyannamede yer almayan bu mevzuun beyanname dışında olarak hassasiyetle takip edileceğini ümit etmek isterim. Mâruzatımı bu esaslar üzerinde topladıktan sonra sözlerimi bitirirken bilhassa tebarüz ettirmek istediğim şudur : Bütün arkadaşlarımızın işaret ettikleri gibi Recep Peker Hükümetinin oldukça müşkül şartlar içinde ve memleketin kendisinden büyük ümitler beklediği bir anda iş başına gelmiş oluyor. Bunları başarma imanı ve bilhassa vaatlerini tutmaktaki azimleri beyannamesinde olduğu kadar kendilerinin iyice tanıdığımız enerjik şahsiyetlerinde bütün kuvvetiyle hüviyetiyle belirlemektedir. Onların ellerinden gelen gayretleri sarfetmelerine karşılık şüphesiz bütün ilgililer kendilerine yardım edeceklerdir. Kendi iyi niyetlerine karşılık memleket ve milletin hattâ karşı partinin iyi niyetle desteklemelerini bir yardımcı unsur olarak beklemeleri gayet tabiidir.

Eğer bu ümitler gerçekleşecek olursa ve hepimiz en iyi niyetle ve bütün vatanseverlik duygumuzla Recep Peker Hükümetine kendi nasibimiz ve hissemiz nispetinde yardım edecek olursak, umarım ki, bu Hükümetin bilhassa iktisadi refah bakımından Cumhuriyet devrinde yeni bir dönüm noktası teşkil etmiş olmasına hizmet

etmiş oluruz. Bu ümitle kendilerine üstün başarılar diliyorum. (Soldan alkışlar).

R. KAPLAN (Antalya) — Aziz arkadaşlarım, Recep Peker Hükümetinin beyannamesini dinlerken Cumhuriyet Halk Partisinin bugüne kadar güttüğü yolun şiarını ve ülküsünü canlandırdığını görmekle sevinç duydum.

Arkadaşlar beyannamenin başında uzun uzun bahsedilen hürriyet ve halk idaresi, demokrasi, anlayışımız üzerinde bir nebze durmak istiyorum: arkadaşlar, bilirsiniz; 1920 de bu partinin anası olan, Cumhuriyet Halk Partisinin anası olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Türkiye Büyük Millet Meclisini Ankara'da kurduğu gün koyduğu madde ile yurdun idaresinde, milletin idaresinde halkın iradesi âmir olacaktır prensipini koymakla halk idaresi daha o gün kurulmuş oluyordu. Bu mücadele arkadaşlar, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Cumhuriyet Halk Partisi haline geçtikten sonra daha önemle devam etti.

Arkadaşlar, hepiniz bilirsiniz Atatürk Cumhuriyetin onuncu yıl bayramını kutlarken verdiği nutukta, Allah rahmet etsin, Millete karşı beyannamesini yaparken söylemişti; Türk Milletine şu noktayı tebarüz ettirdi: Türk Milletine bu parti adına, Cumhuriyet adına yapabileceğim işleri vadettim ve vadettiğim işleri de yaptım ifadesini kullandı.

Bugün yine Cumhuriyet Halk Partisi adına beyannameyi getiren Hükümet diyor ki; yapabileceğimiz işleri vaad ediyorum ve bunları yapacağım. Evet arkadaşlar; Cumhuriyet Halk Partisi şimdiye kadar halka ve millete vadedtiği işleri yapmıştır. Onun için bu beyanname ne demokrasinin başlangıcıdır, ne de halk idaresinin başlangıcıdır. Türkiye'de halk idaresi 1920 de, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı gün, bu partinin burada Hükümet kurduğu gün başlamıştır ve o bütün Meclisi ile, Partisi ile yurt kurtuluşunu temin edinceye kadar, ondan sonra, kurtuluştan sonra yurdun siyasi istiklâli, mali istiklâli, adli istiklâli temin edilinceye kadar, ne kadar acı mücadeleler, münakaşalar, dâhilde ve haricte mücadeleler yaptı. Bunu bütün dünya bilir ve şahittir, tarih şahittir. Sağ olanlar şahittir. İlim müesseseleri bu partinin mücadelesinde Türk Milletine karşı siyasi, mali, iktisadi istiklâlini teminde yaptığı mücadeleler, halk idaresine ve hürriyete ne kadar kıymet ve ne kadar

ehemmiyet verdiği'nin şahidi yüzlerce müzakere-ler ve yüzlerce sayfa tutan tarih vardır.

Bu vesile ile beyanname Türk milletine karşı verdiği vaatlerde Partinin şimdiye kadar şiarı olan esastan ayrılmaması yüzünden şayanı tebriktir ve bu bunu başaracağına Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Halk Partisi ve onun Hükümeti Türk milletine söz vermekle ve onun yapılmasını vâdetmekle her halde yapacağı işleri vâdettiğine inanan insanlarız. Vâdettiklerimizi şimdiye kadar bu Parti yapmıştır, Hükümet yapmıştır, Meclis yapmıştır arkadaşlar. Onun için kendilerine başarılar dilerken Hükümeti kabul etmiş, Hükümetten vazife almış arkadaşlara başarılar dilerken beyanname üzerinde bazı dileklerde bulunacağım.

Arkadaşlar, yine Cumhuriyet Hükümetlerimizin el koyduğu yurd içinde yer yer tesis ettiği fabrikalardan bir tanesini Tarım Bakanlığına, ayrılarak çuval fabrikasını vaktiyle Antalya'da kurmak işi üzerinde durmuş etüdlerini, tetkiklerini ikmal etmişti. Geçen sene almış bir tedbirle bütün fabrikaların yine Ekonomi Bakanlığınca yapılacağı esası kabul edilmişti. Şimdi Ekonomi Bakanımızdan rica ediyorum; bu senelerdenberi etüd ikmal edilmiş olan fabrikanın Antalya'da kurulması işinde kendilerinin alâkalarını beklerim.

Bir de son defa yapılacak şeker kamışından, şeker imal edecek, şeker fabrikalarından bir tanesinin muhitin en iyi şeker kamışı yetiştirdiğine kani bulunduğum Antalya'da yapılması dileğidir.

Arkadaşlar 1 Nisan 1933 tarihli Meclisi Âlinizden geçmiş bir kanunla Afyon - Antalya Demiryolunun inşasını Meclisi Âlinin kabul buyurdu. Bu kanun 4 Nisan 1933 de meşredildi ve tatbika başlandı. Afyon - Sandıklı - Burdur'a kadar ki, Burdur'a kadar olan kısmı ki, bu yolun üçte ikisine yakındır, yapıldı. Bugün işlenmektedir. Şimdi Bayındırlık Bakanımızdan dileğimiz bu belli başlı yollar, demiryolları arasında bulunan bu yolun, Burdur - Antalya kısmına da biran evvel başlanmasını dilerim.

KEMAL TURAN (İsparta) — İsparta'ya kadar....

RASİH KAPLAN (Devamlı) — İkinci bir dileğim de; Ankara şehri Hükümet merkezimizdir, ilim ve kültür merkezimiz oluyorsa

ret ve iktisat işlerimize de merkez olabilmesi için ve Ankara'yı iktisaden yükseltmek, işe maddelerini genişletmek için; Ankara - Konya, Konya - Akdeniz demiryolunun da dikkate alınır alınmadığını Bayındırlık Bakanımızdan öğrenmek dilemek istiyorum. Bu yol Orta Anadoluyu diriltecek Akdenizi; Orta Anadoluya ve Ankara'ya kısa yoldan bağlayacaktır. Bayındırlık Bakanımızdan bu dileklerle sözlerimi bitiriyorum.

Beyannamedeki bu işlerin tahakkukunun yurt içinde kalkınma ve gelişmeyi temin edeceğini ümit ediyorum. Başarılar dilerim. (Soldan alkışlar).

FAZIL AHMET AYKAÇ (Diyarbakır) — Aziz arkadaşlarım, bir milletin bütün mukadderatı manivelalarını elinde tutmak gibi çok tehlikeli bir şeref vardır. O tehlikeli şerefe bugün ermiş olan ve ona çok ümit ve alâka ile istihkak sahibi olan arkadaşımız Recep Peker'in sizinle beraber alkışlamış olduğumuz beyanatını hepimiz biliyorsunuz. Bu vesile ile gerek Muhterem arkadaşlarımız tarafından söylenmiş gerek şimdiden sonra söz alacak arkadaşlar tarafından vâkı olacak beyanata kısmen muttali bulunduk. Birçok meseleler tenvir edildi. Zaten şimdiden sonra bütün millet huzurunda buna ait herhangi bir dâvayı en geniş hürriyetle tetkik edeceğiz. Ben bugün üç dört nokta üzerinde **bu heyete** ayrıca teşekkür etmeyi ve bilhassa **başarı dilemek** ihtiyacını kendime bir milliyet vazifesi bildim. Onun içindir ki, huzurunuzda g. kmak şerefini istedim. Arkadaşlar bu nedir? Arkadaşlar, bu beyannamenin içerisindeki his ve fikir mihverlerinden başlıcasını demokrasi fikrine tam mânasiyle sadakat vâdi teşkil ediyor. Muhterem Başbakan tesadüf edeceği müşküller her ne olursa olsun onları kanun çerçevesi içinde kanun yolları altında ne suretle halletmek icabederse ona tevessül edeceğini bildirirken yine nihai bir noktaya, ulvi bir nokta üzerine geliyorum. Diyor ki: bütün bunlarla demokrasiyi bu memlekette hergün ilerleyen, hergün daha hâkim olan bir vaziyete getirmeye çalışacağım. Burada hepimizin gerçekten gelen en samimi kanaatimizi ifade ettiğinden dolayı hem kendimi, hem de arkadaşlarımı tebrik ederim ve başlıca başarıyı bu sahada dileyorum.

Arkadaşlar; ikinci düşüncem hürriyet mefhumu üzerindedir. Fransanın çok büyük bir

Devlet adamı ve aynı zamanda çok büyük bir mütefekkeri olan (Herriot) son zamanlarda di-yordu ki, «en ileri mânada hürriyet insanın kendi medeni esaretlerini seçmekteki serbestisidir.» Şu halde demek oluyor ki, biz de ileri memleketin ileri mefhumları anlayışında geri kalmış bir vaziyette cihan karşısına çıkmayacağız. Bütün muhterem arkadaşlarımız bu hürriyet dâvası üzerine en sadakatla koymuş olduklarından dolayı demek oluyor ki bu işi çok iyi anlamaklığımız lâzımdır ve zannediyorum ki bu işi en iyi anlamanın çarelerinden bir tanesi hürriyetin en kaatıl, en biaman düşmanının anarşi olduğuna inanmaktır. Çünkü hiç bir yol anarşi kadar çabuk bir milleti hürriyetten ayıramaz ve maazallah diktatörlüklere kadar sevkedemez. Binaenaleyh hepimize düşen vazife bu hürriyet mefhumunu - bir gün, üç gün beş gün için değil - bütün istikbal için memleketimize sağlamaktır. Sapasağlam bir paratöner altında bulundurmaktan ve dıştan gelecek her yıldırım doğrudan doğruya hükümden sakit kalacak bir vaziyeti ihdas etmektir. Binaenaleyh bu bapta da kendisinin vâkı olan bütün vaatlerine hem teşekkür eder hem de hürmet ederim. Onların tatbiki esnasında hâsıl olacak hâdiseler hakkında düşüncelerimi serbestçe söyleyeceğim.

Arkadaşlar; çok iyi dikkat buyurmanız lâzım olan bir noktaya geliyorum: Milletın her türlü acısına her türlü ıstırapına en büyük hassasiyetle kulağını, vicdanını ve canını uzatmakla mukellef olan bu Türkiye Büyük Millet Meclisi bir şey karşısında biamandır. Milletın mümessili olmak itibariyle onun hareketine karşı hiçbir zorbalığa hiçbir suretle tahammül etmek ihtimali yoktur. Kanunun önünde en büyük hürmetle eğilen Hükümet kanunun dışında herhangi bir harekete biaman düşmandır. Binaenaleyh o bakımdan da Hükümete burada bütün millet mümessilleri karşısında teşekkür etmeği bir vazife bilirim.

Aziz arkadaşlarım; bizim harici hayat hakkındaki hissimizi siz benden çok iyi bilirsiniz. Bütün dünya gerçekleri içinde en büyük ıstıraplarla alnımızın terini topraklarımıza dökerken, yalnız millî hak ve vazife duygularına bağlı kaldık. Millî ufuklara dikkatle bakarken hiçbir zaman nazarımızı hududumuzdan bir santim çevirmeği düşünmedik. Hududumuzun dışından gelecek olan hiçbir kem nazara hiçbir zaman kıymet ve

ehemmiyet vermemiz ihtimali yoktur.

Demın Behçet Kemal arkadaşımız gıpta ettiğim gayet katı ve samimi bir kanaatle ne güzel bir şekilde ifade etti hissiyatımızı. Hepimizi bilâistisna gönlümüzde sönmez bir meşale gibi yanan ve yanacak olan bir hakikat olduğu için tekrar üzerinde fazla tevakkuf etmeği lüzumsuz addederim. Amma dâvamız budur. Binaenaleyh Hükümet burada yalnız doğrudan doğruya Milletvekillerini değil, kendisinin hürmetle bahsettiği sayın ordumuzu değil, o orduyu sinesinden çıkaran bütün milleti bir namus ve şeref kalesi ve granitlemiş bir âbide gibi arkasında bulacaktır, buna biran şüphe etmemelidir. Hepimiz her zaman muvafık ve muhalifimiz sizinle beraberiz. Binaenaleyh uzun tafsilâtle başımızı ağrıtmak istemiyorum. Muhtelif vesilelerle bu meseleleri münakaşa etmek fırsatını inşaallah bulacağız. Size başarılar dilerken bir şeyi daha söylemek isterim; muhterem demokrat arkadaşlarımızla, bağımsız arkadaşlarımızla, C. H. Partisi âzalarıyla bizim bugün cihana ispat etmeğimizin lâzım gelen bir hakikat vardır, o da şudur; Türkiyede tekâmül denilen şey mükemmeliyete doğru en büyük bir hızla yürümektedir. (Soldan alkışlar).

SINAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Sayın arkadaşlarım: Büyük Ata'nın rahlei tedrisinde aşağı yukarı 20 sene ders gören ve muhtelif vekâletleri büyük bir muvaffakiyetle beceren Recep Peker ve onun Hükümetinin programını hepimiz dinledik. Son intihap mücadelesinde dairei intihabiyemizde dolaşırken halkın bize şikâyet diye ortaya atmış oldukları şeyleri bütün acılıklarıyla tatmış olan Recep Peker kendi programına bunların hemen hepsini almış olduğunu görmekle iftihar duyuyoruz.

Ben kendi hesabıma çok eminim ki, enerjik ve otoriter bir şahsiyet olan Recep Peker bu memleketin geçirmiş olduğu felâketli günleri tatlıya çevirecek ve bize refah ve saadet getirecektir.

Bu mütalâamı serdettikten sonra benim de kendi şahsıma göre programda yer almıyan bazı dileklerimi Recep Peker ve arkadaşlarından istiyeceğim.

Bunların başında İçişleri Bakanlığını alâkadar eden vali ve kaymakamların salâhiyeti meselesi gelir. Arkadaşlar, senelerdenberi memle-

kette bir idaresizlik şemmesi mevcuttu. Bunun sebep ve hikmetini hepimiz anlamış bulunuyorduk. Ben kendi hesabıma Anayasaya göre şekli Hükümetimiz tevhidî kuva esasına müstenit olduğu halde bunun yerine zaman zaman çıkan hususi kanunlarla tamamiyle tefriki kuvaya doğru gidilmiştir. Her Vekâlet kendi memurlarını sırasıyla hususi kanunlarla reisi Hükümet olan valinin idaresinden alarak doğrudan doğruya kendisine bağlamıştır. Bugün bir Ekonomi Bakanlığı Hükümeti vardır. Ticaret Bakanlığı Hükümeti vardır. Velhâsıl her bakanlığın bir Hükümeti vardır. Fakat Başbakanlığın Hükümeti yoktur. Çünkü her vekâlet kendisine bir kuvvet, kudret kaynağı olsun diye kendisine mensup olan aksamı kendilerine doğrudan doğruya bağlamıştır. Bugün valilerin emrinde yalnız tahrirat idareleri ile nüfus idarelerinden başka hiçbir şey kalmamıştır. Bugün bir vali Toprak Ofisinin en küçük memurundan bir kilo buğday bile almak kuvvet ve kudretini haiz değildir. Bu teşkilât ve şerait altında acaba bir validen hizmet beklemek imkânı var mıdır? Filân vali iş beceremiyor iş yapmak kudretinde değildir başka bir vali getirelim diyoruz. Fakat hastalığı bir türlü teşhis ederek onun tedavisi yoluna gitmiyoruz. Ben kudretli, enerjik Sayın Başbakan Recep Peker'den bu noktanın ıslahını rica eder ve bunu yapacaklarına katıyetle eminim. Esasen Vilâyetler İdaresi Kanununa girmiş olan bir hak vardır ki, o da hususi kanunlarla ortadan kaldırılmıştır. Binaenaleyh, bir vali mektep yapan bir yapıcı ustasından başka bir şey değildir. Bu vaziyetin ıslahını Sayın Peker'den istirham eyliyorum.

Kaymakamlara gelince arkadaşlar; hepiniz dairei intihabiyelerinizi gezdiniz. Tabii sizler de 22-23 yaşlarında genç kaymakamlara rastladınız. Evet bu kaymakam kazanın en büyük âmiridir, şüphesiz tecrübesiz, iki sene maiyet memurluğu yapmış olan bu genç kaymakamın bu kazayı nasıl idare edeceğini bendeniz bilmiyorum. Nüfus müdürü, emniyet müdürü, tahrirat müdürü yaparak hiç olmazsa 30 yaşına kadar bunların kaymakam olmalarını temin etmeği memleket için faydalı görürüm.

Diğer bir istirhamın da Millî Eğitim Bakanındandır. HEPİNİZ BİLİYORSUNUZ Kİ, köy enstitülerinden yetişen muallimlerin sıfat ve salâhi-

yetine dir olan kanunun memlekette tatbikina geçildiği gündüheri Hükümete karşı köylerde bir ademi hoşnodi hayası esmeğe başlamıştır.

Sayın Recep Peker bunu derhal hissetmişlerdir ki, programına ilk defa bu salâhiyeti tahdit eden bazı maddeler koymuş bulunuyorlar. Fakat bendeniz diğer bazı kayıtların da bu programa ithal edilmesini rica ediyorum.

Köy mektepleri için çivi, kiremit, kereste gibi paraya taallük eden aksamın Devlet tarafından verileceğini beyan buyuruyorlar; Fakat; bendenize; bu, oldukça köylüye bir fayda verecekse şüphesiz ise de buna bir iki şeyin ilâvesini de dileyeceğim. Köylerde hâlen mevcut olan ve mükemmel vaziyette bulunan 5 sınıflı mektepler yaptırılarak bunun yerine yeni sistem mektep yaptırmak istiyorlar. Bu mektepler yıktırılmıyarak ipkasını temin etmek ve çok az nüfuslu köylerin bundan istisnası ve o kanun bilmiyorum hangi maddesinde kadın ve erkek herkes yirmişer gün çalışmaya mecbur tutulmuştur. Arkadaşlar, zengin olanlar 20 şer lira vererek bu bedeni mecburiyetten kurtuluyorlar, fakat fakir olanlar bedenlen çalışmak ıstırrarında kalıyorlar. Çalıştıkları zamanlar kendi ihtiyaçlarını temin edecek para bulamadıklarından dolayı aç kalıyorlar. Binaenaleyh, bendeniz rica ediyorum, bu çalışma külfetinden köy kadınlarmı istisna edelim. Bundan altı sene evvel yine bu kürsüden kadınlarmın bu külfetten istisna edilmesini ıstırrham etmiştim. Tekrar Sayın Recep Peker Hükümetinden rica ediyorum.

Arkadaşlar bir de Orman Kanunu var. Bu Orman Kanunu halkın şikâyetlerini üzerine çekmiştir. Sayın Recep Peker bu şikâyetleri öğrenmiş ve anlamış, bizim dairei intihabiyemizde halkın derdini dinlerken sanki bizim içimizde imiş gibi bilmiş ve programın içine bu konuyu da koymuştur. Kendisine bu cihetten dolayı teşekkür ederim.

Sonra arkadaşlar, Ticaret Bakanlığında bir Toprak Ofisi meselesi vardır.

Bu toprak ofis, benim kanaatime göre, artık tarihe malolmalıdır. Çünkü harb bitmiş, harble alâkadâr olan işler nihayete ermiştir. Toprak ofisi artık eskisi gibi yine Ziraat Bankası emrine verilmelidir. Ziraat Bankasına tensik ve ıslah edilmelidir. Arkadaşlar Toprak

Ofise lütfen bir kere giderseniz orada manşeri bir memur kalabalığıyla karşılaşırız. Sonra bu Toprak Ofis her sene memurlarına temettü ve ikramiye diye ikişer, maas veriyor. Acaba bu toprak ofis ticareti nereden yapıyor? Hangi kârı kimlere taksim ediyor? Bunu Ziraat Bankasına rabtedersek burası gayet güzel bir zihniyetle, bankaer zihniyetiyle onu ıslah eder ve binaenaleyh senede üç milyon lira sarfeden bu müesseseyi iyi bir şekle sokar.

Bundan sonra bir de memur çokluğu üzerinde durmaklığımız lâzımgeliyor. Arkadaşlar memurlarımız çok fazladır. Bilhassa kadın memurlar haddini aşmıştır. Hattâ şunu da söyleyeyim ki orta mektebi bitiren 14 yaşında kızlar memur namzedi diye dairelerde istihdam edilmektedir. Akşam üstü Bakanlıklara giderseniz oradaki kalabalığı görürsünüz. Binaenaleyh kız ve kadın memurları tahdit etmek zaruretindeyiz. Her önüne gelen kadın ve kız memur olmamalıdır. Bu yönden memlekette evlenme işi de müşkilâta uğramaktadır. Binaenaleyh bu evlenme işinide düzenlemeliyiz. Sonra dairelerde lüks maroken koltuklarla dolu odalar pek çoktur. Bunlar yalnız umum müdürlük odalarında bırakılarak diğerlerinden alınmalı ve bunlarda boş kalacak yerlere diğer memurlar yerleştirilerek. Hariçte kira ile tutulan binaları boşaltmalı ve bu suretle mesken buhranına kısmen mâni olunmalıdır.

Arkadaşlar, biz bu parti kavgasıyla uğraşırken, parti mücadelesiyle meşgul olurken Rus radyosu da bizim bu mücadelemizi teşvik ve tahrik ediyordu ve bizi sinir muharebesine doğru götürüyor. Her yerde, her kasabalarda, köylerde bunu halka söyledik ve söyleyişimizin adeta bir keramet olduğu meydana çıktı. Görüyoruz ki Ruslar bugün bizden boğazları ıstıyor. Fransız koministleri de ermenileri tahrik ederek Kilikya'da bir Ermeni cumhuriyeti kurmak istiyorlar. Türk milleti namı hesabına bendeniz bu kürsüden arzediyorum ki Türk Milleti bütün varlığı, bütün kuvvet ve kudretiyle Millî Şef İsmet İnönü etrafında toplanarak her türlü tehlikeye göğüs gerecektir. Toprağın dan bir karışımı dahi kimseye vermemeğe ahtu peyman etmiş olduğunu arzederek Sayın Recep Peker Hükümetine muvaffakiyet dileyerek sözlerime son veririm.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Muhterem arkadaşlar, program hakkında arkadaşlarımız lâzımgelen sözleri söylediler. Bendeniz de bir iki nokta hakkında nazarı dikkatinizi celp için söz almış bulunuyorum.

Malûmu âlileri memleketimiz 63 vilâyettir. Bunun asgari otuz vilâyetinde tiftik keçisi vardır. Bu tiftik keçilerinin teksiri, ıslahı tüylerinin sarfına mütevakkıftır. Senede asgari 7 milyon kiloya yakın tiftik veren bu mahluktan aldığımız tiftik mahsulü senedenberi istok halindedir. Bundan evvel 5 senelik bir sanayi programı hazırlanmıştı ve tahakkuk ettirilmiştir. Ovakit memleket dâhilinde, bilhassa tiftik yuvası olan Ankara'da bir tiftik mensucet ve iplik fabrikası açılmı diye müracaat etmiştik. Ovakit, program tesbit edilmiştir, İnşallah gelecek beş senelik programda yer alır denmişti. Son zamanlarda gazetelerde muhtelif sanayi kuruluşu hakkında bir takım hâvadisler var. Bunları dikkatle okudum fakat bu mevzu aittir birşey yoktu. Bu husustaki müracaatımıza Ekonomi Bakanlığında aldığımız cevapta: İngiltere'ye gönderdiğimiz mütehassıs heyet tarafından yapılmış ve bir fabrika açılması için bir rapor alınmıştır cevabını aldık. Binaenaleyh bu verilen cevabın tahakkuk ettirilmesini Muhterem Başbakan Recep Peker'den bilhassa rica ediyorum.

Orman Kanunu; Orman Kanunu dolayısıyla bu hayvanat çok yerde meradan mahrum edilmişlerdir. Gerçi ormanı muhafaza etmek vazifemizdir. Fakat tiftik keçisi kara keçiye benzemez, haşin değildir. Çam ormanının içine bırakın, yaprağını bile koklamaz. Evet, ormanı muhafaza lâzımdır. Fakat Orman Kanununu tatbik edenler, bunda fazla ifrata vararak orman civarındaki findalıklara bile keçileri bırakmıyorlar.

Geçen sene Kızılcahamam'dan geliyordum, kamyonun arkasında bir kaç yerli köylüler vardı, konuşuyorlardı; bu sırada yolun kenarından zayıf ineği ile bir ihtiyar adam geçiyordu. Köylüler sordular, şu civara bakın, orman diye birşey var mı? Hakikaten yok, bu mıntakayı orman addederek, buraya orman koruyucuları, keçi sokmuyorlar, şu fukara adamın elli kadar keçisi vardı, bunların etinden, sütünden istifade ediyordu, Orman Kanununun yanlış tatbikından dolayı bugün şu birtek zayıf ineği ile kaldı, dileniyor. Kanun yerinde amma iyi

tatbik edilmiyor. Muhterem Recep Peker bu eihetlerin nazarı itibara alınacağına işaret buyurmuşlardır bilhassa teşekkür ederim.

Sonra bir Millî Korunma Kanunu vardır: Bu kanun da gayrimeşru ticarete vesile olmuştur. Hava parası ile istediği gibi alışveriş yapıyorlar. Geçenlerde Sivas'tan bir mektup aldım. Bu mektubu emekli bir yarbay yazıyordu. Bu yarbay diyor ki, ben bütün harplere iştirâk etmiş vücudu delik deşik bir adamım. Tekâüt oldum, geldim. Burada bir kaç gözden ibaret yuvamı yaptım, tamir ettirdim. Fakat içinde oturan kiracı ayrı ayrı kiraya vererek her odasından yüksek kiralar almakta olduğundan ayda 200 lira kadar irat temin ediyor. Bana verdiği ancak kırk lira icardır. Mahkemeye müracaat ettim, bir netice alamadım. Netice itibariyle tapusunu yanıma aldım kendisine vardım: Anladım ki, ev senindir şu da tapusudur güle güle kullan hayrını gör dedim. Bana verdiği cevap şu oldu; teşekkür ederim, fakat vergisini kim verecek.

Arkadaşların da işaret ettiler; teftiş heyeti. Teftiş heyeti bir başa bağlanarak isiklâl verilecek. Bu çok yerinde olur. Meselâ bir mülkiye müfettişi bir valinin vilâyette teftişini yapıyor. zamanla vali vekâlete geliyor, müdirandan oluyor. Eğer o müfettiş teftişinde valinin aleyhinde rapor vermişse ozaman müfettişin istikbalini düşünmek lâzımdır. Bu yalnız Dahiliyede değildir. Bütün heyeti teftişiyeyi bir makama bağliyerek ona istiklâlini vermek çok yerinde olur.

Bazı memurlar vardır, Devlet dairelerinde memurdur. Esas görevinden başka şu teşekkürde, bu teşekkürde çalışarak muhtelif paralar alıyorlar bu da istirkabı, şikâyeti mucip oluyor.

Kaymakamlardan bahsetti arkadaşımız; Mektebi ikmal ettikten sonra, muhakkak mülkiyeye intisap edecek arkadaş, herhalde, kaymakam refakatinde bir iki sene çalıştıktan ve nahiye müdürlüğü yaptıktan sonra kaymakamlığa geçerse bu suretle daha ziyade tecrübeli bir idareci yetiştirilmiş olur.

Devairdeki kadın memurların da kıyafetinin tesbiti lâzımdır. Çünkü dairelerde görüyoruz, tırnakları boyalı, dudakları boyalı, elbiseleri dekolte bir vaziyette daireye vazifeye geliyorlar. Bunun doğuracağı mahzurları takdir buyurursu-

nuz. Onun için bunlara da yeknesak bir vaziyet vermelidir.

Son ricam : Demiryollarından bahsedildi. Biliyorsunuz ki, Yozgad Orta Anadolu'da zahire yuvasıdır. Hükümet programına 2 000 kilometre yol yapmağı almıştır. Bu arada Yerköy'le Yozgad demiryolunun da etüdünün biranevvel yapılarak bu işin başa alınmasını rica ederim.

Gl. V. KOCAGÜNEY (Erzurum) — Sayın arkadaşların Recep Peker Hükümetinin beyanamesini bende sizlerle beraber dinledim. Can ve gönülden dikkatle dinledim. Mütihazsıs bir hekim gibi memleketin bütün derterini ele almış üzerine parmak basmış beyanamesine koymuştur. Benim ve sizlerin kendilerine olan güvenimiz dolayısıyla eminiz ki kendileri bu hastalıkların tedavisine çalışacaklar, koşacaklar biz kendilerine yalnız başarı dileyeceğiz.

Birkaç nokta üzerinde söz söylemek istiyorum.

Birincisi yol meselesi. Arkadaşlar yol bu memleketin hem ticari hem askerî esasına dayanır.

20 000 kilometrelik bir yol yapacağız diyorlar, bu yolu tabii senelere taksim edecekler. Benim kendilerinden ve Bayındırlık Bakanlığım-dan ricam memleketin iktisadi kuruluşu düşünülürken askerî ihtiyacın gözönüne alınarak hangi vilâyetlerden başlamak lâzımdır bu ciheti tespit etsinler. Çünkü demiryolu seferde ihtiyacı karşılayamaz. Fransa ve Belçika'da gördük. Muharebe Yunanistan'a indiği zaman demiryolunun hiçbir askerî ihtiyaca vefa etmediğini ancak bütün askerî nakliyatın şoseler üzerinde yapıldığını gördük. Onun için Hükümetin bu 20 000 kilometrelik işi ele almasını şükranla karşılız.

Bir noktaya temas edeceğim : Cezaevleri :

Arkadaşlarım bundan evvelki görevim dolayısıyla memleketimin her tarafını gezmiş bulunuyorum. Birçok yerlerde cezaevlerinin eski kale burçlarından farkı yoktur. Onların içerisinde gayrisihhi ve insanca yaşamaktan mahrumdurlar. Bunun için Hükümetin programına alınmış olmasına çok sevindim. Şunu arz edeyim ki yalnız yatmak için değil her cezaevinin bir sanat yuvası olmasına çalışılmak da lâzımdır.

Hükümetin emeklilere yardıma karar verdiğini sevinçle dinledim. Eski emekliler cidden

perişandırlar. Bize çocuklarımız için beşer lira verildiği halde onlara bu beşer lira esirgenmiştir inanınız ki bu onların yüreğinde bir sızıdır. Seçim muntakamdan gelirken benim eski arkadaşların benim karşıma geldi. Hükümet bunu bizden niye esirgemiş diye sordular. Bunu programda gördüğümünden dolayı çok sevindim.

Endüstri meselesinde çok ileri gidilmiş ve memleket ihtiyacını bertaraf edecek esaslar kabul edilmiştir. Ben yalnız şunu rica edeceğim. Kendilerinden. Şark bölgesi yedi ay kar altındadır. Şark rençberi yedi ay yalnız kar altındadır. Çoğu rençber olan o halk yedi ay yalnız oturur. Bunun için Şark bölgesinde, bilhassa Erzurum bölgesinde fabrika bacalarının tütmesi o halkı atıl kalmaktan kurtaracak ve boş kalan yedi ayında da çalıştıracaktır. Bir et kombinası müjdesi duyduk. Ümit ederim ki bu kombinayı biranevvel vücuda gelir. ve Erzurumlular bir sanat yuvasına kavuşurlar.

Şark bögesinin bir ihtiyacı da yakacaktır, aziz kardeşlerim. Şark bölgesinde, yedi ay kar altında kalan bu yerlerdeki halk bir kilo odun bulmak için çırpınıyor. Onun için ait olduğu Bakanlıktan Şark bölgesinin yakacak ihtiyaçlarını Adana ve Mersin revirinden değil, daha yakın revirlerden temin etmesini beklemek hakkımızdır.

Arkadaşlarım memur meselesine çok iyi ve yerinde temas ettiler. Aziz arkadaşlarım sekiz senedir Ankara'da görev almış bulunuyorum. ve sekiz senedir Bakanlıklar arasında gider gelirim; hakikaten arkadaşlarımın buyurdukları gibi memur adedi çoktur ve bütçemiz bu kadar yükü taşımaya mütehammil değildir. Binaenaleyh az fakat verimli ve müreffeh memur sistemine gitmek bizim için en büyük ödevdir.

Hükümetin harici siyasetini takdir ederim. müttefiklerimize ve dostlarımıza karşı takiptiği siyaset çok doğrudur. Büyük Şark komşumuza karşılıklı güven için tuttuğu esası da değerlerim. Ancak bize verilen notanın beşinci maddesi hepimiz gibi benim gönlümde de bir galeyan uyandırdı. Bir yara açmıştır. Türk boğazlarının kapısını, namus kapısını yalnız kendisi korur. Netekim bütün dünyaya karşı Çanakkale'yi korudu. Gün gelirse yüzbinlerce Türk Çanakkaleyi ve Karadenizi müdafaa eder. Kimseye ihtiyacı yoktur. (Alkışlar) Bunun için Hükümetin bu husustaki siyasetleri çok kuvvet-

lidir sakın Boğazımıza bir kanser yapıştırmasınlar. Yapıştırmıyacaklarına da elbette inanyorum. 19 milyon Türkün bu anda düşüncesi bizim gönlümüzle beraberdir.

Güven oyuna gelince; ben askerî üniformamı çıkarak 15 gün evvel içinize karışmış bir arkadaşımın Bu beyannamesi okudum, duydum ve not aldım. Fakat yıllarca burada oturmuş aynı zamanda profesör olan Köprülü arkadaşımız nasıl olur da bu programı anlamaz. Hayret ediyorum. (Gülüşmeler).

Aziz arkadaşlarım; millet bizi buraya iş görmek için gönderdi, biz de bir Hükümet seçtik o Hükümet hemen işe başlayacaktır, geçirecek bir dakikamız yoktur. O halde teklif ediyorum. Vatanımızın selâmeti, milletimizin selâmeti Hükümetin derhal vazifesine başlamasıdır. Oyunuzu rica ediyorum. (Güzel sesleri, soldan alkışlar).

ADNAN MENDERES (Kütahya) — Muhrem arkadaşlar, Sayın Recep Peker Kabinesinin uzun beyannamesini biraz evvel dinledik. Umumi efkârın Hükümet beyannamesi hakkında Partimizin ne düşündüğünü öğrenmek isteyeceğinde şüphe yoktur. Teessürle ifade edelim ki, Partimiz, bu programın müzakere ve tenkidine girişmek imkânından mahrum bırakılmıştır. (Soldan aslâ aslâ sesleri).

ŞEMSEDDİN GÜNALTAY (Sivas) — Her gün söyleyebilirsiniz.

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — Öyle diyorsun amma, yazmışsın bile. (Gülüşmeler).

ADNAN MENDERES (Devamlı) — Hükümetçe, koskoca bir teşkilât geniş bir cihazla ancak bir haftada hazırlanmış olan ve iktidar partisince de enine boyuna müzakere edilerek kabul edilmiş bulunan bir Hükümet programına kulaktan dinlemekle hemen cevap vermeğe kalkışmağı aslâ doğru bulmamaktayız. Bu, işi hafife almak, umumi efkâra ehemmiyet vermemek ve bizzat Büyük Millet Meclisine ve Millet kürsüsüne lâyık olduğu yüksek saygıyı göstermekte kusur etmek demek olur. Bu kürsüden, bir Hükümet programına cevap vermek gibi gayet ehemmiyetli bir mevzuda sizlere ve Türk milletine söylenecek sözlerin, o sırada sümmettedarık akla gelivermiş sözler değil, tetkika dayanan fikir ve mütalâalar olması icabeder. Bu ise zamana muhtaçtır. Diğer taraftan, verilecek cevap Parti adına olacağı için, gerek Hükümet programının gerekse buna verilecek

cevabın Partimize tetkik ve müzakere edildikten sonra tekrâr ettirilmesi de zaruri olduğu için bu yönden de yine zamana ihtiyaç vardır. Halbuki, her zaman olduğu gibi, yine muhalefete en kısa bir zaman dahi bırakılmak istenmemiştir. Bu suretle de açılmış olan müzakereye iştirak etmek ve Hükümet beyannamesinin tahlil ve tenkidine girişmek imkânı, biraz evvel arzettiğim gibi, bize verilmemiş oluyor.

Bundan birkaç gün evvel Başbakanı rica ettik, programın Mecliste okunmasından birkaç gün evvel bize de verilmesini istedik. Mümkün olmadığı cevabını aldık. Biraz evvel de müzakere Cuma gününe bırakılması hakkında Yüksek Heyetinize vâki teklif ve ricamız da kabul olunmadı. Programın Partimize hiç olmazsa dün verilmiş olmasında ne mahzur vardı? Buna da mı Anayasanın 44 ncu maddesi mâni idi. İktidar Partisine mensup arkadaşlarımız müzakerenin Cuma gününe bırakılmasının Anayasanın 44 ncu maddesinin son fıkrasına aykırı olduğunu ileri sürdüler. Bu hususta gösterdikleri sebepler asla ikna edici değildir. Bu mevzuda cereyan eden müzakereleri memleket okuyacaktır. Bitaraf bir hakem vaziyetinde olarak müzakerelerin Cuma gününe tehirine Anayasanın mâni olmadığını kabul ederek izahat verecektir. (Sağdan alkışlar).

Yine iktidar partisinden bazı arkadaşlarımız müzakerelerin Cuma gününe tehirinde siyasi mahzur mevcut olacağını ileri sürdüler. Hatta itimat reyini alıp almıyacağı meşkûk olan bir Hükümetin iş başında bulunmasının bir tehlike olacağını iddiaya kadar ileri gittiler. Müsâdeleriyle arzedeyim ki, bu sadece bir vehimden ibarettir. Bunu ileri süren arkadaşlar Sayın Recep Peker Kabinesinin Halk Partisi Meclis Grubunun dünkü toplantısında itimat reyini almış olduklarını elbette biliyorlardı. Bu vâkıayı onlar kadar bütün memleket te bilmektedir. Bu itibarla itimat reyini alıp almıyacağı meşkûk bir Hükümetin iş başında bulunmasının tehlikeli olacağı iddiası tamamen gayri vâridir.

O halde iktidar partisinin niyeti açıktır. Anlaşıyor ki, Hükümet ve iktidar partisi muhalefete tetkik etmek ve hazırlanmak için imkân ve zaman vermemek istemektedir. Bundan belki iktidar partisi faydalanabilir; fakat memleket işleri hesabına zarar muhakkaktır. Hükümet programının tenkidini ve tahlilini millet öğrenmeli

idi ve bu tenkid, esaslı bir tetkike dayanmalı idi. Buna imkân verilmemekle millet kürsüsünün serbestisi takyide uğratılmış oluyor. (Öyle şey olmaz sesleri). Hakikî hürriyetin hasretini çeken bu memlekette milletin çektiği mihnetler hürriyetten veya hürriyetin suiistimalinden ileri gelmiş değildir. Bahis açılınca hürriyet diye hürriyetin suiistimalini ele alarak hürriyet aleyhinde birçok delilleri sayanlar hakikî hürriyetin bu memlekette bir türlü kökleşmediğini hatırlamak istemiyorlar. (Sağdan bravo sesleri alkışlar) Siyasi hürriyetlerin takyide uğramış olmasının ve dolayısıyla murakabasız idarenin uzun zaman devam etmiş bulunmasının zararlarından bahis etmiye de hiç yanaşmıyorlar. Tek taraflı düşünmenin tek taraflı konuşmanın bir memleketi uzun zamanlar tenkitsiz ve murakabasız idare etmenin neye mal olduğunu hesap etmek bizim için güç bir şey değildir. Cümlelerin malûmu olduğu üzere ve ötedenberi iddia ettiğimiz gibi vatandaş hak ve hürriyetlerini takyit ve tazyik eden ve Anayasanın ruhuna aykırı olan bir takım kanunlar halâ mer'iyettedir. Bu gibi kanunların mer'iyette bulunmasının kötü tesirlerini bilhassa seçim günlerinde öğrenmiyen kalmamıştır. (Sağdan alkışlar).

R. KORALTAN (İçel) — Seçim günlerinde memlekette kanun yoktu, bunu bütün millet gördü (Sağdan bravo sesleri, alkışlar).

SOLDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Bravo bağırmaı iyi öğrenmişsin.

Ş. TUGAY (Malatya) — Kanun senin iddian değildir.

A. MENDERES (Devamla) — İktidar partisi bir zamandanberi memleketimizde de demokrasi-nin inkişaf ettireceğini ve dolayısıyla bu gibi kanunların kaldırılacağını ifade etmekteydi.

Milletvekili seçimlerine girerken de; Halk Partisi milletin huzuruna bu vâitlerle çıkmıştı. Halbuki, vaktiyle tek parti esasma göre yapılmış ve halâ meriyette bulunan kanunların kaldırılması şöyle dursun matbuat hürriyetinin toplanma, cemiyet kurma hürriyetlerini yeniden takyit eden kanunlar hazırlanmakta olduğunu teessürle işitmekteyiz. Vatandaş hak ve hürriyetlerinin biranevvel ve tam olarak tahakkukunu ve demokratik ve murakabeli bir idarenin süratle kurulmasını candan özleyen Türk milletinin bundan ne kadar müteessir olacağını tahmin etmek kolaydır. Milletimiz demokrasiye

nekadar bağlı bulunduğunu son seçimlerde inkârına kimsenin cesaret edemeyeceği bir açıklıkla gösterilmiş bulunuyor. Millet'in bu iradesine karşı hareket tecviz olunabilecek hatalardan olmayacaktır.

Hülâsa arkadaşlar, tek partili idare zamanında yerleşmiş zihniyet usul ve tertip ne varsa bunların terkedilmesi zamanı gelip geçmektedir. Halbuki, Hükümet programının müzakeresi münasebetiyle beliren vaziyet gösteriyor ki, tenkitten ve murakabeden azade kalmak kaygusu, iktidar partisinin yine bir düsturu ve tedbiri olarak kalmaktadır. (Soldan asla sesleri, Sağdan alkışlar).

Bu sebeplerle ve Hükümet programının müzakeresine iştirâk edememek durumunda bırakıldığı için Partimiz derin bir teessür duymakta olduğunu arz etmek mecburiyetindedir. (Sağdan bravo sesleri ve alkışlar).

Dr. SAİM ALİ DİLEMRE (Rize) — (Görüşme salonundan dışarı çıkmakta olan Adnan Menders'e hitapla) Dışarı çıkma dinle. Daima böyle yaparsın. Doğru değildir. Olmaz ki böyle neyse, bendeniz zabıtlara güveniyorum çünkü burada ne konuşuyorsak yarın hem resmî gazetede, hem zabıtlarda yazılacaktır. Binaenaleyh kalkıp gidebilirler.

Yalnız Adnan Menderes'e teşekkür edeceğim geldi. Çünkü, Hükümete güven oyu verilmesi bahis konusu olduğuna göre bizim de söyleyeceğimizi söylememiz ve bunun için de Cuma gününü beklemek lâzımdır dediler. İşte söyleceklerini pekâlâ söylediler. Zaten fazla birşey söyleyemezler matlup hâsıl olmuştur.

Demin Hükümete güven oyu verelim diye mevzuubahsolunca ekseriyet partisinden birkaç arkadaşımız müzakere kâfidir diye takrir verdiler, fakat bu takriri yine ekseriyet partisi arkadaşları kabul etmediler ve işte müzakere devam etmektedir. Gece yarısına kadar da devam edebilir. İçinde eski arkadaşlarımızın da bulunduğu Demokrat Partiden benim bir ricam var. Bir kere şunu söyleyeyim ki, bu bir kanun müzakeresi değildir, bu bir programdır. Bu program öyle bir programdır ki, 30 sayfa içine sıkıştırılmıştır. Fakat müzakere bir kanunu müzakeresi şeklinde olsaydı bunu üç sene müzakere etmek lâzımdı. Çünkü içinde belki 150 madde bulunacaktı. Keçi kanunları orman kanunları falân... Binaenaleyh herkes emindir ki,

bunlar anahatlardır. Ve bir Hükümet değişimi karşısında bulunuyoruz. Vaktiyle şöyle idi, böyle idi, diye konuşmak için buraya gelmedik. Müsaade buyurunuz burası Ankara'dır, Nurenberg mahkemesi değildir.

Bir Hükümet değişiyor ve yeni bir programla buraya geliyor. Burada okunan şey demin arzettiğim gibi anahatlardır. Binaenaleyh bir teklifim vardır. Sevgili Demokrat arkadaşlarımız da istediklerinin anahatlarını 4 - 5 saat zarfında söyleyebilirler. Çünkü Refik Koral-tan şimdiye kadar birçok konferans vermiş ve mitinglerde bulunmuştur.. Nasıl olurda anahatlarını söyleyemezler?

Benden evvel çokluk partisinden 5 - 10 arkadaş söz aldı ve Hükümeti tenkit etti, takdir etti ve belki daha söyleyecek arkadaşlar vardır. Biz saat 11 ve 12 ye kadar çok çalıştık müzakereden kaçmak doğru değildir. Nasıl Recep Peker programının anahatlarını gösteriyorsa şimdi rica ederim Demokrat Parti de istedikleri şeyleri söylesin.

Cevap vermek programa cevap nasıl verilir? Uzun iş. Onun için anahatlarını söylemesi lâzımdır. Hükümetten istedikleri nedir arkadaşlar, demokrasi nedir bilir misiniz? Çok acayip bir kelimedir bu (Gülüşmeler).

Şimdi size ufacık birşey söyleyeyim, herkes dinlesin. Biz Kıyafet Kanununu çıkardığımız zaman, Sultanları dışarıya attığımız zaman, yeni yazıyı koyduğumuz zaman, kapalı oyla mı yapmıştık? Hayır. Milleti sevdiğimiz için yaptık. Biraz demokratik olmadan evvel nasıl söyleyeyim, prodemokratik olmalıyız. Yani milleti severek zaten bu onda mündemiçtir.

Ben demokrat partinin milleti sevdiğine kanım, fakat bu kadar mitingler yaptıktan ve bu kadar nutuklar verdikten sonra biz şunu işitiyoruz demeğe Fuat Köprülü'yü dâvet ediyorum buraya, burada desin ki, ben şunu istiyorum, siz ne yazarsanız yazınız, çiziniz? Sonra efendim, bu muhalefet partisi neden teşekkül etmiştir. Elbette bir programı vardır. Bir umdesi vardır. ben söylemem, olmaz. Niye Cuma günü? şimdi burada gelin söyleyin. Müsaade buyurun, şayet Demokrat Partili arkadaşlarımız, içinde üç, dört tane söz söyleyen ve çok eskiden tanıdığımız arkadaşlar buraya gelirler de isteklerinin ana hatlarını söyleyiverirlerse ne kâğıda yazmağa lüzüm var, ne de bir şey. İs-

teklerini ana hatlarını söyleseler ve bu ana hatlar da Recep Peker'in nutkuna tevafuk ederse ne olacak? Onun için de onların eksik gördüğü ve tamamlamak istedikleri şeyleri görürlerse halk ferahlamaz mı?

C. S. BARLAS (Gaziantep) — O zaman onlar iflâs ederler.

Dr. S. A. DİLEMRE (Devamla) — Bizim milletimizin istediği şey; ittihadi efkâr. Sizin isteklerinizi isterseniz sizin tarafımızdan ben söyleyiveririm. (Soldan gülüşmeler, alkışlar) Bugün yapmıyalım... Acıyın yahu bu millete. Geliniz buraya, isteklerinizi ana hatlarını söyleyin.

Biraz önce Adnan Menderes geldi, evvelce de Köprülü arkadaşımız gelmişti, dediler ki siz haftalarca evvel hazırlandınız. Hangi bir haftadanberi - aylardanberi hazırlanmıştı, senelerdanberi dillerde gönüllerde hazırlanmıştı. (Soldan bravo sesleri, alkışlar). Binaenaleyh insafa ve elinizi vicdanımıza koymağa davet ederim. Recep Peker cevabını burada mı verecek? Bizim eskidenberi tuttuğumuz ve güttüğümüz yol budur. Anladım mı? (Gülüşmeler) Ben bunu her yerde söyledim. Bakın benim hususi hayatım nedir. Bilir misiniz? Sizin söylediğiniz, benim söylediğim, Hükümetin söylediği yarı gazetelerde, zabıtlarda, resmî gazetede çıkacak. Göreceksiniz ki sizin söylediklerinizle Recep Peker'in söylediği arasında hiçbir fark yoktur. O arkadaşların yaptıkları böyle bir şeyi ben bir Türk partisinden beklemiyorum. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Dr. KÂMİL İDİL (Maraş) — Sayın arkadaşlar, ben Peker Hükümetinin programında mevcut kültür ve sağlık işleri hakkında birkaç söz söylemek isterim.

Milletin yarınını yüklenecek neslin eğitimi konuşulurken bunların çalışmalarını başarılı bir şekilde neticelendirecek okul sağlığı konusunun ihmal edilmemesi lâzımdır. Bilirsiniz ki, ilk okul bütün millî eğitimin temelini teşkil eder. Okulların sağlık ve ruh durumları ile yakından alâkadar olunmazsa en tabii bir şekilde başarısızlıkla karşılaşılır. Gözü iyi görmeyen, kulağı iyi işitmiyen, çocukların vakti zamanı ile keşfi ve bunlara kolaylık gösterilmesi, ruhi tahayyüşlerine çocukça kapılan çocukların hususi bir eğitime tâbi tutulmasını ancak iyi bir okul sağlığı bahşeder.

Bugünkü çalışmaların bir formaliteden ibaret kaldığını bilmiyenimiz yoktur. Okul hekimliği çok önemli bir vazifedir ve bunun liyakatli ve işsever hekimler ve hemşireler tarafından yapılması gerekir. Ekleme vazifeler halinde yapılagelen bugünkü okul hekimliği ise tam mânası ile başarısızdır.

Bir aralık Millî Eğitim Bakanlığının bir kanun teklifi dikkatimi çekmişti. Bu teklifin Yüksek Meclisinize kadar intikal etmediğini görerek üzülmuştüm. Bu hususun Recep Peker Kabinesince ele alınmasını temenni ederim. Tıp Fakültesinde koruyucu hekimlik kürsüsünün ihdası gerektir.

Sağlık işlerine gelince:

Sağlık işlerimizin şahıslarla kaim veyahut şu veya bu zatın şahsi telâkkilerle değişen bir programa tâbi tutulmasını memleket ve millet için zararlı bulmaktayım. Bu bakımdan Peker Hükümetinin sağlık işlerimizi tanzim edecek esaslı bir program hazırlamasını ve bütün bakanlık memurları değişse bile programdan şaşmaması esasının kurulmasını bir zaruret olarak görmekteyim. Bu bakanlığın esaslı vazifesi millî sağlığı korumaktır. Bu bakımdan koruyucu hekimlik programının esasını teşkil etmelidir. Bizce coğrafi ve kültür bakımlarından benzeyen milletlerin tecrübe ve tatbik ettikleri muvaffak oldukları sistemler vardır. Bu usuller daha ileri memleketlerde de başarı ile tatbik edilmektedir. Bizde de kolayca tatbik edilebilir. Sağlık merkezleri sistemi adı verilen teşkilâtın şümüllü bir şekilde yurdumuzda tatbikatına geçilecek zaman çoktan gelmiştir. Hattâ geç kalmışızdır. Sağlık merkezleri için gereken elemanların yetiştirilmesi için kurulan Hıfzıssıhha Okulu sekiz senedir çalışmadan beklemektedir. Bu okulun muvaffak olması hususunda Bakanlığa birçok teklifler yapılmıştır. Bunların biranevvel ele alınması ve okulun üniversite fakülteleri gibi mütalâa olunması ve burada yetiştirilecek uzmanlara görecekları tamamiyle firagatkâr olan koruyucu hekimlik vazifesi dolayısıyla hususi kolaylıklar yapılmasının gözönünde tutulması icabeder.

Bugün Hükümet tabiplerinin gördükleri işleri size saysam hayret edersiniz; bir şahsın madeten başarmasına imkân bulunmayan bir sürü vazife yükletilen ve daha o gün tıp fakültesini bitiren hekimlerin ne dereceye kadar başarılı çalıştıkları cayi teemmüldür. Bu bakımdan Hükümet

hekimlerinin içinde buldukları çıkmazdan kurtarılması zaruridir.

Sözlerimi bitirmeden evvel Devlet hekimliği yapan arkadaşları partisiyen olmıya sevkeden ve birçok şikâyetleri intaç eden usulün kaldırılması hususunun ele alınması gerektiğini de belirtmek isterim,

Peker Hükümetine başarılar dilerim.

CEMİL SAİT BARLAS (Gaziantep) — Sayın arkadaşlar; bundan biraz evvel konuşan Saim Ali arkadaşımız Hükümet beyannamesiyle bütçe müzakeresi arasındaki farkı kısaca izah etti ve hakikaten gayet veciz olarak söyledikleri gibi, memlekette 6 - 7 harp yılının mütemadi surette omuzlarımıza yüklediği külfetin, mesuliyet partisinin Hükümetinin kalkması için birer birer her vatandaşın derdine deva bulan bu program hakkında aşağı yukarı duyduğu zaman aklına uygun gelip gelmediğini tahmin edecek mevkiide idi. Hatta bunun nazari olarak böyle olduğunu kabul etmesek bunun mühim bir noktası vardır. Demokrat Partili arkadaşlara soruyorum, dış siyasette bizimle mutabık mısınız? Bunu sizin ağzımızdan ve Meclis kürsüsünden duymak istiyorum, gazete sütunlarından değil. Hiç olmazsa dış siyasette Hükümetle beraber olduğunu söyleyecek bir Demokrat Partili arkadaş bu kürsüde görmek istiyorum.

Arkadaşlar, Adnan Menderes arkadaşım bu kürsüden buyurdular ki, bu müzakereye devam etme veya etmemek takririnin efkârı umumiye-deki tesiri bizim haklı veya haksız olduğumuzu gösterir. Arkadaşlar, demokrasi demek milletin iradesinin parlâmentoda tecellisi demektir, sözün sokağa düşmesi değildir. (Soldan Bravo sesleri). Sözü Hükümet sokağa düşürmeyecektir. Sözü sokağa düşürecek Hükümeti Halk Partisi hiçbir zaman taşımayacaktır ve bu millet Meclisinin güven oyununa mazhar olmayacaktır. Çine Adnan Menderes bilir ki, murakabesiz Hükümet dediği Hükümet partisinde yıllarca bulunmuş ve bunun gizli içtimalarına iştirak ederek vekillerin nasıl geldiği ve nasıl gittiğini öğrenmiştir. Biz hakikaten bu Millet Meclisinin sakfında yalnız demokrat partiden hürriyeti öğrenmiyoruz. Millî mücadelede birinci Büyük Millet Meclisi bütün programsızlığın rağmen muhtelif şahısların, muhtelif düşüncelerine rağ-

men bugün bile imrenerek baktığımız fikirlerin çarpıştığı Meclisdi.

Sabahleyin biraz ümüde düşer gibi olmuştum fakat gazeteye başmakale yazar gibi burada propaganda yapmaları beni ümitsizliğe düşürdü onun için şimdi soruyorum, Demokrat Parti iç siyasette noktai nazarını söylemiyorsa dış siyaset hakkında ne düşünüyor? Bunun hakkında bu kürsüden cevap versinler. (Soldan alkışlar).

TAHSİN BANGUOĞLU (Bingöl) — Arkadaşlar, ben Adnan Menderes'e cevap vermek için söz almamıştım. Fakat bizim konuşmamız arasında onun bir hâdise teşkil eden sözlerinden duyduğum teessürü ifade etmekten kendimi alamıyorum. Akar, berrak bir su gibi müzakerelerimizin arasında yaramaz bir çocuk adeta bir taş atıp onu bulandırmak istemiştir. Hâdise budur. Bu arkadaşlarımız geçen devre içinde altı kişi idiler. Hep böyle hareket ederlerdi. Gelirler, ortaya bir lâf atarlar ve kaçarlardı. Bu devrede 60 kişi oldular, yine öyle yapıyorlar.

Arkadaşlar, bu kürsüden mertçe konuşulur, kaçmak olmaz. Biz konuşmalarımızın mesulü-
yüz, bu arkadaşların da sözlerinin mesulu ol-
masını ve karşınızda oturmalarını istiyoruz.

REFİK KORALTAN (İçel) — Oturuyoruz.

TAHSİN BANGUOĞLU (Devamla) — Aynı taktiği yalnız Mecliste değil maalesef efkârı umumiyede, halk arasında da kullanmaktadır. Bir nevi muştalama. Bir muştaya vurup kaçmak. Halk arasında ve efkârı umumiyede yaptıkları da budur. Bunu esefle söylemek mecburiyetindeyim. Kışkırtıp kaçmak mevkiindedirler.

Adnan Menderes'in buradaki beyanatı bize göstermiştir ki, bu arkadaşımızın ve daha evvel söz söyleyen Fuat Köprülü arkadaşımızın müzakerenin geri bırakılması hakkındaki teklifleri iyi niyete istinat etmiyordu.

Maksatları, sadece bu tarzda bir şeyler yapıp, belki daha iyi hazırlanmış olarak ortaya bir şey atıp Meclis Müzakeresini bulandırmaktan başka bir şey değildi. Çünkü konuştukları şeyler bizim müzakere ettiğimiz mevzularla aslâ alakası olmayan şeylerdir. Biz, yeni Hükümetin programı üzerinde konuşuyoruz. Adnan Menderes ise yeni Hükümetin programı bahis mevzuu etmemiş, o sadece tahrîk edici sözler söylemiş ve gitmiştir. Bunu teessürle kaydediy-

ruz, bundan sonra böyle olmamasını temenni ediyoruz. Bu tarzda hareket etmeyi biz de icamda bileceğiz.

Arkadaşlarımız müzakerenin geri bırakılmasını istediler. Bunun muhtelif sebeplerle geri bırakılmaması lâzım geldiği müdafaa edildi. Son hâdise bunda Meclis çokluğunun ne kadar haklı olduğunu ispat etmiştir. Çünkü arkadaşlarımız cevap üzerine cevap, cevap alelcevap, haşıye alelhaşıye, lâkrıtyı uzatmak suretiyle Yeni Hükümeti günlerce askıda bırakmak fikrini takip etmişlerdir. Bu noktayı teessürle kaydetmek lâzımdır.

Benim söz almaktan maksadını, Hükümetin programı hakkında intibamı kısaca söylemek ve bir temennide bulunmaktır. Zannedirim ki, hâdiseyi burada bırakıp biz kendi müzakeremizle devam etmek mevkiindeyiz.

Yeni Hükümetin programı geniş bir programdır, bütün millî hayatı çerçeveleyen bir programdır. Bilirsiniz arkadaşlar, bu devirde Devlet idare etmek çok teferrüatlı bir iş olmuştur. Halk iğnesinden ipliğine kadar bugün Hükümetten sorulmaktadır. Gördük ki, Celâl Bayar Hükümeti millî hayatı bütün teferrüatıyla ... (Recep Peker Hükümeti sesleri). Recep Peker Hükümeti Millî hayatı bütün teferrüatıyla önüne alarak programlaştırmak istemiştir. Uzun olmakla beraber bu program tıkHz bir program halinde gözümüzün önünde bulunmaktadır, içerisinde boş lâf yoktur. Bu itibarla program doyurucudur, tatmin edicidir. Bu programla yeni Hükümetimizin memlekete çok hayırlı hizmetler görmesini temenni ederiz.

İşaret etmek istediğim nokta şudur: Programda iki türlü işler bahis mevzuu olmaktadır. Bunların bir kısmı, programın da işaret ettiği gibi, derhal tatbika konacak radikal fikirler, yani bir takım tedbirlerdir. Bir kısmı ise az veya çok uzun vâdeli işlerdir. Bunlar sistematik tasnif içerisinde yanyana gösterilmiştir.

Derhal tatbika konacak fikirler, tedbirler harb yıllarında konuşulan bazı takyitlerin kaldırılması gibi, şimdiye kadarki icraatta bazı düzeltmeler yapılması gibi tedbirler ve nihayet millî hayatın, umumi hayatın harbden sonra harb sonrası dünyasına intibak ettirilmesi için alınması gereken bazı tedbirlerdir. Hükümetimiz bu neviden belki daha bazı tedbirleri bize

getirecektir. Bu yolda getireceği tedbirler için, eminim ki, Büyük Meclis Hükümete yardımcı olacaktır.

İkinci türlü işler az çok uzun vâdelidir. Bunlar programda diğer tedbirler yanyana ve karışık olarak gösterilmiştir. Bu ikinci nevi işler bizim yıllardanberi tatbikına çalıştığımız kalkınma, imar, kurma, gelişme işlerimizdir. Bunlar bu plâna muhtaçtır. Belki harb yılları böyle bir plânın yapılmasını ve tatbikını imkânsız kılmıştır. Fakat ümit ederiz ki harb sonrası yılları, sulh seneleri bu gibi işlerde daha plânlı çalışmamızı mümkün kılacaktır. Onun çok temenni ve arzu ettiğim ve Recep Peker Hükümetine nasip olmasını dilediğim budur. Bir Devlet plânı; malî kaynaklarımıza, maddi ve mânevi imkânlarımıza göre ayarlanmış, senelere bölünmüş ve masrafları karşısında gösterilmiş bir Devlet plânı.

Bu plân inşallah Hükümet yakın bir zamanda Büyük Meclise getirmek imkânını bulur. Eğer böyle bir plânla çalışırsak Hükümetimizle Meclisimizin anlaşması ve Hükümetimizle halkın anlaşması çok kolaylaşmış olacaktır. İşlerimiz ve çalışmalarımız çok daha verimli olacaktır.

Yeni Hükümete başarılar dilerim.

REŞAT AYDINLI (Denizli) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Recep Peker Hükümetinin dış politika etrafındaki noktai nazarı; yurtta sulh, eihanda sulh cümlesiyle hulâsa edilen yurdumuzdan bir taş vermeyiz ve kimsenin toprağından bir karış istemeyiz. İstiklâl ve hürriyet yegâne temelimizdir cümleleri ile tamamlanmakta olan esastır.

Aziz arkadaşlar, türlü olayların tesiri ile ve başta eski Hükümetin fazla memnuniyet verici olmıyan murakabesizliği yüzünden Türk içtimai bünyesi iktisadi ve kültürel bünye sarsılmıştır diyebiliriz. Bilhassa Türk köylüsü hiç te isabetli olmıyan bir sürü tedbirler yüzündenn mustariptir. Sayın Peker Hükümetinin bu derdi anladığına ve samimiyetle bu derde derman aradığına dair programında katî işaretler vardır. Bu bakımdan tebriklerimi lütfen kabul buyurmasını rica ederim.

Muhterem Milletvekilleri, şu eiheti şayanı tenkit bulduğumu arz etmekliğime müsaade buyurun. Programın içinde maalesef müşahede imkânını bulamadığım esaslar şunlardı; hepi-

mizin takdir edeceğine kani bulunduğum ve hiçte demokratik zihniyete uygun olduğuna inanimadığım kanunlarımız mevcuttur. Sayın Başbakan bu kanunlara programında dokunmamıştır. Halbuki hepimizin şaşmaz gayemiz halk hükümlerinin tahakkuku ve vatandaşların şahsi hak ve hürriyetlerinin mutlak surette masuniyetidir. Elyevm meriyet mevkiinde antideokratik kanunlar vardır. Bu kanunlar demokratik nizamın tam teessüsüne birer mânidir kanaatindeyim. Hükümet programında bu kanunların kaldırılacağına dair bir belirti müşahede edemediğimi tekrar arz ediyorum. Belki anıyamamışmdır; kusurlarını affetsinler. Hatâ mevcut kanunlar yetmezse daha şiddetlilerini çıkarmak kararıyla huzuruza geleceğiz mütalâasma iştirak etmek mümkün değildir. ve böyle bir teşebbüste bulunmamalarını temenni ederiz.

Kısaca bir noktaya daha temas edeceğim: Orman Kanununun tatbikatından mütevellit istraplar büyüktür. Köylü ziraat aletlerini dahi bugün kolayca temin edememektedir. Bu hususat kanaatimce hakikaten tamamıyla kendisidir. Bu da bu kanunun tatbikatından mütevellit işlere bir misaldir.

Sonra maarifte çok mühim bir dert vardır. O da şudur: bilhassa ilkokul öğretmenleri mütemadiyen Maariften ayrılmaktadırlar. Tesbit ettiğime göre 1935 ten 1946 ya kadar 10 bine yakın meslekdaş maatteessüf Millî Eğitim dâvasından ayrılmıştır. Bu derde çare aranmalıdır.

Sonra ilk öğretim dâvasında yeni eğitimci yerleştirilirken diğer grup zedelenmektedir. Millî Eğitim Bakanından bu konulara çare bulmasını rica ediyorum ve başaracağına yüzde yüz kaniim.

Köy Enstitülerinde esaslı meslek bilgisi verildiğini iddia edemeyiz. Bu enstitüden çıkanlar köylerde hakiki mürebbilik ve hocalık yapamıyorlar. Hakiki surette ziraati fenniye öğrenmiyorlar. Kifayetsizdirler. Çıkanlar ziraat yönünden rehber olamıyorlar, sanat yönünden rehber olamıyorlar. Üstelik kendileri on binlerce, yüz binlerce lira masraf yapıyorlar. Ben deniz gezdiğim yerlerde bunları gördüm. Halbuki bu iş çok önemlidir. Çünkü büyük Türk Milletinin heyeti asliyesini teşkil eden asıl Türk köylüsünün öz dâvasıdır. Bu mevzuun sür'atle düzeltilmesi lâzımdır.

Mühim bir noktayı ayrıca tebarüz ettireceğim. Bugün memlekette anlıyabildiğime göre şöyle bir manzara vardır.

Bir (Dar gelirliyle) iki (Halk tabakası) bunlar arasında fark gözetilmektedir. Sayın Recep Peker Hükümetinden ki aynı zamanda (Kendileri hocamdır) bu mevzu üzerinde behemal durmalarını ve bu ikiliği kaldırmalarını rica ederim.

Sözlerimi burada bitirirken demin söz söyleyen bir milletvekili arkadaşımıza, adını Cemil Barlas olarak tesbit ettim, müsaadenizle cevap vermek isterim. Dediler ki söz sokağa düşmüştür. Evvelâ tasrih edeyim ki hitap ettikleri arkadaşım ben avukatı değilim. Heyeti umumiye alâkadar ettiği için, yahut alâkadar ettiğine kani olduğum için arz edeyim, söz sokağa düşmüştür dediler. Ben şahsen bu heyecanlı hitabeyi esefle karşılarım. Çünkü söz sokağa düşmüştür ne demektir? Bundan sokakta toplanan vatandaşlar mı maksuttur? Sokakta toplanan on binlerce vatandaş, kanuni haklarına istinaden toplanan bu vatandaşlar millî iradenin hakiki sahipleri değil midirler? (Sağdan alkışlar). Bu büyük milletin bir kısım evlatları dahi olsa bu evlâtlara saygı gösterelim. (Sağdan doğru sesleri, alkışlar). Hak yolu halk yoludur. Halkın sesi elbette hakkın sesidir. (Sağdan alkışlar). Sokakta söylenen sözlerin bu karakteri taşıdığına kâni olduğum için vicdanen bunları söylemeyi borç biliyorum. Parantez açarak şunu da söyleyeyim ki yanlış anlamadığıma katiben kaniim, milletin sözünü bu şekilde karşılamak yahut istihfaf etmek hiç kimenin hakkı değildir. (Sağdan alkışlar).

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Sayın arkadaşlar, söz almak niyetinde değildim. Fakat Adnan Menderes'in söylemiş olduğu sözler gerek vicdanlarımızı ve gerek memleketin bütün halkını aynı mahiyette, aynı tesir altına alarak üzeceği için bu konunun yüksek huzurunuzda millet huzurunda esaslı şekilde açıklanmasını gerekli gördüm.

Adnan Menderes, Millet Meclisine, Recep Peker Hükümetinin ve C. H. P. Grubunun ve Meclisinin saygı göstermediği ve bir kaçamak vaziyeti ihdas edilerek millî murakabenin ortadan kaldırılmak istenildiği gibi birtakım acı itihamlarda bulundu.

Arkadaşlar, Millet huzurunda memleketin

bütün efkârı umumiyesi karşısında sorarım kendilerine ve içlerindeki hukukçu olan arkadaşlarının cümlesine, dünyanın hangi memleketinde, bir Hükümet Meclis huzuruna çıktığı vakit, muhalefet, müzakerenin tehirini talep eder? Var mıdır dünyada böyle bir şey? Tamamiyle bunun aksi vardır.

Hükümet beyannamesiyle gelir, kanaatini Meclis huzurunda söyler ve Meclisten itimat talep ederler. Derhal müzakereye başlanır. Bu, onun en esaslı bir hakkıdır. Çünkü memleketin idaresi muallâkta kalmaz. Bugün İngiltere'de olsun, Fransa'da olsun bir Hükümet gelipte güven istediği zaman muhalefet fırkasının, ben şu hususu hazırlamadım, ben bu hususu hazırlamadım diye müzakereyi tehir etmek istediği vâki değildir. Muhalefetin elinde müzakereyi açmak için daima bir silâh vardır. O da istizah silâhıdır. Hükümetten 1, 2, 3, hattâ 20, 30 kadar istizah yapılır ve Hükümete gerektiği zaman cevap verir. (Müzakereyi tehir etmiyorlar, meydan bırakılmadığından dolayı biz hakkı murakabeyi kullanamadık) gibi sözlerin aslâ hukuk esaslarıyla münasebeti yoktur arkadaşlar. (Soldan şiddetli alkışlar), Yoktur böyle bir şey. Bendeniz şunu isterdim arkadaşlar; Allah müsaade etseydi, fen müsaade etseydi büyük Türk Milleti televizyonla şu dakikadaki manzarayı gözleriyle görseydi, görmeliydi. Evet kim kaçmış murakabeden ... Nasıl böyle bir söz kullanılabilir Bu kürsü kendilerine açıktır. Şimdi benden evvel söz söyleyen bağımsız arkadaşımız söylediği sözle pekâlâ vaziyeti belirttiler ve yine pekâlâ iktidar göstererek kendisine göre müteaddit konular üzerinde durdular ve vaziyeti tenvir ettiler. Memlekette Hükümet nasıl muallâkta kalabilir. Mesuliyet meselesinde benden evvel söz söyleyen muhterem arkadaşlarım tebarüz ettirdiler. Bu Meclis Millî mukadderata vaziyet olan bir Meclistir. Bir Meclisten memlekete 48 saat sonra itimat reyî için vakit istemek âdeta avukatın mahkeme de istihfal etmesi kabilinden bir şeydir (Alkışlar). Onun için böyle bir düşünce ile Hükümet muallâkta bırakılabilir mi? Bir milletin hayatı siyasiyesi buna müsaade eder mi? Milletin mukadderatı muallâkta kalmağa tahammül eder mi? Milletin büyük şuruunu hunu murakabesizlik mânasına telâkki edebilir mi? Buna nihayet bir safsata kıymeti verilmelidir, Millet te

fazla bir kıymet vermez. (Soldan alkışlar).

Söyledikleri sözler ağırdır. Kendi arkadaşları da bu partinin içinde yaşamışlardır. Bu partide murakabesizlik olmuş mudur? Daima sık, sık gece gündüz gece üçlere kadar çalışılmıştır. Biz Millî Korunma Kanununun birinci müzakeresinde Sayın Recep Peker'le gece saat üçte karların ve buzların üstünde Meclis konuşmalarından ayrıldık amma kendileri buna iştirak etmedilerse günah bizim mi dir? Ve şimdi o müzakerelere iştirak edenlerin başına taş mı atmalıdır? Rica ederim milletin büyük şuru büyük idraki büyük muhakemesi meydandadır. Dünyanın hiçbir yerinde muhalefete mühlet verilip mahkeme usulü muhakeme yapılmaz muhalefet her an her dakika atının ve eğerinin üzerinde bulunacaktır. Çantasında ne kadar ok varsa muhalefetin sinesine saphıyacaktır. Hürriyet yolundayız, murakaba yolundayız. Memleketi kurtarmanın yolu budur. (Soldan bravo alkışlar. Yaşa sesleri).

Dr. KEMALİ BAYİZİT (Maraş) — Arkadaşlarım, ben de bugün konuşmak niyetinde değildim. Demokrat Parti Sözcüsü Adnan Menderes arkadaşımı kalplerimizi kırarcasına yaptığı beyanat beni kürsüye çıkmağa sevketti.

Arkadaşlar, bahıtsızlığa bakınız ki, müzakere başlıyalı beş saat oldu, elime geçen şu vesika ancak bir saattir elimdedir. Eğer beş saat evvel şu vesika elime geçmiş olsaydı arkadaşlar, Demokrat Partinin Hükümet beyanmesine cevap vermek için mühlet istemesindeki taktiğin ne olduğunu o anda Huzurunuzda serer ve Demokrat Parti sözcülerinin ruhu ezen itaplarını dinlemek vaktini dahi bir tarafa bıraktık. Arkadaşlar, Demokrat Parti, müzakere nin tehirini istemekle bir parti taktiği kullanmaktadır. Vesika bakınız, okuyorum nediyor. Demokrat Partinin bir beyannamesinden alınmış bir parçadır. Diyor ki; Büyük Kuruculardan Refik Koraltan'ın şu sözleri şayanı dikkattir... bazı şeyler söyledikten sonra: Yarınki Hükümet acaba nereden kuvvet alarak izahat yapacaktır. Biz böyle bir Hükümeti tanımıyacağız.

Arkadaşlar; bunlar vaktiyle vermişler kararlarını (Soldan bravo sesleri alkışlar). Sonra Sayın Refik Koraltan Büyük Kurucu vasfını vermiş kendilerine nedense diyor ki, iktidar partisi, ekseriyet partisi söz verir amma sözünü

tutmaz. Bunu seçimlerde isbat ettiler.

Binaenaleyh kanunsuzluk oldu, hürriyete tecavüz oldu, şu oldu, bu oldu... Arkadaşlar hiçbir parti seçimlerde kanuna riayetsizliği, kanuna tecavüzü istemez. Biz de bunu istemedik. Eminim ki, Demokrat Parti arkadaşları da istememiştir. Çünkü bunun dahi başlangıcı yine kendilerinden kopmuştur. Sayın Refik Koraltan unuttu mu, Hatay'da genç kaymakamlara, bize müzahir olun, sizi vali yapacağım, dediğini.

Arkadaşlar; bu kürsünün hürriyeti vardır. Milletvekili olarak hepimizin murakabe hakkımız vardır ve yapıyoruz. Kendileri de istiyorlarsa bunu mükemmel surette yapabilirler. Bu hürriyeti ellerinden almıyoruz. Binaenaleyh efkârı umumiyeye karşı boş yere, kürsü hürriyetini müdafaa ettik de ekseriyet partisi bizi susturdu demesinler. Bunu dedirtmiyeceğiz. Recep Peker kabinesine ekseriyet partisi olarak elbette itimat oyumuzu vereceğiz. Çünkü kendileri bu itimat oyunu vermemek için önceden karar vermişlerdir. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; vuzuha, sarahata ihtiyacımız vardır. Bugünü, evvelki günleri mütalâa etmeden anlayamayız. Eğer benim bayram yerine giden bir çocuk sevincile geldiğim bugünkü Millet Mecisi daha başlangıçta ifratla riyle iki tarafın Türk Milletini meyus edecek bir cereyan alırsa en hayırlı bir teşebbüs hazin bir macera manzarası gösterir.

Müsaadenizle; biraz geriden başlayarak benim hayatıma dâhil olan bazı hatıralarımı size anlatacağım: Mahmut Celâlettin Paşanın Mir'ati hakikat isminde bir kitabı vardır. Rusya orduları Ayastafonosa geldiği zamanda geçen Padişah Abdülhamit bir Şûrayı Saltanat toplamıştı.

Bu Şurada Astarcular Kâhyası Ahmet efendi söz alıyor ve diyor ki, harbin bize müsait olduğu zamanlarda bizi toplamağa lüzum görmediniz, harp bizim aleyhimize döndü, düşman orduları Ayastafanosa, paytahtın kapılarına dayandı, bizi şimdi çağırıyorsunuz, geç kaldınız. Tarihimizde meşum bir devir açacak olan Abdülhamit ortaya atılıyor, şu cümleyi söylüyor: Şu herifi susturunuz. Hakikaten bu cümle memlekete hâkim oldu. Bu padişahın bütün saltanatı müddetince Türkiye Karacaahmet mezarlığı sessizliğine düştü! Yalnız gizli olarak, hürriyet cereyanları devam

ediyordu. Türk milletinin ıslahat yolunda hürriyet yolunda sıra sıra kendi kanlarına bulanmış padişahlar, vezirler, Mithat Paşalar, Namık Kemaller gibi. Bu memleketin kalbinde yer tutmuş binlerce şehidi vardır. Ondandır nihayet 908 ihtilâli meydana geldi.

İttihat ve Terakki çok samimi fikirlerle, memleketi çok seven adamlara mahsus bir cesaretle iş başına geldi Fakat müfritler araya girdi. Millet Meclisinde, matbuata tahrik hareketi yer buldu ve nihayet bir gün İstanbul Meclisi Mebusanında Seres Mebusu Derviş Bey Berat Mebusu Kemal Beyin suratına bir tokat indirdi. Bu sadece ifratın hareketine getirdiği bir tokat idi. Sizi temin edebilirim ki, son Cihan Harbinin zaferlerinden sonra Moskova'da yüz batayanın salvo ateşinden vücuda gelen gürültüden bu tokat daha büyük gürültü yaptı ve onu, bütün memleket ve dünya süratle duydu. karşılıklı tahrikler arttı arttı nihayet sokaklarda adam öldürmeler gördük ve süngü isminde, tüfek isminde. top isminde gazeteler çıktı. Buna mukabil Derviş vahdeti bozulmuş havadan, sisten, dumandan istifade ederek bildiğiniz volkanı çıkardı. Kimse iradesine sahip değildi. Bir gazetenin yeri açık kaldı. Cehennem, o gazete yerine, vaka olarak cehennem çıktı : 31 Mart isyanı. Halbuki hakikatte hürriyet boğuluyordu. Birinci Cihan Harbine girdiğimiz vakit, Meclisi Mebusanın bundan haberi yoktu, vükelânın çoğu bilmiyordu ve tahttaki padişah bilmiyordu.

Akibeti bilirsiniz; kendimizi ölümün çukurunda bulduk, Anadoluya geldik, burada toplandık. Arkadaşlar, tarihi bir hata olur eğer Ankara'da kurulan Millet Meclisini genç nesillere hiç vazifesini yapmamış münakaşa etmemiş vazifesine hiyanet etmiş bir Meclis olarak tanırsak (Soldan bravo sesleri) Millet Meclisinde parti ictimalarında murakaba vardı, onu az buluyorduk, onun için içimizden hizipler çıktı. Terakkiperver fırkası gibi fırkalar kuruldu. Bugün mesut bir tesadüf eseri olarak bugün hep beraber Cumhuriyetin esaslarını tahakkuk ettirmek için çalışırken Meclisimize riyaset eden zat o Terakkiperver fırkanın kurucularından bir Türk kahramanı olan General bir Milletvekilidir. (Alkışlar). Meclis Reisimiz bugün de aynı imanın sahibidir.

Muhterem arkadaşımız Refik Koraltan bir itiyattan bahsettiler. İtiyat tarif edilmeğe muh-

taç bir şeydir. Tütün, rakı, afyon itiyadı. İtiyat uzun senelerde hâsıl olur. Refik Koraltan 25 sene bizimle çalışmış bir arkadaşımızdır. Bizim itiyadımız mevzu bahis ise kendi itiyadı da bahis mevzuu olmayacak mıdır? (Gülüşmeler). Bu bir, ikincisi başta söylediğim üzere vuzuh için, bir şey ilâve edeceğim: 25 sene iktidar mevkiinde durduktan valilik Milletvekiliği Başvekillik gibi vazifeler gördükten sonra sanki o devirler hiç geçmemiş hayaline kapılarak ve kendisini tamamen mâsum, karşıdekileri bir mücrim sürüsü görmek çok garip olur. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar).

Biz Türk milletinin karşısına samimi bir kalb ile uzun zaman süren başarılar ve bazı hatalarla çıkıyoruz. Hatalarımızı da tashihe azmetmişizdir. Son zamanlarda ne yaptıkça bunu tashih düşüncesi ile yaptık. Müsaadenizle arkadaşlarıma sorsam bir Parti halinde teşekkül etmiş olarak buraya gelmeleri ihtilâllerden, boğuşmalardan sonra mı olmuştur? Orada silâh zoru mu kullanılmıştır? (Soldan bravo sesleri).

Biraz mizahi olmakla beraber müsaadenizi rica ederek bir şey söyleyeceğim çabuk değişme tamamiyle değişme hayaline kapılmak hatırdır. Fransızca (Transformiste) derler bir adam vardır. Biz ona değişgen diyebiliriz. Tiyatroda bir adam bir kapıdan girer öbür kapıdan çıkar. Bir dakika evvel bir jandarmadır, tekrar girerken bir hizmetçi kız, sonra kısa pantolon, kuşaklı jaket bu avcı halk bu manzara karşısında çok eğilir, bu çabuk değişmeler onu güldürür fakat hep yeni kıyafetin içinde hep aynı adam vardır. Başkalarını itham etmeden Demokrat Parti arkadaşlarımız acaba nereye gidip günahlarını çıkardılar. (Soldan alkışlar). Evet hatalarımız var, samimiyetle, namusla onları tashih etmek azmindeyiz. Hata yapmayan fert, zümre, Hükümet olmuyor. Demokrat Parti arkadaşlarımız ise henüz vazifelerine başladılar, onlar da hata ediyorlar. Fakat ben bugün onların ruhunu kırmamak için bu noktalar üzerinde durmayacağım. Birbirlerimize karşı müsamaha ile geniş davranalım. Onlar 25 senenin sevaplarında, günahlarında bizimle beraberdir. (Soldan bravo sesleri). Demokrat Partiye mensup olanların bir kısmı uzun müddet beraberce çalıştığımız dostlarımızdır. Tecrübelerine inanıyoruz, zekâlarına inanıyoruz. Onların fevkalâde faydalı bir vazife deruhte et-

tiklerine inanıyoruz. Kendi zümremiz, Cumhuriyet Halk Partisi murakabenin lüzumuna kanidir. Bunu tesis etmeği memlekete karşı büyük bir borç bildiğimiz için elimizden geldiği kadar bu kürsüde ve kalemlerimiz elimizde büyük fikrin zaferi için beraberce çalışacağız. İklimimizin pek müsait olmadığı bir ağacı topraklarımıza diktik, bu ağacın yetişmesini, gelişmesini istiyoruz. Bu çabuk kopan infial rüzgârları onun dallarını kırmasın, onu kurutmasın. Birbirimizi vaziyetin mazur göstermediği ithamlar altına koymıyalım. Bir ekalliyet zümresinin kendisini tamamen mazlum görmesi bir ruh hastalığı vücuda getirir. Eğer onlar bizim her hareketimizde suiniyet görürlerse biz de nihayet mazlum oluruz. O zaman bu memleketi nasıl idare ederiz? Ağır sözlerden vaz geçelim. Memleket viedanını temin ederiz, murakabeyi yaşatmağa, köklendirmeğe ahdedtik. Göreceksiniz parti fikri memleket fikrine galip gelmeyecektir. Büyük ve millî menfaatlerde onlarla birlikte hareket edeceğiz. Nasılki bugün onlar bize bunun güzel bir misalini verdiler. Harici tehlike karşısında, onlar bizden ayrılmıyacaklarını gösterdiler, bu bizi çok sevindirdi. Bunu bekliyorduk ve buna inanıyorduk. Türkiyemizin çok buhranlı bir devrinde ağır vazifeleri üzerine almış olan Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetinin tenkit ve murakabe sistemini şuurla üzerine aldığına inanıyoruz. Kendileri çalışsınlar, biz de çalışalım. Diktiğimiz bu yeni aziz ve mübarek ağacı bu toprakta tutturalım (Şiddetli alkışlar).

BAŞKAN — Daha 11 arkadaş söz almıştır, eğer müsaade ederseniz vakit geçikmiştir, bir buçuk saat yemek için ara verelim ondan sonra çalışmamıza devam ederiz. (Saat 20 sesleri, müzakereye devam edelim sesleri, kâfi sesleri).

BAŞKAN — Müzakerenin yeterliği hakkında bir önerge vardır, onu okutacağım.

Yüksek Başkanlığa

Görüşülme yeter. Teklifin oya sunulmasını rica ederim.

Trabzon Milletvekili
Sırrı Day

FERİDUN FIKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Önerge aleyhinde söyliyeceğim.

BAŞKAN — Buyurun.

FERİDUN FIKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Muhterem arkadaşlar, millî bir mevzuun bu kadar ehemmiyetle, bu kadar genişlikle görüşüldüğü bu tarihi ve millî anda müzakerenin kesilmesi doğru değildir. Müzakereye devam edeceğiz sabaha kadar da olsa. (Bravo sesleri).

Usul hakkında Yüksek Heyetinize bir noktayı da açıklamak isterim. Kifayeti müzakere takriri kabul edildikten sonra Başbakanın cevap vermesi caiz olamaz. Tüzüğün 89 neü maddesine göre son söz milletvekillerindedir. Binaenaleyh kifayet takriri kabul edilecek olursa Başbakan cevap veremeyecektir. Binaenaleyh, Başbakan şimdi gerekli cevabı verirler, Ondan sonra kifayete karar verilir veya verilmez ayrı bir bahistir. Onun için bu tarihi ânın ruhunu yaşayarak müzakerelerimize devam edelim arkadaşlar. Tâki bu mukaddes anların tarihi geçişinde hiç bir noksanlık olmasın. (Soldan bravo sesleri).

SABİT SAĞIROĞLU (Erzincan) — Arkadaşlar ekseriyet Partisindeki arkadaşlarımız lâzımgelen şeyleri tamamen söylemişlerdir. Belki bizim için müzakere kâfidir, fakat muhafet partisi söz istiyorsa, konuşmak istiyorlarsa sabaha kadar olsa müzakereye devam ederiz. Konuşmak arzu ediyorlarsa kifayeti müzakere takririni kabul etmek doğru olmaz, müzakereye devam ederiz. (Yemekten sonra sesleri, şimdi sesleri).

SIRRI DAY (Trabzon) — Takririmi izah etmek mecburiyetindeyim. Eğer Demokrat Partisindeki arkadaşlar söz söylemek arzu ediyorlarsa sabaha kadar müzakereye devam ederiz. Arkadaşlar fikirlerini izah ettier, Demokrat Parti vazifesinden kaçmışdır. (Sağdan kaçmadı sesleri). Cumhuriyet Halk Partisi arkadaşlarımız ise dün ve bugün hayli konuşmalar yapmışlardır. Bundan dolayı kifayeti müzakere önergesini sundum.

SAFFET ARIKAN (Erzincan) — Devam, devam. (Devam, devam sesleri).

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul) — Arkadaşlar, yeni vazifeye gelmiş bir Hükümetin beyannamesinden sonra mutat olan konuşmalar arasında Bakanlar, her mesele hakkında ayrı ayrı cevap vereceklerdir. Ben de belki umumi gizgiler üzerinde cevap verecektim. Şimdi konuşmanın yeterliği önergesi kabul edilirse biz hiçbir şey söylemeden bitmiş olacaktı. Onun

İçin şimdiden hiç olmazsa çok önemli gördüğüm bir nokta üzerinde düşündüklerimi muhterem arkadaşlar, okuduğum beyannamede arzettiğim gibi, biz ne yapıp yapıp icabında sabır ve tahammülü gösterip, tecrübeli bir ana parti olarak ve nefsimize itimat ederek yanımızda bir muhalefet partisini yaşatacağız onların Kamutayın umumi çalışmalarında faydalı bir unsur olarak çalışmalarını temin için hatta yardım etmeliyiz. Bu samimi duygunun tesiri altında bulunmakla beraber bir noktaya temas etmeden geçemeyeceğim. Bugünkü konuşmadan feyizli neticeler elde etmek için yardımcı fikirlerini ve tenkitlerini söylemelerini beklerdim ve bugünkü sahnenin böyle bitmesini isterdim. Sade usule dair söyledikleri fikirler bu kürsüden bir çok arkadaşlarımız tarafından karşılanmıştır. Fakat gördüğüme göre fikir olarak, söz olarak değil, derin bir anlayış yanlışlığı ve fikri sabiti olarak öyle bir gidiştedirler ki, bunun aksülameli olarak memleket için çok ağır zararlar doğabilir. Bu fikir şudur :

Müstakil milletvekili Muhterem Aydınlı arkadaşım zannediyorum yakından tanışmaya vakit bulamadım. Sokak bahsi üstünde kendi düşüncesini söyledi bu arkadaşına karşı makul bazı cevaplar verildi ben de söylemek istediğim fikri ifade için bu bahse ufacık temas edeceğim.

Muhterem Demokrat Parti Grubunun bu Mecliste konuşurken, sokakta yapmayı itiyat edindikleri büyük kusuru ve hatayı hiç olmazsa bu kürsüde vazifeye başladığımız bu günden itibaren terketmiş olmaları lâzımgelirdi. Haydi bu günü de hatıramızda hiç iz bırakmadan geçmiş ehemmiyetsiz bir gün gibi telâkki edelim fakat bundan sonra ki karşılıklı çalışmalardan faydalı ve hiç olmazsa zararsız bir hasıla temin etmek için bir noktada dikkatli olmalarını kendilerinden rica edeceğim. Sözlerimin teferuatını biryana bıraktım. Netice olarak millî hükümrânlığın her milletvekiline verdiği hak, çoğunluğu teşkil eden parti tarafından boğuluyor diyorlar. Söyledikleri bir sözün hulâsası kelimeler biraz daha sert veya biraz daha yumuşak olarak değiştirilebilir hulâsası budur. Bu tehlikeli bir şeydir. Bu azlığın çokluğa tahakküm etmesi için kullanılmakta olan ve hakiki demokrasiyi kökünden tahrir eden bir fikirdir. (Soldan bravo sesleri, alkışlar). Demokrasi demek azlığın fikrini hiç bir tehdit ve te-

sir altında olmaksızın milletin kürsüsünden söylemek veya gazeteler sütununda yazı ile ifade etmesi hakkı demektir. Bunun usul ve şekilleri kanunla tâyin olunur. Bu kürsüde çalışma usulleri de Meclis İktüzüğünde tâyin ve tesbit edilmiştir. Bu usul burada bu Tüzüğün tatbikına memur olan Başkanlık tarafından, tatbik olunur. Sahibi kim olursa olsun teklif konuşulup reye konunca netice tamamdır. Bu muamele bittikten sonra, azlığın mazlûm tavır takınarak millî hükümrânlığın hâkim olmasına mâni oluyorsunuz hükmüne varması ve bunu iddia ile söylemesi hakiki demokrasiyi baltalamak yolunda hatalı ve ölçü kabul etmeyecek kadar ağır bir vaziyettir. Demokrat parti arkadaşlarımız, bilmezler, malûmat olarak arz ediyorum. Biz evvelece böyle bir teklifin kabul edilmemesi hakkında aslâ bir Parti Grubu kararı almadık. Yani Hükümet beyannamesi üzerinde yapılacak müzakerenin şekli üzerinde Parti Grupumuz hiçbir karar almış değildir. Burada bütün Partili arkadaşlarımız serbesttirler. C. H. P. ne mensup arkadaşlarla karşı Grupa mensup olan arkadaşlar karşılıklı olarak fikirlerini tokuşturdular. Eğer Demokrat Parti üyeleri de muayyen bir hareket yapmak noktasında bir karar almamışlarsa hiç bir kayıt altında bulunmayan Kamutay meseleyi serbest konuşarak karara varmıştır. Ortaya sürülen fikirlerden birini red ve birini kabul etti. bu hareket Meclisin çalışmada benzeri istenecek ve takdir edilecek bir harekettir. Muhalef arkadaşlar, (Siz ekalilyete söz söyletmiyorsunuz). Bunun sonu fena olur dedi üzerinde durulması caiz olmıyan yanlış ve karanlık mütalâalarla fikirlerini beyan ettiler. Lûtfen bu yersiz ve karışık ittihamları bundan sonraki hareketlerinde bir tarafa bırakınlar. Çünkü onların reddedilen isteklerinde ısrar etmeleri (Siz bizim dediğimizi kabul etmezseniz, biz her gün hürriyeti gasbedenlerin tesiri altında inlemekteyiz) diye milleti hakikat dışında yaralamıya teşebbüs olur. Bu doğru bir hareket değildir ve bunlar birike birike büyük zararlar doğar. Kendilerine tekrar ederim; biz samimi olarak iyi bir fikir kimden gelirse gelsin, esaslarda ve prensiplerde, kendileri de biz de (Tabii Parti Grubunun kararlama tâbi olmak şartıyla) konuşulan fikirleri samimi olarak karşılamak vazifesi altındayız.

Bugünkü müzakereye iştirak edip etmeme-

lerini tetkik meselesini bir tarafa bırakıyorum, Kendileri söylediler başka milletvekilleri söylediler bunlar karşı karşıya birbirini tamamlamış oldu. Samimi olarak ricam; burada çalışırken (Bu Mecliste dahi hürriyet yoktur, burada çokluğun tesiri altında, millî hükümlerimizin bize verdiği salâhiyeti kullanmıyacak haldeyiz) mânasını ifade eden sözleri söylemekten kaçınmalarıdır, müşterek çalışma zihniyeti bu memleket için faydalı ve hayırlı bir netice verir. Bunu biraderane bir dil ile ve ancak müşterek samimi hareketin memlekete hayrı olacağını huzurunuzda tekrar ediyorum. (Soldan bravo sesleri, sürekli alkışlar).

BAŞKAN — Arkadaşlar; önergeyi oya arzetmeden evvel şunu söyleyeyim, on arkadaş Halk Partisinden, bir arkadaş da Demokrat Partiden söz almıştır. (Soldan biz vaz geçiyoruz sesleri).

Önergeyi oyunuzda sunuyorum: isterseniz reddedersiniz. Müzakereyi kâfi görenler el kaldırsın... Görmeyenler... Ohalde müzakereye devam ediyoruz.

Yine reyinizi alacağım: Bir saatlik yemek tatili isteniyor. Kabul ediyor musunuz? (Hayır hayır sesleri).

Kabul edenler... Etmeyenler... Ohalde devam edilecektir.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — İktidârîye göre lehte ve aleyhte söylemek mümkün olduğuna göre Demokrat arkadaşlar söz almak istiyorlarsa, ki, aleyhte söylemeleri bakımından, kendilerine söz vermek nizamname mucibince lâzımdır.

BAŞKAN — Söylemek istiyorlarsa buyursunlar. (Burada yok sesleri).

Ohalde gelinceye kadar Mazhar Germen'e söz veriyorum.

Dr. MAZHAR GERMEN (Aydın) — Arkadaşlar; esasında çok tafsilâtlı olan kabine programından sonra çok kıymetli arkadaşlar söz söylediler. Bu itibarla program kâfi derecede tavazzuh etmiş oldu. Şayet Demokrat arkadaşlar müzakereyi kâfi bulmayıp da devam etmiş olsalardı müzakereyi zevkle idame ettirmek mümkün olacaktır. Görülüyor ki, iştirak etmiyorlar. Bizim tarafımızdan, benim şahsî kanaatime göre herşey söylememiş ve bunları söylemeden oya vâsil olunmuş bulunsa dahi bugün programda yazılmış olan maddelerin herhangi

birisine birşeyin ilâvesi veya içerisinden çıkarılmasından sonra başka türlü oya sahip olacak değiliz. Böyle birşey olmaz. Binaenaleyh bundan sonra yapılacak devamlı müzakerelerde de bunlar üzerinde birçok konuşmalar daima mümkün olacaktır. Hiç şüphe yok ki, onlar, inatlarında ısrar edeceklerdir. Bu ise Gayet mantıksız bir hareket oluyor. Benim dahi söylemek için hazırlamış olduğum sözler vardır eğer başka arkadaşlarımız da konuşmak istiyorlarsa yine müzakerenin devamı faydalı olur. (Soldan kâfi kâfi sesleri).

BAŞKAN — Yunus Muammer.

Y. MUAMMER (Manisa) — Söylüyecelerimi söylediler. Onun için vazgeçtim.

BAŞKAN — Baha pars (Soldan vaz geçti sesleri).

BAŞKAN — Fuat Hulûsî Demirelli (Yok sesleri),

Ahmet Ekim (Yok sesleri, dışarda sesleri.)

Hasan Fehmi Ataç, (Yok sesleri), (Vaz geçti),

İhsan Yalçın (Dışarda sesleri),

Fazıl Ahmet Aykaç (Yok sesleri),

Fahri Kaya .

FAHRİ KAYA (Elâzığ) — Vaz geçtim.

BAŞKAN — Bunlar vaz geçmişlerdir, başka söz isteyen de yoktur.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR (Erzinca) — Fuat Hulûsî Demirelli konuşmıyacak mı acaba? onu da dinleseydik?

BAŞKAN — Burada olmadığını söylediler.

O halde şimdi güven oyunu almağa başlıyoruz.

Arkadaşlar; Güveni açık oylamanıza arz ediyorum. Güven gösterenler, beyaz güven göstermeyenler, kırmızı, çekinirler yeşil oy vereceklerdir.

Adçekme ile oylamaya başlıyoruz.

(Kocaeli seçim bölgesinden oy toplamağa başlandı).

BAŞKAN — Oylarını kullanmayan arkadaşlar varsa lütfen kullansınlar.

Oy toplama işi bitmiştir.

Oyların sonucunu arz ediyorum: 431 arkadaş oya iştirak etmiştir. Yeter sayı vardır. 378 oy kabul 53 ret. Şuhalde Büyük Millet Meclisimiz Hükümetimize 378 oyla güvenini bildirmiştir. (Sol taraftan sürekli alkışlar ve bravo sesleri).

(Başbakan Recep Peker Sol tarafın sürekli alkışları ve bravo sesleri arasında kürsüye geldi).

BAŞBAKAN RECEP PEKER (İstanbul) — Arkadaşlar; alkışlarınızda, kendilerine vazife vermiş olduğunuz arkadaşlarınızı başarıya teşvik maksadının asil ve nazik ifadesini buluyorum. Bize güven oyu vermekle omuzlarımızdaki vazife ağırlığını çoğaltmış ve bir yandan da şerefimizi artırmış olduğunuzu hissediyorum.

Şimdi verdiğiniz emaneti büyük kusurlar işlemeden ve bize gösterdiğiniz umumi istikamete

uygun bir surette çalışarak yerine getirmekle borcumuzu ödeyebiliriz. Eğer kader bize bunu nasip ederse dünyanın en bahtiyar insanları olacağız. (Soldan Allah muvaffakiyet versin sesleri). (Alkışlar).

BAŞKAN — 16 Ağustos Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 21,15

Recep Peker Hükümetine verilen oyların sonucu

Üye sayısı	: 465 ✓
Oyverenler	: 431 ✓
Kabul edenler	: 378 ✓
Oya katılmıyanlar	: 30 ✓
Reddedenler	: 53 ✓
Çekinserler	: ✓
Açık Milletvekillikleri	: 4 ✓

[Kabul edenler]

AGRI
Müştak Aktan
Ahmet Alpaslan
Halid Bayrak
AMASYA
Ahmet Eymir
Zeki Tarhan
Esat Uras
Ali Kemal Yiğitoğlu
ANKARA
Naki Cevat Akerman
Mebrure Aksoley
Falih Rifki Atay
Hilmi Atlıoğlu
İbrahim Rauf Ayaşlı
Hıfzı Oğuz Bekata
Avni Refik Bekman
Raşit Börekçi
Arif Çubukçu
Emin Halim Ergun
Muammer Eriş
İhsan Ezgü
Cevdet Gölet
Mümtaz Ökmen

Fakihe Öymen
ANTALYA
Numan Aksoy
Niyazi Aksu
Dr. Galip Kahraman
Rasih Kaplan
Tayfur Sökmen
AYDIN
Neşet Akkor
Gl. Refet Alpman
Mitat Aydın
Emin Bilgen
Dr. Mazhar Germen
Nuri Göktepe
BALIKESİR
Abdi Ağabeyoğlu
Muzaffer Akpınar
Esat Altan
Fuat Bilal
Osman Niyazi Burcu
Hacim Çarıklı
Eminittin Çeliköz
Pertev Etçioğlu
Süreyya Örgöevren

Gl. Kâzım Özalp
Hilmi Şeremetli
Fahrettin Tiritioğlu
İsmail Hakkı Uzunçarşılı
BİLECİK
Reşit Bozüyük
Dr. Muhlis Suner
BİNGÖL
Tahsin Banguoğlu
Feridun Fikri Düşünsel
BİTLİS
Muhtar Ertan
Arif Özdemir
BOLU
Hasan Şükrü Adal
Hasan Cemil Çambel
Lûtfi Gören
Cemil Özçaglar
Celâl Sait Siren
Dr. Zihni Ülgen
İhsan Yalçın
BURDUR
Orgl. Fahrettin Altay
Dr. M. Şerif Korkut

BURSA
Atıf Akgüç
Sadık Tahsin Arsal
Zehra Budunç
Fahri Bük
Aziz Duru
Ahmet Münir Erhan
Mustafa Fehmi Gerçeker
Abdurrahman Konuk
Cemil Öz
Muhittin Baha Pars
Dr. M. Talât Simer
Faik Yılmazipek
ÇANKIRI
Dr. Akif Arkan
Rifat Dolunay
M. Abdülhalik Renda
Gl. Zeki Soydemir
Ahmet İhsan Zeyneloğlu
ÇORUH
Ali Çorah
Ali Rıza Erem
Dr. Cemal Kazancıoğlu
Atıf Tüzün

Asım Us

ÇORUM

Edip Alpars
Naim Atalay
Dr. Mustafa Cantekin
Münir Çağlı
İsmet Eker
Hasene İlgaz
Necdet Yücer

DENİZLİ

Reşat Aydın
Dr. Hamdi Berkman
Cemil Çalgüner
Abidin Ege
Naili Küçüka
Hulûsi Oral
Dr. Behçet Uz
Kemal Cemal Öncel

DİYARBAKIR

Fazıl Ahmet Aykaç
Vedat Dicleli
Cavit Ekin
Feyzi Kalfagil
Osman Ocak
Şeref Uluğ
İhsan Hamit Tığrel

EDİRNE

M. Edip Ağaogulları
M. Nedim Gündüzalp

ELAZIĞ

Mustafa Arpacı
Hasan Kışioğlu
Fahri Karakaya
Dr. İ. Tali Öngören

ERZİNCAN

Ziya Ağca
Saffet Arıkan
Behçet Kemal Çağlar
Abdülhak Fırat
Sabit Sağroğlu

ERZURUM

Eyüp Sabri Akgöl
Salim Altuğ
Mesut Çankaya
Raif Dinç
Nafiz Dumlu
Cevat Dursunoğlu
Münir Hüsrev Göle
Kemalettin Kamu
Gl. Vehbi Kocagüney

Şükrü Koçak

ESKİŞEHİR

Yavuz Abadan
GAZİANTEP
Ömer Asım Aksoy
Cemil Alevli
Gl. Aşır Atlı
Cemil Said Barlas
Dr. Muzaffer Canbolat
Bekir Kaleli
Dr. Abdurrahman Melek

GİRESUN

Münir Akkaya
Celâl Esat Arseven
Eşref Dizdar
Kâzım Okay
İsmail Sabuncu
Ahmet Ulus
Fikret Yüzatlı
Dr. Galip K. Zaimoğlu

GÜMÜŞANE

Hasan Fehmi Atağ
Şevket Erdoğan
Şükrü Sökmensüer
Edip Tör
Tahsin Tüzün

HAKKÂRİ

Selim Seven

HATAY

Abdullah Çilli
Gl. Eyup Durukan
Hasan Mursaloğlu
Abdülğani Türkmen
Suphi Bedir Uluğ
Rasim Yurdman

İSPARTA

Kâzım Aydar
Rifat Güllü
Sait Köksal
Kemal Turan
Şevki Yalvaç

İSTANBUL

Gl. Kâzım Karabekir
H. Suphi Tanrıöver
Orgl. C. Cahit Toydemir
Hüseyin Cahit Yalçın

İZMİR

Şevket Adalan
Benal Nevzat Arıman
Münir Birsal

Dr. Hüseyin Hulki Cura
Lâtife Bekir Çeyrekbaşı
Esat Çınar
Sedat Dikmen
Atıf İnan
Rahmi Köken
Said Odyak
Ekrem Oran
Haydar Rüştü Öktem
Dr. Kâmrân Örs
Şükrü Saracoğlu
Hasan Âli Yücel

KARS

Mehmet Bahadır
Aziz Samih İlater
Akif Eyidoğan
Şerafettin Karacan
Dr. Esad Oktay
Zihni Orhun
Abdurrahman Sürmen
Tezer Taşkıran
Hüsamettin Tugaç

KASTAMONU

Muzaffer Akalm
Gl. Abdullah Alptogan
Tahsin Coşkan
Hamdi Çelen
Hilmi Çoruh
Dr. Fahri Ecevit
Fethi Mağara

KAYSERİ

Gl. Salih Avgım
Sait Azmi Feyzioğlu
Reşid Özsoy
Faik Seler
Ömer Taşcıoğlu
Hayrullah Ürkün

KIRKLARELİ

Zühtü Akın
Korgl. Kemal Doğan
Nafi Atuf Kansu
Şevket Ödül
Dr. Fuad Umay

KIRŞEHİR

İsmail Hakkı Baltacıoğlu
Nihat Erdem
Şahir Kurutluoğlu
Şevket Torgut

KOCAELİ

Ahmet Faik Abasıyanık

Cenap Aksu

FUAD BALKAN

Dr. F. Şerafettin Bürge
Ali Dikmen
Nihat Erim
Sedat Pek
İbrahim Süreyya Yiğit

KONYA

Dr. Hulûsi Alataş
Mitat Şakir Altan
Muhsin Adil Binal
Gl. Ali Fuat Cebesoy
Sedat Çumralı
Dr. Muhsin Faik Dündar
Şevki Ergun
Rasim Erel
Fatin Gökmen
Dr. Sadi İrmak
Hulki Karagülle
Naim Hazım Onat
Dr. Aziz Perkün
Tevfik Fikret Sılay
Ali Rıza Türel
Halis Uluşan

KÜTAHYA

Halil Benli
Ahmet Bozbay
Orgl. Asım Gündüz
Memduh İspartalıgil

MALATYA

A. Ulvi Beydağı
Atıf Esenbel
Mehmet Sadık Eti
Mustafa Naim Karaköylü
Dr. Cafer Özelçi
Osman Taner
Abdülkadir Taşangil
Tevfik Temelli
Şefik Tugaç
Mahmut Nedim Zaperi

MANİSA

Y. Muammer Alakant
Korgl. Ali Rıza Artunkal
Kâmil Coşkunoğlu
Rıdvan Nafiz Edgüer
İsmail Erten
Şevket Raşit Hatipoğlu
Faik Kurdoğlu
Dr. M. Necdet Otaman
Yaşar Özey

Hilmi Öztarhan
Feyzullah Uslu
MARAS
Dr. Kemali Bayizit
Rıza Çuhadar
Dr. Kâmil İdil
Emin Soysal
Hasan Reşit Tankut
Abdullah Yayınoğlu
MARDİN
Gl. Seyfi Düzgören
Rıza Erten
Abdülkadir Kalav
Gl. Kiazım Sevüktekin
Abdürrezak Şatana
Dr. Aziz Uras
MUĞLA
Abidin Çakır
MUŞ
Bâri Dedeoğlu
Halit Onaran
NİĞDE
Ferit Ecer
Rifat Gürsoy
Vehbi Sarıdal
İbrahim Refik Soyer
Şükrü Süer
Hüseyin Ulusoy
ORDU
Şevket Akyazı
Dr. Vehbi Demir
Mehmet Furtun
Amiral H. Gökdalay
Yusuf Ziya Ortaç
Dr. Zeki Mesut Sezer
Hamdi Şarlan

Hamdi Yalman
RİZE
Tahsin Bekir Balta
Dr. Saim Ali Dilemre
Dr. Fahri Kurtuluş
Fuat Sirmen
Ali Zırh
SAMSUN
Hüseyin Berk
Cemil Bilsel
Hüsnü Çakır
Naşit Fırat
Rıza İrtan
Yakup Kalgay
Ömer Karataş
Dr. Sadi Konuk
Muin Köprülü
Mehmet Ali Yörüker
SEYHAN
Kemal Çelik
Dr. Makbule Drblan
Kasım Ener
Kasım Gülek
Cavit Oral
Dr. Kemal Satır
Sinan Tekelioğlu
Hilmi Uran
Ali Münif Yegena
Ahmet Remzi Yüreğir
SİRD
Etem İzzet Benice
Sabri Çeliktug
Ali Rıza Esen
Lütfi Yavuz
SİNOB
Lütfi Aksoy

Cevdet Kerim İncedayı
SİVAS
Mitat Şükrü Bleda
Gl. Fikri Erbuğ
Nazif Ergin
Şemsettin Günaltay
Kâmil Kitapçı
Muttalip Öker
Necmettin Sadak
Reşat Şemsettin Sırer
İsmail Mehmet Uğur
Abidin Yurdakul
TEKİRDAĞ
Rahmi Apak
Emin Ataç
Ziya Ersin Cezaroğlu
Fayık Öztrak
Cemil Uybadın
TOKAD
Feyzi Eken
Recaî Güreli
Halid Nazmi Keşmir
Cemal Kovalı
Mustafa Lâtifoğlu
Nazım Poroy
Refik Ahmet Sevengil
TRABZON
Faik Ahmet Barutçu
Sırrı Day
Danış Eyiboğlu
Temel Göksel
Ali Rıza Isıl
Raif Karadeniz
Zekiye Molaoğlu
Hamdi Orhun

Hasan Saka
Ali Sayın
M. Reşit Tarakçıoğlu
Muammer Yarımbıyık
TUNCELİ
Necmeddin Sahir Silan
Mahmut Tan
URFA
Osman Ağan
Atalay Akan
Vasfi Gerger
Esat Tekeli
Suut Kemal Yetkin
VAN
İbrahim Arvas
Muzaffer Koçak
Rüştü Oktar
YOZGAD
Celâl Arat
Ziya Arkant
Dr. K. Cenap Berksoy
Kâmil Erbek
Sırrı İçöz
İhsan Olgun
Ahmet Sungur
ZONGULDAK
Şinasi Devrin
İsmail Ergener
Emin Erişirgil
Ahmet Gürel
Ali Rıza İncealemdaroğlu
Sabri Koçer
Naim Kromer
Orhan Seyfi Orhon
Nuri Tarhan

[Oya katılmıyanlar]

ANKARA
İsmet İnönü (Cumhurbaşkanı)
Gl. Naci Tınaz
ANTALYA
Mustafa Korkut (Hasta)
Nurullah Esat Sumer
AYDIN
Emin Arkayın

BİLECİK
Memduh Şevket Esendal
BURDUR
Ahmet Ali Çınar
ÇANAKKALE
Nurettin Önen
ÇORUM
Suheyp Karafakıoğlu
ELAZIĞ
Fuad Ağralı (Hasta)

ESKİŞEHİR
Emin Sazak
GÜMÜŞANE
Ahmet Kemal Varınca
İSTANBUL
Dr. Adnan Adıvar
Mareşal Fevzi Çakmak
Faruk Nafiz Çamlıbel
Burhan Cahit Morkaya
Recep Peker (Başbakan)

İZMİR
Sami Gülcüoğlu
KASTAMONU
Ziya Orbay
KOCAELİ
İsmail Rüştü Aksal
(Hasta)
Amiral Şükür Okan
MALATYA
Dr. Hikmet Fırat

MARDİN
İrfan Ferit Apay
MUĞLA
Dr. İzzet Sarıoğlu

NEDE
Halid Mehdi (Hasta)
RIZE
Hasan Cavit Bekir

SİĞİR
Hikmet İzzet
Şakir Çelik

TOKAT
Galip Peker
TRAKYA
Razi Soyut

[Reddedenler]

AFYON KARAHISAR
Gl. Sadık Ağdoğan
Mehmet Ađkar
Hazim Bozcu
Hasan Dinçer
Şahin Layan
Kemal Özöbän
Dr. Cemal Tenca
Ahmet Vezirođlu
ÇANAKKALE
Hüseyin Bingöl
Niyazi Çitakoglu
Behçet Gökçen
İhsan Karasıoğlu
Ali Rıza Krişevir
EDİRNE
Fethi Erimođlu

Dr. Bahattin Öđatmen
Mehmet Öktem

ESKİŞEHİR
İsmail Hakkı Çevik
Ahmet Öđuz
Hasan Polatkan
Abidin Potöđlu

İÇEL
Haydar Aslan
Halil Atalay
Saim Ergenekon
Salih İnankur
Refik Koraltan
Dr. Aziz Köksal
Dr. Celâl Hamzaođlu

İSTANBUL
Salamon Adalı
Enis Akaygen
Cihat Baban
Celâl Bayar
A. Münip Berkun
Fuad Hürri Demireli
Osman Nuri Köni
Fuad Köprülü
Ahmet Kemal Silivrihi
Zeki Rıza Sporel
Yusuf Kemal Tengirsenk
Senihi Yürüten
KAYSERİ
Fikri Apayem
Kâmil Güneş

Reşit Turgut
KÜTAHYA
Hakkı Gökçen
Dr. Ahmet Gürsoy
Adnan Menderes
Ömer Özdek
İhsan Şerif Özen
Ahmet Tahtakalın
MUĞLA
Necati Erdem
Asım Gürsu
Nuri Özsan
SİĞİR
Suphi Batur
Enver Kök

[Açık milletvekillikleri]

İçel	1
İstanbul	2
Sinob	1
	4